

การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง

นางสาวคนางค์ บุญทิพย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2096-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONTENT ANALYSIS OF TA-LUNG'S CLOWNS.

Miss Kanang Boontip

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Speech Communication

Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2096-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง
โดย	นางสาวคนางค์ บุญทิพย์
สาขาวิชา	วาทวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ปิณฑน์ไธวาท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา บัณฑิตเพ็ชร)

..... กรรมการ
(อาจารย์เมธา เสรีธนาวงศ์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณางค์ บุญทิพย์ : การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง. (CONTENT ANALYSIS OF TA-LUNG'S CLOWNS) อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์,
จำนวนหน้า 156 หน้า. ISBN 974-17-2096-3.

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสหวิธี (Multiple Methodology) ประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของตัวตลกหนังตะลุงที่แสดงออกมาทางวัฒนธรรมและอวัจนสาร และศึกษาถึงผลการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อวัฒนธรรมและอวัจนสารที่รับจากตัวตลกหนังตะลุง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การแสดงของตัวตลกหนังตะลุงเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมและเป็นสื่อสารการ แสดงในรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล
2. ตัวตลกหนังตะลุงมีหน้าที่ให้ความบันเทิงเป็นหลักและสอดแทรกสาระเป็นบทบาทรอง
3. สาระที่ตัวตลกแสดงออกมาทางวัฒนธรรมประกอบด้วยทำให้ความรู้พื้นฐานในการ ดำเนินชีวิต การอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมและการวิพากษ์วิจารณ์สังคม วัฒนธรรมของ ตัวตลกจะต้องถูกสอดแทรกอย่างเหมาะสมกับความบันเทิงเพื่อนำผู้ชมไปสู่ความ สนุกสนานซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสื่อสารการแสดงหนังตะลุง
4. อวัจนสารของตัวตลกแสดงลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กับชาวบ้านในสังคมภาคใต้ส่วน ใหญ่และก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับตัวตลกหนังตะลุง บุคลิกเฉพาะ ของตัวตลกแต่ละตัว อารมณ์และการเคลื่อนไหวท่าทางที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมสามารถ เสริมวัฒนธรรมและทำให้สื่อสารการแสดงของตัวตลกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็น แบบอย่างทางความประพฤติได้ นอกจากนี้ความเป็นตัวตลกยังทำให้ผู้ชมพร้อมที่จะ รับความบันเทิงและการแต่งเสริมเกินจริงก็นำไปสู่ความขบขัน
5. ผู้ชมต้องการที่จะรับรู้เพียงบทบาทหลักคือความบันเทิงจากตัวตลกและไม่ได้นำสาระ ของตัวตลกหนังตะลุงไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากนัก

ภาควิชา	วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	วาทวิทยา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2545	

4485055028 : SPEECH COMMUNICATION.

KEY WORDS : CONTENT ANALYSIS / TA-LUNG'S CLOWNS / TRADITIONAL MEDIA

KANANG BOONTIP : CONTENT ANALYSIS OF TA-LUNG'S CLOWNS. THESIS ADVISOR :
PROFESSOR SURAPONE VIRULRAK, Ph.D. 156 pp. ISBN 974-17-2096-3.

This qualitative study employed several research methodologies, which are ; content analysis, non-participant observation, documentary analysis and in-depth interviews. The purposes of the research are to study verbal and non-verbal communicative roles of Ta-Lung's clowns, and to investigate the audience's perception of those verbal and non-verbal messages.

Results of the research are

1. Ta-Lung's clowns' Play represents one type of cultural communication and presents the interpersonal communication.
2. Ta-Lung's clowns' Play is to entertain more than to bring an essential message.
3. Ta-Lung's clowns' messages give basic knowledge for living, ethical values, and social critiques. The clowns' verbal messages suitably entertain the audience.
4. Ta-Lung's clowns' non-verbal message is a supportive role to the script. The clowns' appearance is similar to most of the characteristics of the southern folkway. The similarity of the Ta-Lung's clowns' physical appearances to the folk people make them one with their audience, their exaggerated physical appearance creates laughter. Moreover, each clown character and movement also support the verbal message.
5. The audience perceive mostly the entertaining function and they are not able to apply the essential messages from Ta-Lung's clowns to benefit their life.

Department Speech Communication and Performing Arts Student's signature.....

Field of study Speech Communication

Advisor's signature.....

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากขาดความเอื้ออาทร กำลังใจและแรงผลักดันของทุกคนในครอบครัว คำสั่งสอนแนะนำ (ทั้งไม่ نرمและไม่แข็ง) จาก ศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กำลังใจดีๆ จาก รศ.ดร.อรรวรรณ ปิลาพันธ์โหวาท รศ.ดร.ศักดา ปันแห่งเพ็ชร และคำปรึกษาแนะนำที่ไม่เคยเบื่อของ อ.เมธา เสรีธนาวงศ์ อีกทั้งความเป็นห่วงเป็นใยไต่ถามของอาจารย์ในภาควิชาวาทยวิทยา และสื่อสารการแสดงทุกท่าน ขอขอบคุณคณาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ให้พื้นฐานที่ดีแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอขอบพระคุณในสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งที่ทุกท่านหยิบยื่นให้เสมอมา

ขอขอบพระคุณนายหนังทุกท่านที่ให้ความเมตตาและเอื้อเพื่อข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี ทั้งหนังอิมเท่ง หนังฉั่น ธรรมโฆษณ์ หนังนครินทร์ ซาทอง หนังสุภาพ ชุมยวง หนังมงคล ศ.นครินทร์และหนังโสภา สมเขาใหญ่ อีกทั้งนักวิชาการทุกท่านที่เอื้อเพื่อข้อมูลในครั้งนี้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทุกท่าน งานวิจัยชิ้นนี้คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ พร้อมทั้งขอขอบพระคุณผู้ชมหนังตะลุงทุกคนที่ทำให้หนังตะลุงยังคงอยู่คู่สังคมนานาชาติ

ขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่ห่วงใย ช่วยเหลือทั้งแรงใจและร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนุ่ม ที่ยอมลำบาก อดหลับอดนอนเพื่อช่วยผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งเก็บข้อมูลเสร็จ ขอขอบคุณกำลังใจจากชมพู่ เบส จ๊ก โอ โบ โจ้ เป็ด เพื่อน เจ็จ เกศ ยูน เอ อนุ นัท พี่ตาล พี่กีตาร์ เอ๋ เหมียว กิก พี่ผึ้ง พี่โย่ง วรรณ นัน พี่แนบและบัวที่ช่วยสแกนรูป ทุกคนเป็นส่วนสำคัญที่เติมเต็มความสมบูรณ์ให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณเพลง “ผู้ชนะ” (โลโซ) ที่ฟังเมื่อไรก็ฮึดสู้เมื่อนั้น

ขอบคุณมากๆ ขอขอบคุณที่สุดในโลกค่ะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณางค์ บุญทิพย์
ผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฎ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
	ปัญหาคำถามวิจัย.....	6
	ขอบเขตของการวิจัย.....	7
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิง (Edutainment).....	9
	แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้าน.....	11
	แนวคิดเรื่องการรับรู้.....	14
	แนวคิดเรื่องตลกและอารมณ์ขัน.....	18
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังตลก.....	20
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลกและอารมณ์ขัน.....	22
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
	รูปแบบงานวิจัย.....	23

บทที่

	เอกสารที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่าง.....	23
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	26
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	27
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
	การนำเสนอข้อมูล.....	32
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1.....	34
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2.....	62
	ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3.....	86
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	100
	สรุปผลการวิจัย.....	100
	อภิปรายผล.....	109
	ข้อเสนอแนะ.....	114
	ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป.....	114
	รายการอ้างอิง.....	115
	ภาคผนวก.....	122
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	156

ภาพที่ 1	รายการบันเทิง-รายการเพื่อการศึกษา-รายการสาระบันเทิง.....	10
ภาพที่ 2	กระบวนกรรับรู้.....	15
ภาพที่ 3	หนังสือภาพ ชุมยวง ขณะกำลังแสดงหนังตะลุง.....	39
ภาพที่ 4	นายเ่ง.....	63
ภาพที่ 5	นายหนู้อย.....	63
ภาพที่ 6	นายสีแก้ว.....	64
ภาพที่ 7	นายยอดทอง.....	64
ภาพที่ 8	นายสะหม้อ.....	65
ภาพที่ 9	นายขวัญเมือง.....	65
ภาพที่ 10	นายเปี้ยก.....	66
ภาพที่ 11	นายหนูน้อย.....	66
ภาพที่ 12	นายโต.....	67
ภาพที่ 13	นายดิก.....	67
ภาพที่ 14	นายปราบถึอกระจก.....	68
ภาพที่ 15	นายปราบถึอหวี.....	68
ภาพที่ 16	นายอินแก้ว.....	69
ภาพที่ 17	นายพูน.....	69
ภาพที่ 18	นายหนู้อยในบทบาททั่วไป.....	74
ภาพที่ 19	นายหนู้อยบวช.....	74
ภาพที่ 20	ตัวพระและตัวนาง.....	76
ภาพที่ 21	นายเปี้ยกทำความเคารพ.....	79
ภาพที่ 22	นายเปี้ยกชี้.....	79
ภาพที่ 23	นายหนู้อยโกรธ-ชู้.....	79
ภาพที่ 24	นายหนู้อยกลุ่มใจ.....	79
ภาพที่ 25	นายหนู้อยนอนคิด กลุ่มใจ.....	80
ภาพที่ 26	นายเ่งและนายหนู้อยเดิน.....	80
ภาพที่ 27	ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง.....	90

ภาพที่ 28 ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง.....	90
ภาพที่ 29 ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง.....	94

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1	ตารางแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	27
ตารางที่ 2	ตารางแสดงลำดับการเก็บข้อมูลจากการสังเกต (ชมหนึ่งตะลุง).....	31
ตารางที่ 3	ตารางแสดงบทบาททางวัฒนธรรมของตัวตลกหนึ่งตะลุง.....	61
ตารางที่ 4	ตารางแสดงบทบาททางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง.....	84
ตารางที่ 5	ตารางแสดงวิธีการแสดงบทบาทผ่านทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง.....	85
ตารางที่ 6	ตารางการเปรียบเทียบความสนใจของผู้ชม.....	98
ตารางที่ 7	ตารางแสดงการรับรู้ของผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง.....	99
ตารางที่ 8	ตารางแสดงการรับรู้ของผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนึ่งตะลุง.....	99

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังตะลุงเป็นหนึ่งในศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมภาคใต้ โดยนำหนังวัวหรือหนังควายมาสลักเป็นรูปตัวละครเล็ก ๆ แล้วนำมาเชิดเป็นเรื่องราวในจอที่ทำด้วยผ้าขาวบาง เรื่องที่ใช้เชิดหนังตะลุงนั้น แรกเริ่มเดิมที เชิดเรื่องรามเกียรติ์ ต่อมามีการนำเอาวรรณคดีไทยเรื่องอื่นๆ นิทานพื้นบ้าน นวนิยาย เรื่องที่ดัดแปลงมาจากละครโทรทัศน์ และเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่มาใช้เชิดเพิ่มขึ้น โดยปรับเนื้อหาของเรื่องให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมบ้านเมืองซึ่งถือเป็นการปรับตัวของคณะหนังตะลุงเพื่อให้เรื่องที่เชิดนั้นเข้ากับยุคสมัยและตอบสนองความต้องการของผู้ชมมากที่สุด

หนังตะลุงเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อใดไม่เป็นที่ปรากฏชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงในประเทศไทยนั้นมีหลายประเด็น และแต่ละประเด็นยังขัดแย้งกันอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตาม สามารถสันนิษฐานในเบื้องต้นได้ว่าหนังตะลุงเข้าสู่ประเทศไทยทางภาคใต้โดยรับอิทธิพลมาจากชวา เนื่องจาก "ภาคใต้อยู่ระหว่างมาเลเซียและชวา หนังตะลุงจึงเอารูปแบบของหนังชวาที่เรียกว่าวายัง เข้ามาประสมประสานด้วย มือทั้งสองข้างของหนังใหญ่ เคลื่อนที่ไม่ได้ แต่ของหนังชวาเคลื่อนที่ได้ รูปหนังตะลุง มือทั้งสองเคลื่อนที่ เช่น รูปตลก รูปนาง รูปหนังชวามีใบหน้าผิดจากคนจริง หนังตะลุงเลียนแบบทำให้หน้าผิดไปจากคนจริง เช่น นายหนูน้อยหน้าคล้ายวัว นายเท่งหน้าคล้ายนกกระงัง นายดิกมีปากเหมือนเป็ด เป็นต้น" (พวง บุษรารัตน์, 2540 : 22)

สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป. : 4) ได้กล่าวถึงการประดิษฐ์รูปหนังตะลุงว่า "รูปหนังตะลุงชวาในอดีต ทำด้วยไม้มี 3 ชนิดด้วยกันคือ ชนิด Wayang Keruchil ทำเป็นรูปแบนๆ มีแขนซึ่งเคลื่อนไหวได้ทำด้วยหนัง อีกชนิดคือ Wayang Golek คือเป็นครึ่งตัว ทำแบบ 3 มิติ หนุนผ้าใสร่งและ

ส่วนศีรษะเคลื่อนไหวได้ ซึ่งลักษณะ 2 ประการหลังนี้ มีปรากฏในตัวตลกหนังตะลุงภาคใต้ เช่น ตัวสีแก้ว ยอดทอง ชนิดที่ 3 ทำแบบเต็มตัว มี 3 มิติ ทำด้วยไม้ทั้งหมด ”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2496 : 99) กล่าวว่า หนังตะลุงเป็นของใหม่ เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวง บุชราวัฒน์ (2540 : 23) ให้ข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งคือ หนังตะลุงเป็นหนังจากภาคใต้ เข้าไปเล่นในกรุงเทพฯ ครั้งแรกสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถึงแม้ไม่อาจสรุปได้ชัดเจนว่าหนังตะลุงเริ่มมีประเทศไทยในสมัยใด แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ขับปรายหน้าบทหนังตะลุงซึ่งเป็นกลอนแปดอันเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่พัฒนาในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังจะเห็นได้จากกลบทศิววิบูลกิต และเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ได้รับความนิยมสืบมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งจะเห็นได้จากบทประพันธ์ส่วนใหญ่ในสมัยดังกล่าวก็เป็นกลอนแปดแทบทั้งสิ้น อาทิ พระอภัยมณี อิเหนา สังข์ทอง จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่าหนังตะลุงน่าจะเริ่มเข้ามาในสมัยปลายอยุธยาหรือต้นรัตนโกสินทร์

ในอดีต ชาวบ้านได้เรียกหนังตะลุงว่า “หนัง” แต่เหตุที่ต่อมาได้เปลี่ยนจาก “หนัง” มาเป็น “หนังตะลุง” นั้น มีข้อสันนิษฐานที่หลากหลายและแตกต่างกันไป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2496 : 99) กล่าวว่า ชาวบ้านควนพั่ว จังหวัดพัทลุง คิดเอาหนังอย่างชวามาเล่นเป็นเรื่องไทยขึ้นก่อน แล้วแพร่ขยายไปยังที่อื่น และในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เอง ที่หนังตะลุงจากภาคใต้ ได้แสดงถวายหน้าพระที่นั่งเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2419 และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงเป็นที่รู้จักกันในนามของหนังพัทลุง หรือเรียกสั้นๆว่าหนังตะลุง ธนิต อยู่โพธิ์ (2500:5) ไม่ได้มองว่าชื่อ “หนังตะลุง” มีต้นกำเนิดมาจากชื่อจังหวัด หากแต่เป็นเพราะมีมหรสพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของชาวไทยในสมัยโบราณอีกอย่างหนึ่งคือหนัง ซึ่งเรียกกันภายหลังว่าหนังใหญ่ เพราะมีหนังตะลุงซึ่งเป็นหนังตัวเล็กเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่ง จึงเติมคำเรียกให้แตกต่างกันออกไป

หลังจากที่หนังตะลุงได้ถูกนำมาแสดงในกรุงเทพฯ ก็ทำให้หนังตะลุงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และเกิดเป็นหนังตะลุงของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีรูปแบบการเล่นที่แตกต่างกันไปตามความนิยม ทำนอง จังหวะ เครื่องดนตรี สำเนียงภาษาและลีลากลอนตามแบบฉบับของตน ดังเช่น ในภาคกลางนั้น มีหนังตะลุงซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายคือหนังตะลุงเมืองเพชร

“หนังสือทางเพชรบุรีกลับคล้ายไปทางหนังใหญ่และหนังทางใต้ แต่ไม่เหมือนของทางหนึ่งทางใด...ลีลาการเล่นดนตรีของเมืองเพชรดูผิดกับทางใต้มาก ในขณะที่ทางใต้เล่นอย่างหวานๆ ซ้ำๆ กล่าวกลอนเล่นคลื่นเสียงอย่างตั้งอกตั้งใจ ตะลุงเมืองเพชรเล่นดนตรีอย่างผาดโผนรุนแรง รับร้อนและรวดเร็ว บางวงอาจมีเครื่องหรือเป่าพาทย์เข้าร่วมด้วย ซึ่งยิ่งทำให้เกิดการโอฬารอีกทีก็ไปทั้งโรงมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ลักษณะบทบาทต่างๆ ของเมืองเพชรมีทั้งคล้ายโขน ยี่เก โขนสด และสำเนียงภาคใต้ ดูมีหลากหลายเสียจนจำไม่หมด” (เอนก นาวิกมูล, 2530 : 19-22)

ส่วนหนังสืออีสานหรือหนังปะโมทัยนั้น ได้รับการถ่ายทอดมาจากคณะหนังตะลุงภาคกลาง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากหนังตะลุงภาคใต้อีกต่อหนึ่ง และบางคณะก็จัดจำการแสดงของหนังตะลุงภาคใต้มาดัดแปลงให้เข้ากับท้องถิ่นอีสานและถ่ายทอดสืบต่อกันมา หนังปะโมทัยมีลักษณะเด่น คือ เป็นหนังที่นิยมยืนเชิด เมื่อตัวหนังต้องเดิน ผู้เชิดก็จะเดินตามไปด้วย ส่วนคนทำหน้าที่พากย์และเจรจา หากเป็นคนละคนกับคนเชิดหนัง ก็จะยืนพากย์และเจรจาเช่นกัน ส่วนทำนองการพากย์ของหนังปะโมทัย เหมือนกับการอ่านทำนองเสนาะ มีสำเนียงเพี้ยนๆ ไปจากสำเนียงภาษากลางเป็นสำเนียงอีสาน แต่ถ้าหากแสดงเรื่องทางพื้นเมือง เช่น สังข์ศิลป์ชัย จะมีการนำเอาลำทำนองซ้ำๆ ที่เรียกว่าลำอ่านหนังสือ และทำนองลำเตี้ยของหมอลำ ซึ่งเป็นทำนองที่มีความครึกครื้นสนุกสนานเข้าไปใช้เพิ่มเติม (รัถพร ชังธาดา, 2526)

แม้หนังตะลุงจะเผยแพร่เข้าสู่ทุกภูมิภาค แต่หนังตะลุงในภาคใต้นั้น ให้ความบันเทิงซึ่งเป็นที่ยอมรับและหาดูได้ง่ายที่สุด อีกทั้งยังผูกพันใกล้ชิดและมีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ถึงขนาดที่ว่า “แม้ข้าราชการไปอบรม 10 ครั้ง ยังไม่ได้ผลเท่าหนังตะลุงแสดงให้ดูเพียงครั้งเดียว” (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2519 : 5)

“หนังตะลุงยังคงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจนถึงทุกวันนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีงานต่างๆ ถ้าไม่สามารถหาหนังตะลุงมาแสดงได้ ก็จะใช้การบันเทิงเสียงของหนังตะลุงมาใช้แทน ในกรณีเช่นนี้ จึงนับว่าหนังตะลุงมีอิทธิพลต่อชาวบ้านภาคใต้อย่างมาก อีกประการหนึ่ง ในการดูหนังตะลุง นอกจากประชาชนจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ประชาชนจะได้รับแง่คิดความรู้ในด้านต่างๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง จึงนับว่าหนังตะลุงเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่ง ที่มีบทบาทต่อการปลูกฝังและส่งเสริมค่านิยมแก่ประชาชนภาคใต้ได้” (สมหวัง คงประยูร, 2522 : 26)

หนังตะลุงนับเป็นหน่วยหนึ่งในสถาบันสันตนาการ มีหน้าที่หลักคือ ให้ความบันเทิง ผ่อนคลายอารมณ์แก่สมาชิกในสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถช่วยสนับสนุนภาระหน้าที่ของสถาบันอื่น เช่น ให้ความรู้ การอบรมสั่งสอน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนบทบาททางสังคมและการเมืองได้ (เตื่อน พรหมเมศ,2532) อีกทั้งในปัจจุบันหนังตะลุงเกือบทุกคณะจะพยายามแสดงหนังตะลุงให้เป็นศิลปะที่สะท้อนปัญหาของท้องถิ่นมากขึ้น (บุญธรรม เทิดเกียรติชาติ,2538:13) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่เพียงหนังตะลุงจะให้ความบันเทิงเป็นลักษณะเด่นเท่านั้น แต่เนื้อหาสาระต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอด สอดแทรกผ่านตัวหนังตะลุงก็ยังเอื้อประโยชน์ต่อสถาบันอื่นๆ ในสังคม และอาจมีผลให้เกิดพลังความคิดในกลุ่มคนได้ (เตื่อน พรหมเมศ,2532)

สารในหนังตะลุงจึงมีความสำคัญในฐานะที่สามารถแสดงสาระและสื่อบทบาทหน้าที่ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ชมและสังคม ทั้งวัฒนธรรมและอวัจนสารต้องทำให้ตัวละครแต่ละตัวได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน

ในการแสดงละคร ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับมอบหมายให้ถ่ายทอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นตัวเอกฝ่ายดีซึ่งมักจะดำเนินเรื่องให้เป็นไปตามแนวคิดหลักที่นายหนังตะลุงต้องการสื่อสารต่อผู้ชม และฝ่ายตรงข้ามซึ่งเป็นตัวแทนของอุปสรรค สร้างความขัดแย้ง หรือแม้กระทั่งตัวประกอบที่ไม่มีบทบาทเด่นก็มักจะทำหน้าที่สื่อสารในรายละเอียดของแนวคิดย่อยต่างๆ แต่ตัวตลกซึ่งมักถูกจัดให้เป็นตัวประกอบหนึ่งในการแสดงกลับมีบทบาทเด่นและไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารในรายละเอียดของแนวคิดย่อยเท่านั้น ตัวตลกเป็นตัวละครที่สามารถดึงเหตุการณ์ในสังคมจริงของผู้ชมเข้ามาแทรกในเรื่องที่กำลังดำเนินอยู่ได้ตลอดเวลาและสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนดูได้ตลอดเวลาเช่นกัน การที่ตัวตลกสามารถเข้าออกระหว่างโลกละครและโลกแห่งความจริง ตัวตลกจึงมีโอกาสมองเห็นโลกทั้งสอง ทำให้ตัวตลกเป็นตัวละครที่มีความฉลาดเฉลียว มีสติปัญญาและมองโลกในมุมที่กว้างและต่างไป และไม่ว่าจะอยู่ในสื่อใด ตัวตลกก็มักจะได้รับบทบาทที่โดดเด่นเสมอ

“ตัวตลกนับเป็นบุคคลสำคัญมากในการเผยแพร่ข่าวสาร เพราะเป็นบุคคลบนเวทีที่มีโอกาสแสดงนอกเรื่อง โดยนำข่าวสารเข้าไปแทรกและพูดคุยกับคนดูได้ตลอดเวลา และตัวตลกเป็นพวกคนดู เพราะทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ตัวละครคอนและเหตุการณ์ในท้องเรื่องและเหตุการณ์ในสังคมของคนดู คนดูจึงถูกใจ จะพูดจะบอกอะไรคนดูก็เชื่อฟัง” (สุรพล วิรุฬห์รักษ์,2527:19)

ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2525 : 39) ได้กล่าวถึงตัวตลกหนังตะลุงว่า “ตัวตลกมีบทบาทสำคัญมาก ในการที่จะนำเรื่องราวประสบการณ์ของนายหนังเข้าไปใช้ในการแสดง สามารถจะวิพากษ์วิจารณ์สังคมได้เช่นเดียวกัน”

ตัวอย่างเช่น ในบทหนังตะลุงเรื่องบุญนำกรรมพา

เริงฤทธิ์ : ต้องดื่มถอนเสียก่อน
 หนูนุ้ย : ครับ เมื่อคืนเมาหนัก ต้องดื่มถอนซักแก้ว สองแก้ว
 เท่ง : สองแก้วถอนไม่หมดดื่มพอได้สักสองขวด เหล้าแม่โขงเป็น
 ของรัฐบาลไทย ไทยทำไทยซื้อ
 หนูนุ้ย : ไทยเมา

(พวง บุษรารัตน์ , 2540 : 151)

ตัวอย่าง ในบทหนังตะลุงเรื่องอุณรุท

อุณรุท : นุ้ย เตรียมพร้อมแล้วหรือ
 นุ้ย : พร้อมแล้วพระเจ้าข้า มีวช้อฟ้าสำหรับอัญเชิญองค์หญิง
 เสด็จ คนห้ามใช้เกล้าคนเดียวก็ได้
 เท่ง : อ้อ คุณนุ้ย ห้ามคนเดียวได้อย่างไร
 นุ้ย : ห้ามได้ เอาหัวตันกลางวอ
 เท่ง : พรรคนั้น เขาเรียกว่าทูนวอ
 อุณรุท : ทางเสด็จแผ้วถางเรียบร้อยรี
 นุ้ย : เรียบร้อย ตัดแต่ต้นไม้เล็กๆออก ต้นใหญ่ๆเว้นไว้
 เท่ง : ต้นไม้คงขวางทางอยู่มาก จะห้ามวอได้อย่างไร
 นุ้ย : การตัดต้นไม้ทำลายป่าจะเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่ประชาชน
 ต้องอนุรักษป่าไม้เอาไว้ เราทุกคนอย่าเห็นแก่ง่าย อย่าเห็น
 แก่ได้
 เท่ง : ดี เห็นชอบด้วย

(พวง บุษรารัตน์ , 2540 : 220)

ข้อมูลเหตุผลข้างต้นทำให้กล่าวได้ว่า ตัวตลกหนังตะลุงมีความสำคัญซึ่งขาดเสียมิได้ในการแสดงหนังตะลุง เพราะความสนุกสนาน ตลก น่าขันจากบุคลิกเฉพาะของตัวตลกแต่ละตัวยังคงดึงดูดความนิยมชมชอบของผู้ชมอยู่เสมอไม่ว่าจะผ่านไปกี่ปี ในขณะเดียวกันสารที่สื่อผ่านทางตัวตลกหนังตะลุงนั้นแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ปัญหาและสถานการณ์ของท้องถิ่น รวมถึงสถานการณ์ของสังคมบ้านเมืองและสังคมโลก แสดงให้เห็นว่านอกจากตัวตลกจะทำหน้าที่หลักคือให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมอย่างเต็มที่แล้ว ตัวตลกยังทำหน้าที่แฝงที่มีคุณค่าอื่นอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและเห็นควรที่จะทำการศึกษาสารของตัวตลกหนังตะลุงอย่างลึกซึ้ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของตัวตลกหนังตะลุง พร้อมทั้งศึกษาการรับรู้ต่อบทบาทของตัวตลกหนังตะลุงของผู้ชม เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางสื่อสารการแสดงในวิถีของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าและนำไปปรับใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อวิเคราะห์วิจันสารของตัวตลกหนังตะลุง
- 2 เพื่อวิเคราะห์อวิจันสารของตัวตลกหนังตะลุง
- 3 เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้ชมต่อวิจันสารและอวิจันสารของตัวตลกหนังตะลุง

ปัญหาคำถามวิจัย

- 1 วิจันสารของตัวตลกหนังตะลุงแสดงบทบาทใด อย่างไร
- 2 อวิจันสารของตัวตลกหนังตะลุงแสดงบทบาทใด อย่างไร
- 3 ผู้ชมรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่แสดงทางวิจันสารและอวิจันสารของตัวตลกหนังตะลุงหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิจารณ์และอวิจารณ์ของตัวตลกหนังตะลุงจากคณะหนังตะลุงที่มีรายชื่อในหนังสือทำเนียบนายหนังของสถาบันทักษิณคดีศึกษา
2. ผู้วิจัยจะศึกษาจากการแสดงสด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 โดยศึกษาจากคณะหนังตะลุง 4 คณะ คณะละ 3 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 12 เรื่อง
3. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกนายหนัง 6 คน นักวิชาการ 4 คนและผู้ชม 48 คน รวมทั้งสิ้น 58 คน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ตัวตลกหนังตะลุง หมายถึง ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวตลก มีหน้าที่เพื่อสร้างความบันเทิงโดยเฉพาะ ไม่ใช่ตัวตลกที่สร้างขึ้นใหม่หรือตัวละครที่มีบทตลกตามสถานการณ์ของเรื่อง เป็นตัวละครตัดด้วยหนังหยาบ ไม่ผ่านการพอกหนัง ระบายสีดำทึบ ไม่ค่อยมีลวดลายสวยงามมากนัก มีหน้าที่ตามท้องเรื่องเป็นผู้ติดตามและให้คำปรึกษาตัวพระเอกและนางเอก นอกจากนี้ยังทำหน้าที่สำคัญในการให้ความรู้ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร อบรมสั่งสอนวิพากษ์วิจารณ์สังคมเป็นบทบาททรง รวมทั้งยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมระหว่างการแสดงได้

สารจากตัวตลกหนังตะลุง หมายถึง ถ้อยคำ เนื้อหาสาระ ลักษณะรูปร่าง บุคลิกภาพและลีลาการเคลื่อนไหวท่าทางของตัวตลกหนังตะลุงที่แสดงความหมายและบทบาทการให้ความรู้ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร อบรมสั่งสอน วิพากษ์วิจารณ์สังคม

วิจารณ์ของตัวตลกหนังตะลุง หมายถึง ถ้อยคำ เนื้อหาสาระ ที่สื่อผ่านทางบทเจรจาของตัวตลกหนังตะลุง ซึ่งให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร อบรมสั่งสอน วิพากษ์วิจารณ์สังคม

อวิจารณ์ของตัวตลกหนังตะลุง หมายถึง ลักษณะรูปร่างของตัวตลกหนังตะลุง บุคลิก น้ำเสียง ลีลา และการเคลื่อนไหวท่าทางที่ตัวตลกหนังตะลุงแสดงออกมา

การแสดงบทบาท หมายถึง การที่วิจารณ์และอวิจารณ์ของตัวตลกหนึ่งตะลุมให้ความรู้ให้การศึกษา แจ้งข้อมูลข่าวสาร อบรมสั่งสอน วิพากษ์วิจารณ์สังคมหรือแสดงลักษณะที่นอกเหนือจากความบันเทิงแก่ผู้ชม

การรับรู้ หมายถึง การจดจำ แปลความหมายจากวิจารณ์และอวิจารณ์ที่ผู้ชมได้รับจากตัวตลกหนึ่งตะลุมตามความเข้าใจและมุมมองของผู้ชมเอง ซึ่งการจดจำหรือแปลความหมายนั้นจะก่อให้เกิดผลต่อทัศนคติและการกระทำของผู้ชม

หนัง หมายถึง ศิลปินหนังตะลุมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นายหนัง หรือนายหนังตะลุม และหมายรวมถึงการเรียกการแสดงหนังตะลุมโดยทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ขยายองค์ความรู้ด้านสื่อสารการแสดง “หนังตะลุม” ในเชิงนิเทศศาสตร์
- 2 เห็นถึงคุณค่าของการสื่อสารในวิถีของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3 สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการแสดงหนังตะลุมเพื่อให้บทบาทหน้าที่ที่สื่อผ่านทางตัวตลกหนึ่งตะลุมสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมอย่างสูงสุด
- 4 อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง” นี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อตอบปัญหานำวิจัย โดยนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้เป็นแนวทางในการศึกษา

1. แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิง (Edutainment)
2. แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้าน
3. แนวคิดเรื่องการเรียนรู้
4. แนวคิดเรื่องตลกและอารมณ์ขัน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลกและอารมณ์ขัน

1 แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิง (Edutainment)

ปารีชาต สถาปัตตานนท์ สโรบล (2543 : 280-281) กล่าวถึงที่มาและความหมายของคำว่า เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) ว่า เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษร่วมสมัย โดยเกิดจากการรวมคำศัพท์ภาษาอังกฤษดั้งเดิมจำนวน 2 คำ ด้วยกัน ได้แก่ คำว่า “เอดูเคชัน” (Education) ซึ่งหมายถึง สาระความรู้หรือการศึกษาเล่าเรียน กับคำว่า “เอนเทอร์เทนเมนต์” (Entertainment) ซึ่งหมายถึง ความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ แล้วกลายเป็นคำศัพท์ใหม่ที่ “เอดูเทนเมนต์” ซึ่งอาจแปลเป็นภาษาไทยว่า “สาระบันเทิง” โดยผนวกคำว่า “สาระความรู้” กับคำว่า “ความบันเทิง” เข้าด้วยกัน

ในทางวิชาการ “เอดูเทนเมนต์” หมายถึงกระบวนการดำเนินงานที่มีเจตนาผสมผสานข้อมูลข่าวสารและสาระความรู้ในด้านต่างๆ เข้ากับความบันเทิง โดยมีเป้าหมายให้บุคคลได้คิด คำนึง รับรู้และมีพฤติกรรมปฏิบัติในทางที่พึงประสงค์ของสังคม

โดยในที่นี้ ข้อมูลข่าวสารหรือสาระความรู้ อาจประกอบด้วยเรื่องราวที่เป็นประเด็นปัญหาในสังคม หรือเรื่องราวที่สังคมจำเป็นต้องรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนเป็นนโยบายสำคัญในสังคม อาทิ การป้องกันโรคเอดส์ การรู้หนังสือ การวางแผนครอบครัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและภารกิจหน้าที่ของพลเมืองดีในสังคม เป็นต้น ในขณะที่ความบันเทิงต่างๆอาจนำเสนอผ่านสื่อหลากหลายประเภท อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เพลง ภาพยนตร์ การ์ตูน ฯลฯ

ภาพที่ 1 รายการบันเทิง-รายการเพื่อการศึกษา-รายการสาระบันเทิง (Singhal & Roger, 1997 อ้างถึงใน ปาวิชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543 : 280)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าเอดูเทนเมนต์หรือสื่อสาระบันเทิงคือ เครื่องมือที่เชื่อมโลกของสาระความรู้และโลกของความบันเทิงเข้าด้วยกัน โดยทำให้สาระความรู้ซึ่งเป็นแก่นของสิ่งที่นำเสนอผสมผสานเข้ากับความบันเทิงและความสนุกสนานได้อย่างกลมกลืน สื่อสาระบันเทิงทำให้ความน่าเบื่อและความเคร่งเครียดของสาระความรู้ลดลง เป็นเครื่องมือที่ให้ทั้งความเพลิดเพลินใจแก่ผู้รับสาร และในขณะเดียวกันผู้รับสารยังคงได้รับสาระความรู้อย่างเต็มที่

สื่อสาระบันเทิงมิได้เป็นแนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ หากแต่มีพัฒนาการในอดีตมานับพันปี อีกทั้งยังความสัมพันธ์กับสื่อพื้นบ้านมาเป็นเวลานาน ปาริชาต สถาปิตานนท์ สโรบล (2543 : 286) กล่าวว่าเราสามารถมองย้อนกลับไปดูพัฒนาการของเอดูเทนเมนต์ในอดีตได้นานนับเป็นพันปี ซึ่งปรากฏในรูปแบบของนิทานพื้นบ้าน นิยายปรัมปรา นิทานอีสป บทกล่อมเด็ก ฯลฯ ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เอดูเทนเมนต์เหล่านั้นอาจนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนเรื่องราวของท้องถิ่นแบบเจาะจงลงไป หรืออาจสะท้อนเรื่องราวและมุมมองที่มีความเป็นสากลในด้านต่างๆ อาทิ ค่านิยม ความเชื่อ ศีลธรรมและประเพณีที่พึงประสงค์และนำเสนอผ่านเวทีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับร่วมกันในหมู่สมาชิกของสังคมเกี่ยวกับวิถีคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยไม่มีพรมแดนด้านระยะเวลาและระยะทางเป็นข้อจำกัด

แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิงนี้ มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสื่อพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน อาทิ การให้ข่าวสาร ให้การศึกษา หรือแม้กระทั่งการวิพากษ์วิจารณ์สังคมของหนังตะลุงมักดำเนินไปพร้อมกับความสนุกสนานเสมอ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิงเป็นแนวทางหลักในการกำหนดทิศทางเพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และลักษณะของตัวตลกหนังตะลุง

2 แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้าน

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2527 : 17) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้านมิได้หมายถึงการแสดงละครเท่านั้น แต่หมายถึงรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่มคน หรือกลุ่มคนกับกลุ่มคนที่ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นความเคยชินเป็นประเพณีขึ้น และครอบคลุมถึงประเพณีเรื่องภาษา ท่าทาง การแต่งกาย เครื่องใช้ ที่ประชาชนในสังคมหนึ่งกำหนดความหมายที่แน่นอนเอาไว้ให้เป็นที่เข้าใจตรงกันอีกด้วย

สมควร กวียะ (2529 :8) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้านคือวัฒนธรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์และสั่งสมมาตั้งแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่รับส่งและเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ ปรากฏให้เห็นในรูปของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี และการละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือแม้กระทั่งชีวิต

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า สื่อพื้นบ้านหมายถึง รูปแบบของการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่ ได้รับการส่งเสริมและสืบทอดมาอย่างเป็นระบบ และก่อเกิดเป็นการสื่อสารที่เป็นเอกลักษณ์ของคน ในสังคม เช่น ประเพณี การละเล่นและพิธีกรรมต่างๆ

บทบาทของสื่อพื้นบ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2541 : 121) กล่าวถึงบทบาทของสื่อพื้นบ้านว่า สื่อพื้นบ้านมีบทบาทดังนี้

1. ให้ความบันเทิง ซึ่งเป็นหน้าที่หลักและหน้าที่พื้นฐานของสื่อพื้นบ้าน ไม่ว่าจะปรับเปลี่ยนไป เพื่อการอื่นอย่างไรก็ตาม หน้าที่นี้จะคอยติดตามสื่อประเพณีไปอยู่เสมอ ลักษณะความบันเทิง ของสื่อพื้นบ้านมีหลายรูปแบบ เช่น ผ่อนคลายอารมณ์ การหยอกล้อ การสร้างอารมณ์ขัน ตลอดจน ความบันเทิง ประเทืองอารมณ์ผสมกับบำรุงปัญญาไปพร้อมๆกันด้วย
2. การแจ้งข่าวสารหรือการรายงานสภาพสภาวะแวดล้อม เช่น การเล่นหนังตะลุง แม้จะเล่นเรื่องที่ เคยเล่นตามแบบฉบับ แต่สื่อประเพณีเหล่านี้จะมีที่ว่างสำหรับสอดแทรกเหตุการณ์ปัจจุบัน ลงไปได้เช่นเดียวกับเพลงลูกทุ่ง เช่น หนังตะลุงจะสอดแทรกเรื่องสงครามระหว่างอเมริกากับ อิรักลงไปในเรื่องจนได้
3. การให้การศึกษ เป็นหน้าที่หลักพื้นฐานอีกประการหนึ่งของสื่อประเพณี มิติของการศึกษานั้น มีอยู่หลากหลาย เช่น
 - การศึกษาให้ความรู้ทั่วไปเรื่องศาสนา เป็นโลกทัศน์หลักของชุมชนชาวบ้านนั้น มิติด้าน ศาสนาเป็นแกนหลักของชุมชนในการหล่อหลอมสมาชิก ดังนั้นสื่อพื้นบ้านทุกชนิดจะต้อง เอาภาระงานในการอบรมสั่งสอนเรื่องศาสนา ด้วยการแนะนำหลักการต่างๆให้รู้จักและ เข้าใจ
 - การอบรมจริยธรรมเป็นการเฉพาะ อันเป็นการประยุกต์หลักศาสนามาใช้ในการจัดการกับ ความสัมพันธ์ทางสังคมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนา เช่น หลักความกตัญญู หลัก อหิงสาธรรม การให้อภัยอโหสิ เป็นต้น
 - การชี้แนวปฏิบัติ อันเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะลงไปสู่ภาค ปฏิบัติของแต่ละบุคคล เช่น การประพฤติของสตรี การประกอบสัมมาชีพ การฝึกตนเอง

- 4 การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ไปจนกระทั่งวิพากษ์วิจารณ์สังคม เป็นองค์ประกอบที่มีสีสันของสื่อประเพณี / สื่อพื้นบ้าน ซึ่งสื่อมวลชนมักจะแสดงบทบาทไม่ได้หรือแสดงได้อย่างจำกัด เนื่องจากสื่อมวลชนต้องทำงานอยู่ภายในกรอบและอยู่ภายใต้เงื่อนไขกดดันอื่น ๆ องค์ประกอบนี้ช่วยอธิบายว่า เหตุใดประชาชนจึงชื่นชอบสื่อพื้นบ้านหลายประเภท เช่น หนังสือตลกร้ายที่มีบทบาทวิพากษ์วิจารณ์นักการเมืองหรือรัฐบาล เป็นแม่เหล็กดึงดูดความสนใจของประชาชน
- 5 การทำหน้าที่เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆที่มีความแตกต่างทางด้านเพศ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ตัวอย่างเช่น รองเงิงเป็นการละเล่นที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนพุทธและคนมุสลิม งานประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านจากหลายๆหมู่บ้าน เป็นต้น

กาญจนา แก้วเทพ (2539) กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านตามแนวคิดสำนักหน้าที่นิยมว่าเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันย่อยสถาบันหนึ่งในสังคม และเปรียบสถาบันต่างๆของสังคมว่าเป็นเหมือนอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายที่ต่างทำหน้าที่ของตนเองเพื่อความเป็นอยู่ของร่างกายโดยรวม กล่าวคือส่วนประกอบย่อยทุกส่วนจะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด เพื่อความมีเสถียรภาพของสังคมโดยรวม

นอกเหนือจากหน้าที่ที่สำคัญคือการรักษาเสถียรภาพของสังคมโดยรวมแล้ว หากสังคมนั้นต้องการสืบทอดชีวิตให้ยืนยาวไป บรรดาสถาบันย่อยของสังคมรวมถึงสื่อพื้นบ้านต้องมีหน้าที่อบรม ซึ่งอาจเรียกการทำหน้าที่นี้ว่าเป็น “การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม” แต่เนื่องจากสังคมประกอบด้วยคนจำนวนมากไม่น้อย ดังนั้นแม้การอบรมปะปนเพาะก็ไม่อาจให้หลักประกันได้ว่าสมาชิกในสังคมจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามเสมอไป ดังนั้น สื่อพื้นบ้านจะต้องทำหน้าที่อีกแบบหนึ่งคือการควบคุมทางสังคม (Social Control) ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ บรรดาความเชื่อที่เป็นข้อห้ามต่างๆ เช่น ถ้าจิ้งจกทักไม่ควรออกจากบ้าน ถ้าเขาแห่ศพผ่านหน้าบ้านให้รีบเก็บเสื้อผ้า หรือการสร้างศาลปู่เฒ่าไว้ตามป่อเกลือและมีข้อห้ามว่าจะเอาเกลือไปต้มใช้ได้เท่าที่ต้องการเท่านั้น ห้ามโลก ห้ามสะสม

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ ยังได้กล่าวว่า นักวิชาการเยอรมันสำนักแฟรงค์เฟิร์ต ได้เปรียบเทียบกล่าวถึงหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านกับสื่อมวลชนว่า สื่อพื้นบ้านมีหน้าที่มากกว่า เช่น

- 1 ทำหน้าที่ปลดปล่อยแรงผลักดันทางเพศ ตัวอย่างเช่น เพลงลำตัด ประเพณีตั้งครกตั้งสากในภาคอีสาน

- 2 สร้างความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เช่น ประเพณีการแข่งขันหรือตีกองระหว่างหมู่บ้าน
- 3 ช่วยให้เห็นพัฒนาด้านภูมิปัญญา เช่น การเล่นปริศนาคำทาย การดูภาพวิวตามฝาผนังโบสถ์
- 4 ทำการวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่เป็นอยู่ในสังคมไทย มีกรณีตัวอย่างในประวัติศาสตร์เมื่อมีการเก็บภาษีอย่างรุนแรง เช่น ภาษีฝักบัว คณะลิเกที่เข้าไปเล่นให้พระมหากษัตริย์ทอดพระเนตรก็ได้สอดใส่คำร้องเรียนลงไปด้วย ทุกวันนี้การวิพากษ์วิจารณ์สังคมยังปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งบ่อยครั้ง
- 5 ทำหน้าที่ให้การศึกษาและสร้างความสำนึกทางการเมือง เช่น ในเพลงกล่อมเด็กจะมีเนื้อหาทางการเมืองบรรจุอยู่ หรือในการเล่นหนังตะลุงก็เช่นกัน
- 6 มีลักษณะสัมพันธ์กับชีวิต ก่อให้เกิดการทบทวนชีวิต เช่น พวกตัวตลกในลิเกหรือหนังตะลุง มักเป็นชื่อคนในท้องถิ่นนั้นและแสดงทัศนคติต่อความเป็นไปในชุมชน
- 7 มีหน้าที่ให้ความบันเทิงเหมือนสื่อมวลชนโดยทั่วไป

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านในการวิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงสื่อบทบาทหน้าที่ใด และนำมาเทียบเคียงผลการสัมภาษณ์ผู้ชมว่าผู้ชมรับรู้ถึงบทบาทใดบ้าง ทั้งจากทางวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง

3 แนวคิดเรื่องการรับรู้

Garrison and Magoon (1972 : 607) กล่าวว่า การรับรู้หมายถึง กระบวนการที่สมองตีความหรือแปลข้อความที่ได้จากการสัมผัสของร่างกายกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเร้า ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าที่สัมผัสนั้นเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร การที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่สัมผัสนั้น จะต้องอาศัยประสบการณ์เป็นสิ่งที่ช่วยในการตีความหมาย

สุชา จันทน์เอม (มปป : 119) กล่าวว่า เรารับรู้โดยใช้อวัยวะสัมผัส (Sense organ) ที่เรามีอยู่ ได้แก่ หู ตา ปาก จมูก ผิวหนัง เป็นต้น เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับรู้

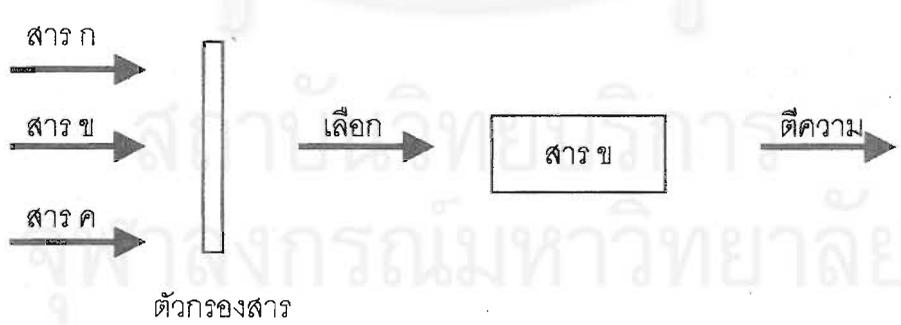
การรับรู้เป็นกระบวนการที่มีระดับตั้งแต่ง่ายที่สุดถึงซับซ้อนที่สุดจนยากแก่การเข้าใจ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการรับรู้แตกต่างกันออกไป เช่น

1. การรับรู้ คือ การตีความหมายจากการสัมผัส (Sensation) ในการรับรู้ นั้น เราไม่เพียงแต่มองเห็น ได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่เราต้องรับรู้ได้ว่า วัตถุหรือสิ่งที่เรารับรู้นั้นคืออะไร มีรูปร่างอย่างไร อยู่ทิศใด ไกลกว่าเรามากน้อยแค่ไหน เป็นต้น ทั้งหมดที่เรากล่าวได้นี้ เป็นการใส่ความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในการสัมผัส
2. ในแง่ของพฤติกรรม การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า

จำเนียร ช่วงโชติ (2519 : 20) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการของการนำเอาความรู้เข้าสู่สมอง เพื่อให้สมองเก็บรวบรวมจดจำสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ไว้สำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างมโนทัศน์ และทัศนคติ และใช้มโนทัศน์นั้นในการค้นหาความรู้อื่นๆ ต่อไป ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงถือว่า การรับรู้เป็นส่วนสำคัญยิ่งของกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์

ประนอม สโรชมาน (2524 : 52) กล่าวว่า การรับรู้หมายถึงการแปลความหรือการตีความ การรับความรู้สึก (Sensation) ที่ได้ออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายหรือที่รู้จัก ที่เข้าใจ

พัชนี เขยจรรยาและคณะ (2541 : 113 - 115) กล่าวถึงการรับรู้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการทางจิตที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับ เป็นกระบวนการเลือกสรร การจัดสรรเข้าด้วยกัน และตีความสารที่ได้รับตามความเข้าใจและความรู้สึกตนเอง

ภาพที่ 2 กระบวนการรับรู้ (พัชนี เขยจรรยาและคณะ, 2541 : 113)

โดยทั่วไป การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจ และมักเกิดตามประสบการณ์และการสั่งสอนทางสังคม

คนเราไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆรอบตัวได้ทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ทุกคนมีความสนใจและรับรู้สิ่งต่างๆรอบตัวต่างกัน ฉะนั้น เมื่อได้รับสารเดียวกัน ผู้รับสารสองคนอาจให้ความสนใจและรับรู้สารเดียวกันต่างกัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ชม ภูมิภาค (2516 : 21) กล่าวว่า การรับรู้จะถูกต้องเพียงใดหรือเกิดการรับรู้ในแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ลักษณะของสิ่งเร้าและตัวผู้รับรู้

ลักษณะของสิ่งเร้าที่จะทำให้ผู้รับรู้ เกิดการรับรู้ได้ทันทีนั้น คือสิ่งเร้าที่สามารถดึงความตั้งใจของเราได้ซึ่งจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. สิ่งเร้าที่มีการเปลี่ยนแปลงจะดึงความตั้งใจได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งเร้าที่เคลื่อนไหวดึงความตั้งใจได้ดีกว่าสิ่งของที่หยุดนิ่ง
2. สิ่งเร้าที่มีการกระทำซ้ำบ่อยๆ จะดึงความตั้งใจได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่ไม่เกิดซ้ำ

นอกจากนี้ ปราณี่ รามสูต (2528 : 68) ยังกล่าวถึงลักษณะของสิ่งเร้าที่สามารถดึงความตั้งใจของผู้รับรู้ว่า สิ่งเร้าที่มีความเข้ม ขนาดของสิ่งเร้า และสิ่งเร้าที่มีความแปลกใหม่ ย่อมทำให้สามารถดึงความตั้งใจได้ดีกว่า

ส่วนลักษณะของผู้รับรู้นั้น ชม ภูมิภาค (อ้างแล้ว) กล่าวว่าสามารถแยกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านทางกายภาคและด้านจิตวิทยา กล่าวคือ

ด้านกายภาค คือ ลักษณะความผิดปกติหรือความปกติของตัวรับสัมผัสของผู้รับรู้ เช่น หู ตา จมูก ลิ้น และอวัยวะสัมผัสอื่นๆ หากสิ่งเหล่านั้นผิดปกติ ก็ย่อมทำให้การรับสัมผัสผิดไป

ด้านจิตวิทยาเกี่ยวโยงไปถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิม ในกระบวนการรับรู้ นั้น นอกจากจากการรับสัมผัสแล้ว ก็ยังมีขั้นตอนการแปลสัญลักษณ์ในขั้นนี้ด้วย อาศัยความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราจะรับรู้ หากเรามีความรู้เดิมเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นมากๆ เราก็จะสามารถแปลความหมายได้ถูกต้องมาก แต่ถ้าไม่มีความรู้เดิมมาก่อนเลยในเรื่องนั้น ก็ย่อมจะเกิดการรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงมาก

กระบวนการรับรู้และเรียนรู้

จำเนียร ชวงโชติและคณะ (2516) กล่าวถึงกระบวนการรับรู้และเรียนรู้ไว้ดังนี้

การรับรู้ (Perception) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การรับรู้มีผลเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม และบุคลิกภาพซึ่งส่งผลถึงการเรียนรู้แทบทั้งสิ้น การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนเรารับรู้สิ่งต่างๆ โดยผ่านการสัมผัสและมีการใช้ประสบการณ์เดิมเพื่อช่วยในการแปลความหมายของสิ่งนั้นๆ ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ

การเรียนรู้ (Learning) คือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการรู้จัก (Cognitive Structure) ของคนให้ละเอียดและชัดเจนขึ้น หรือหมายถึงการที่บุคคลหรือผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่เหมาะสม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมี การรับรู้และประสบการณ์

การรับรู้และการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ดังที่ สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์ (2528) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการรับรู้และการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้ผ่านประสบการณ์ในการรับรู้ ดังนี้

1. **ขั้นสนใจปัญหา (Motivation)** ผู้เรียนมีความสนใจและเกิดความพร้อมที่จะเรียน โดยได้พบกับสิ่งที่ยั่วความสนใจ
2. **ขั้นศึกษาข้อมูล (Information)** ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่ตนเองสนใจ
3. **ขั้นพยายาม (Application)** ผู้เรียนจะพยายามใช้ข้อมูลที่ได้ศึกษาเพื่อที่จะแก้ปัญหาที่ประสบอยู่
4. **ขั้นสำเร็จผล (Progress)** พฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้แก้ปัญหาด้วยข้อมูลที่พยายามศึกษา เป็นการยืนยันได้ว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นในการศึกษาถึงการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง ผู้วิจัยจึงขออธิบายแนวคิดดังกล่าวดังนี้

1. **ขั้นสนใจปัญหา (Motivation)** ผู้ชมสนใจและชื่นชอบหนังตะลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวตลกหนังตะลุง ซึ่งผู้ชมมีความสนใจและคอยติดตามชมอย่างสม่ำเสมอ

2. **ขั้นศึกษาข้อมูล (Information)** ผู้ชมที่สนใจและชื่นชอบตัวตลกหนังตะลุง ก็จะหาทางศึกษา และทำความเข้าใจในบทบาทที่ตัวตลกหนังตะลุงสื่อออกมาว่ามีอะไรบ้าง และบทบาทนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมและผู้ชมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงหรือไม่
3. **ขั้นพยายาม (Application)** เมื่อผู้ชมเข้าใจและรับรู้ว่าสิ่งที่ตัวตลกหนังตะลุงสื่อออกมานั้นเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง ผู้ชมจึงพยายามนำสิ่งที่ได้รับนั้นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
4. **ขั้นสำเร็จผล (Progress)** ผู้ชมนำสิ่งที่ได้รับนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง

การรับรู้เป็นประสบการณ์ที่ผู้ชมต้องแปลความหมายที่ได้จากการสัมผัสของร่างกายกับสิ่งแวดล้อม โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคล การอบรมสั่งสอน การขัดเกลาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง จากนั้นผู้ชมจะนำสิ่งต่างๆเหล่านั้นมาสร้างมโนทัศน์ของตนแล้วจึงเกิดเป็นทัศนคติ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นการเรียนรู้ต่อไป

ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้ของผู้ชมที่มีต่อวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง

4 แนวคิดเรื่องตลกและอารมณ์ขัน

หม่อมหลวงต๋อย ชุมสาย (2545) กล่าวถึงเรื่องตลกและอารมณ์ขันว่า เป็นสิ่งธรรมดาสามัญที่สุดของมนุษย์ทำให้เกิดความสุขสำราญ ทำให้อารมณ์แจ่มชื่น เกิดความเบิกบานรื่นรมย์ และหลังจากที่ได้รับรู้เรื่องตลกและมีอารมณ์ขันแล้ว คนจะรู้สึกผ่อนคลายและจิตใจสงบ คนเราจะรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของอารมณ์ขันโดยไม่ต้องเป็นคนช่างสังเกตมากนัก

การเร้าอารมณ์ขันโดยเรื่องตลกสามารถทำได้ 3 ทาง คือ การแสดงมุขตลกบนเวที วิธีนี้สิ่งเร้าอารมณ์ขันจะเร้าทั้งทางนัยน์ตาและทางหู โดยอาจต้องมีจินตนาการหรือความคิดอื่นเข้ามาผสมด้วย ต่อมาคือการอ่านหรือฟังบทตลก ตัวการที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันคือภาษา ซึ่งอาจจะเป็นเสียงหรือตัวหนังสือ วิธีนี้ผู้มีอารมณ์ขันจะต้องอาศัยจินตนาการและความคิดมาก สุดท้ายคือการเร้าอารมณ์ขันให้เกิดขึ้นจากภาพ อย่างไรก็ตามอารมณ์ขันมิได้เกิดขึ้นโดยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าเพียงอย่างเดียวแต่ขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของผู้ที่จะมีอารมณ์ขันและสภาพแวดล้อมอื่นอีกหลายประการ

ลักษณะของเรื่องตลกและอารมณ์ขัน

Hodge, Francis (อ้างถึงใน เมธา เสรีธนาวงศ์, 2539: 8) กล่าวว่า ตลกที่ดีจะต้องทำให้ผู้ชมเข้าใจง่ายหรือในทันทีว่าเป็นการบิดเบือนจากความจริง การบิดเบือนที่ว่าทำให้พวกเขาดูโง่ในสายตาคนอื่น ซึ่งผู้ชมจะรู้ได้ทันทีว่าพฤติกรรมปกติในสังคมถูกสะท้อนออกมาอย่างไร บรรทัดฐานทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการทำความเข้าใจเรื่องตลก เรื่องตลกเป็นตัวชี้ระดับทางสังคม (Social Leveler) เพราะว่ามันแสดงให้เห็นถึงประชาชนในระดับทั่วไปหรือระดับต่ำกว่าที่ติดอยู่ในความโง่ของพวกเขาเอง

นางลักษณณ์ แซ่มไซติ (2521 : 27-30) จำแนกลักษณะของอารมณ์ขันไว้ดังนี้

- 1 ความรู้สึกเหนือกว่าหรือการลดให้ต่ำลง สิ่งที่เราารู้สึกขบขันจะอยู่ในตำแหน่งหรือฐานะที่ต่ำกว่าเรา เรามักจะขบขันในสิ่งผิดปกติ ความอัปลักษณ์ ความผิดพลาดของบุคคลหรือสิ่งของ ความขบขันในลักษณะนี้มีนักปราชญ์หลายท่านได้แสดงความเห็นไว้ เช่น เพลโต เห็นว่าเราหัวเราะในสิ่งที่น่าขบขันและไม่อยู่ในสภาพที่ควรจะเป็น ส่วนอริสโตเติลกล่าวว่าในตัวละครสุขนากกรรม (Comedy) มักจะพบว่าสิ่งที่ให้ความขบขันเป็นลักษณะหนึ่งของความน่าเกลียด อาจนิยามลงไปว่าความขบขันคือ สิ่งผิดพลาดหรือลักษณะที่ผิดปกติ โทมัส ฮอบบ์ มีความเห็นว่าความสนุกสนานในความคิดของเขาเน้นที่ความรู้สึกมีชัย (Sense of Triumph) ของผู้หัวเราะ เขากล่าวว่ามนุษย์เรามักจะหัวเราะการกระทำของตนเองในสิ่งที่กระทำไปโดยไม่ได้คาดคิด นอกจากนั้นมนุษย์ยังหัวเราะในความอ่อนแอของผู้อื่น โดยนำมาเปรียบเทียบกับความสามารถของตนเอง และมนุษย์ยังหัวเราะล้อเลียนอย่างคมคายที่รู้สึกถึงความโง่อย่างน่าขบขันของคนอื่น ในขณะที่เดียวกันถ้าสิ่งนั้นเกิดขึ้นกับตนเองหรือเพื่อน เราจะไม่หัวเราะ เขาสรุปว่า อารมณ์ขันไม่ใช่สิ่งอื่นใดเลยนอกจากความรู้สึกที่เหนือกว่าของเราเองที่เกิดขึ้นโดยทันทีทันใดโดยนำไปเปรียบเทียบกับความอ่อนแอของผู้อื่น
- 2 การผิดความคาดหมาย ความขบขันจะเกิดจากการผิดความคาดหมายในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ในขณะที่เราคาดหมายว่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะต้องเกิดขึ้นต่อไปอย่างเคร่งเครียดว่าจะต้องเป็นไปตามที่เราเคยมีประสบการณ์หรือตามความเคยชิน แต่ปรากฏว่าเหตุการณ์เปลี่ยนไปอย่างไม่คาดคิดหรือเปลี่ยนไปสู่ความไม่มีอะไรเลย เราจะรู้สึกขบขันทันที
- 3 การผ่อนคลายความเครียดและการปลดปล่อยความคิดจากความยับยั้งชั่งใจ อารมณ์ขันเป็นกระบวนการผ่อนคลายความเครียดหรือความอึดอัดใจของมนุษย์ในภาวะที่อยู่ในกรอบความ

ถูกต้องของสังคมและความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งเมื่อมนุษย์เกิดอารมณ์ขันจะทำตัวหลุดพ้นจากภาวะดังกล่าว

Blistein, Elmer M (1977: 562) กล่าวว่า อารมณ์ขันแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- 1 อารมณ์ขันเป็นการก้าวร้าว ดูหมิ่น
- 2 อารมณ์ขันเป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นความสนุกสนาน

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องตลกและอารมณ์ขันนี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมและความผิดแปลกของวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไรและลักษณะดังกล่าวสามารถสื่อถึงบทบาทใดหรือแสดงเพื่ออะไรและให้เกิดผลอย่างไร

5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหนังตลก

บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ตลกหนังตลก : วิเคราะห์จากเรื่องหนังตลกที่ผ่านรอบคัดเลือกในการประกวดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 10 ชาติใหญ่ พ.ศ.2530” ผลการวิจัยพบว่า สารัตถะของบทตลกประกอบด้วย 3 ประเด็น กล่าวคือ 1 สารัตถะเกี่ยวกับปัจเจกชน จะกล่าวถึง คุณภาพของคน คนกับคุณธรรม คนกับจริยธรรมและการวางตน ความเข้าใจต่อวิสัยมนุษย์และวิสัยโลก 2 สารัตถะเกี่ยวกับครอบครัว จะกล่าวถึงการครองรักครองเรือน ปัญหาในครอบครัว และ 3 สารัตถะเกี่ยวกับสังคม จะกล่าวถึง ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม การเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ

สินีนาถ วิมุขตานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อหนังตลกเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า หนังตลกมีประเด็นการนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับงานนโยบายของรัฐบาล เช่น การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย การประชาสัมพันธ์ป้องกันโรคเอดส์ การประชาสัมพันธ์แก้ไขปัญหายาเสพติด การประกันสังคม การสาธารณสุขมูลฐานและการสาธารณสุขอื่นๆ ซึ่งมีวิธีการนำเสนอโดยใช้ความบันเทิงเป็นสื่อคือ ความตลกขบขัน การเล่าเรื่อง การบรรยาย การตั้งคำถาม การใช้ความเป็นพวกเดียวกันและความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

อินทิดา สุวรรณ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทหนังตะลุงทางสื่อโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความรู้" ผลการวิจัยพบว่า หนังตะลุงถ่ายทอดความรู้ 4 ประเด็น คือ

1 การประพฤติปฏิบัติตนในสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบความรู้ทางธรรม มีหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาเกี่ยวข้อง เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดมากที่สุด จำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ

1.1 ค่านิยม ความเชื่อ โดยแยกเป็นประเด็นย่อยๆ คือ

- ก. ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบสัมมาชีพ คือ นิยมอาชีพที่สุจริต สังคมไม่รังเกียจ
- ข. ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและบาปบุญคุณโทษ เชื่อว่าทำบุญในชาตินี้จะได้รับผลดีในชาติหน้า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ละความพยาบาท

1.2 แบบแผนพฤติกรรมทางสังคม ได้แก่

- ก. การอบรมกิริยามารยาทของเด็กและสตรี โดยชี้แนวทางการปฏิบัติตนให้มีมารยาทเรียบร้อย ถูกกาลเทศะ หากเป็นเด็กควรพูดจาให้ไพเราะ มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ หากเป็นสตรีให้รักษานวลสงวนตัว ระมัดระวังตัวในการคบผู้ชาย
- ข. ความกตัญญู อบรมสั่งสอนให้มีความกตัญญูและอย่าลบล้างผู้มีพระคุณ หากมีโอกาสควรทดแทนบุญคุณ

2 การถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคเอดส์ ให้ความรู้ในประเด็นสาเหตุการติดต่อ วิธีป้องกันและผลจากการเป็นเอดส์

3 การถ่ายทอดความรู้เรื่องสภาพทั่วไปทางการเมือง ในประเด็นการบริหารงานตามระบอบประชาธิปไตย วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน การทะเลาะวิวาทของ ส.ส. ในสภาและสภาพทั่วไปของการเมืองระหว่างประเทศ

4 การถ่ายทอดความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในประเด็นอากาศ อนุรักษ์ป่าไม้ แหล่งน้ำ และปายาเลน กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ป่าไม้ลดลงและผลเสียที่เกิดขึ้นตามมา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวกับตลกและอารมณ์ขัน

เมธา เสรีธนาวงศ์ (2539 : บทความย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีการนำเสนอมุขตลกทางรายการโทรทัศน์และวิดีโอเทป” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ชมเป้าหมายมีส่วนสำคัญยิ่งต่อจำอวดในสื่อ ถือเป็นเสมือนสิ่งที่กำหนดแนวทางการแสดงของตนให้เป็นไปในรูปแบบต่างๆ การตอบสนองของความต้องการของกลุ่มผู้ชมเป้าหมายจึงเกิดขึ้น ทำให้ต้องมีการปรับเอาลักษณะเฉพาะที่เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมมาผสมผสานกับรูปแบบการแสดงทางสื่อ

พรรณทิพา อุปลวรรณา (2540 : บทความย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การใช้อารมณ์ขันในการโฆษณาทางโทรทัศน์” ผลการวิจัยพบว่า การนำเอาอารมณ์ขันมาใช้มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ข้อดีคือ อารมณ์ขันสามารถสร้างความสนุกสนานบันเทิง ดึงดูดใจผู้ชม สร้างความแปลกใหม่ในการนำเสนอ สามารถทำให้คนดูไปพูดต่อและสามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายทุกระดับ ในส่วนข้อเสียพบว่า อารมณ์ขันจะดึงดูดความสนใจของผู้ชมไปจากวัตถุประสงค์ ขาดความน่าเชื่อถือ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อสนับสนุนหรือเทียบเคียงกับผลการศึกษาที่ได้ครั้งนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง” เป็นการศึกษาถึงบทบาทการสื่อสารทั้งทางวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง รวมถึงศึกษาการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อวัฒนธรรมและอวัจนสารนั้น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสหวิธี (Multiple Methodology) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เอกสารที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่าง

เอกสารและกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร

1.1 ชั้นปฐมภูมิหรือเอกสารข้อมูลที่ได้จากผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง รวมถึงรูปหนังตะลุง

1.2 ชั้นทุติยภูมิหรือเอกสารข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารานุกรม รวมถึงเอกสารต่างๆที่มีผู้ทำการศึกษาวิเคราะห์ไว้แล้ว

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงการหนังตะลุงและผู้ชม รวมทั้งสิ้น 58 คน ดังนี้

2.1 นายหนังตะลุง 6 คน

2.1.1 นายฉิ้น อรมุต	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง)
พ.ศ. 2532
2.1.2 นายอิม จิตต์ภักดี	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง)
พ.ศ. 2540
2.1.3 นายนครินทร์ ชาทอง	ประธานสมาพันธ์หนังตะลุง จังหวัดสงขลา
2.1.4 นายมงคล ศุขรัตน์	ผู้ชนะเลิศการประชันหนังตะลุง 4 จังหวัด
2.1.5 นายสุภาพ ชุมยวง	ศิลปินดีเด่น สาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง
พ.ศ.2543 จ.สงขลา
2.1.6 นางโสภา สมเขาใหญ่	สมาชิกสมาพันธ์หนังตะลุง จังหวัดสงขลา

เกณฑ์การคัดเลือกนายหนังตะลุง

- (1) เป็นนายหนังที่มีรายชื่ออยู่ในหนังสือทำเนียบนายหนังของสถาบันทักษิณคดีศึกษา
- (2) นายหนังสามารถให้เวลาในการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับระยะเวลาในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย
- (3) นายหนังมีประสบการณ์ในการเชิดหนังตะลุงหรือได้ศึกษาเรื่องหนังตะลุงอย่างน้อย 20 ปี

2.2 นักวิชาการ ผู้รู้ทางด้านหนังตะลุง 4 คน

2.2.1 สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์	ศาสตราจารย์ ผู้ก่อตั้งและอดีตผู้อำนวยการ
สถาบันทักษิณคดีศึกษา
2.2.2 ไพบูลย์ ดวงจันทร์	รองศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร

- 2.2.3 เกษม หนานแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันราชภัฏ
สงขลา
- 2.2.4 จุฑา หนูทอง หัวหน้าฝ่ายส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนา
สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

เกณฑ์การเลือกนักวิชาการ

- (1) เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องหนังตะลุง โดยศึกษาเรื่องหนังตะลุงอย่างน้อย 20 ปี
- (2) เป็นผู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าหรือเขียนตำรา งานวิจัยหรือบทความเกี่ยวกับหนังตะลุงที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือ

2.3 ผู้ชมหนังตะลุง 48 คน

ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ชมที่มาชมการแสดงหนังตะลุงในเรื่องที่ผู้วิจัยทำการศึกษาทั้งสิ้น 12 เรื่องด้วยกัน โดยจะสัมภาษณ์ผู้ชมเรื่องละ 4 คน

เกณฑ์การเลือกผู้ชมในการสัมภาษณ์แต่ละเรื่อง

- (1) เพศชาย 2 คนและเพศหญิง 2 คน ซึ่งการที่ผู้วิจัยเลือกผู้ชมโดยมีสัดส่วนที่เท่ากันนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความสมดุลระหว่างเพศหญิงและเพศชาย
- (2) เป็นผู้ที่มาชมหนังตะลุงด้วยความสมัครใจ ซึ่งจะทำให้ผลการสัมภาษณ์มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากผู้ชมเปิดใจรับสาระนั้นทั้งจากหนังตะลุงด้วยความเต็มใจ
- (3) มีประสบการณ์การชมหนังตะลุงอย่างน้อย 20 ปี

3. ข้อมูลจากการสังเกต

ผู้วิจัยจะชมและบันทึกภาพจากการแสดงสดหนังตะลุง จำนวน 12 เรื่อง จากคณะหนังตะลุงทั้งสิ้น 4 คณะ ประกอบด้วย

3.1 คณะหนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์ (หนังอรรทโฆษิต: นามพระราชาทาน)

นายหนังคือ นายฉิ้น ธรรมโฆษณ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง)
พ.ศ. 2532

3.2 คณะหนังนครินทร์ ซาทอง

นายหนังคือ นายนครินทร์ ซาทอง ประธานสมาพันธ์หนังตะลุง จังหวัดสงขลา

3.3 คณะหนังมงคค ศ.นครินทร์

นายหนังคือ นายมงคค คชรัดน์ ผู้ชนะเลิศการประชันหนังตะลุง 4 จังหวัด

3.4 คณะหนังสุภาพ ชุมยวง

นายหนังคือ นายสุภาพ ชุมยวง ศิลปินดีเด่น สาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง
พ.ศ.2543 จ.สงขลา

การคัดเลือกคณะหนังตะลุงที่จะทำการศึกษา มีเกณฑ์ดังนี้

- (1) คณะหนังตะลุงที่มีรายชื่ออยู่ในทำเนียบนายหนังของสถาบันทักษิณคดีศึกษา
- (2) คณะหนังตะลุงที่มีช่วงเวลาในการแสดงที่แน่นอนและสอดคล้องกับระยะเวลาในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย
- (3) คณะหนังตะลุงที่มีประสบการณ์รับงานแสดงหนังตะลุงอย่างน้อย 20 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1 ข้อมูลประเภทเอกสาร เป็นข้อมูลที่ได้ทั้งจากงานวิจัย บทความ ตำรา เอกสารต่างๆ รวมถึง web site ที่เกี่ยวกับหนังตะลุง ตัวตลกหนังตะลุง และตัวตลกในสื่ออื่นๆ เพื่อนำมาศึกษาเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
- 2 กล้องถ่ายรูป เพื่อเก็บภาพบรรยากาศการเชิดหนังตะลุงและรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้อง นำมาประกอบการวิเคราะห์
- 3 กล้องวิดีโอ เพื่อบันทึกภาพการแสดงสดเพื่อนำมาวิเคราะห์ในภายหลัง และเก็บภาพบรรยากาศรวมถึงรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบการวิเคราะห์

- 4 เครื่องบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์
- 5 แบบวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์เดียวกัน ผู้วิจัยจึงใช้แบบวิเคราะห์เพื่อเป็นต้นแบบในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 6 แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยใช้คำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

เนื่องจากการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง” นี้ เป็นการวิจัยโดยใช้ข้อมูลจากเทปบันทึกภาพการแสดงสดหนังตะลุง เอกสารและการสัมภาษณ์เป็นหลัก ดังนั้นเพื่อให้ผลการวิเคราะห์สามารถตอบปัญหาคำวิจัยได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงนำกรอบแนวคิดและทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 มาสร้างแบบวิเคราะห์ข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ โดยทั้งแบบวิเคราะห์ข้อมูลและแบบสัมภาษณ์นี้ อยู่ภายในกรอบแนวคิดใหญ่คือ เรื่องสื่อสาระบันเทิง (Edutainment)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ปัญหาคำวิจัย	เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ปัญหาคำวิจัยข้อที่ 1	แบบวิเคราะห์เรื่องบทบาทของสื่อพื้นบ้าน
ปัญหาคำวิจัยข้อที่ 2	และแบบวิเคราะห์เรื่องตลกและอารมณ์ขัน
ปัญหาคำวิจัยข้อที่ 3	แบบสัมภาษณ์เรื่องการรับรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1 ข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2545 จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ดังนี้

1.1 ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ วารสาร บทความของสมาพันธ์หนังสือ และวารสาร บทความ หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือเอกสารอื่นๆที่บันทึกโดยผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับหนังสือ ตัวตลกหนังสือและตัวตลกในสื่ออื่นๆโดยตรง รวมถึงรูปหนังสือ

1.2 ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารานุกรมภาคใต้ และหนังสือหรือเอกสารต่างๆที่เกี่ยวกับ หนังสือ ตัวตลกหนังสือและตัวตลกในสื่ออื่นๆ ที่มีผู้ทำการศึกษาวิเคราะห์ไว้แล้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมินี้เก็บรวบรวมจาก

- (1) ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (2) หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (3) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- (4) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ
- (5) สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา
- (6) ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันราชภัฏสงขลา
- (7) หอสมุดแห่งชาติ
- (8) ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ
- (9) [www. geocities.com/aroonsangob](http://www.geocities.com/aroonsangob)
- (10) www. geocities.com/anokpatani
- (11) www. muanglung.com
- (12) www. siamguru.com

2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2545 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 โดยสัมภาษณ์นักวิชาการ นายหนังสือและผู้ชมแบบเชิงลึก

ประเด็นในการสัมภาษณ์นายหน้าตละสูงและนักวิชาการนั้น สามารถจำแนกเป็นประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้

1. ประวัติและพัฒนาการของหน้าตละสูงและตัวตลกหน้าตละสูง
2. สถานภาพของหน้าตละสูง ตัวตลกหน้าตละสูงในปัจจุบัน
3. ผลของพัฒนาการและสถานภาพปัจจุบันของหน้าตละสูงต่อวัฒนธรรมและอวัฒนธรรมของตัวตลกหน้าตละสูง
4. ความสำคัญของตัวตลกในทัศนะของนายหน้าตละสูงและนักวิชาการ
5. แหล่งที่มาและข้อมูลดิบของวัฒนธรรม การเลือกหยิบยกข้อมูลในการนำเสนอ
6. การดัดแปลงเนื้อหาหรือข้อมูลดิบให้เข้ากับบุคลิกของตัวตลกแต่ละตัว
7. การใช้ตัวตลกหน้าตละสูงเพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร
8. หน้าที่และบทบาทของตัวตลกหน้าตละสูง
9. วัตถุประสงค์ของการนำเสนอในประเด็นต่างๆ
10. ลักษณะของรูปของตัวตลกโดยทั่วไป
11. สิ่งที่สามารถสื่อได้จากตัวหน้า หรือสิ่งที่ตั้งใจแสดงออกมาทางตัวหน้า
12. ลักษณะของตัวตลกหน้าตละสูงในจินตนาการของนายหน้าตละสูงและนักวิชาการ
13. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับตัวตลกและอิทธิพลต่อผู้ชม
14. สิ่งที่ใช้เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม
15. ความสัมพันธ์และความขัดแย้งกันของวัฒนธรรมและอวัฒนธรรม
16. การรับรู้ การตอบสนองและความต้องการของผู้ชม

ประเด็นสัมภาษณ์ผู้ชมมีประเด็นหลัก ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างหน้าตละสูงกับผู้ชม
2. ความสนใจและความชอบหน้าตละสูง
3. พัฒนาการของหน้าตละสูงและตัวตลกหน้าตละสูงในทัศนะของผู้ชม
4. ความพอใจที่ได้ชมหน้าตละสูง โดยเฉพาะตัวตลกหน้าตละสูง
5. ความสำคัญของตัวตลกในทัศนะของผู้ชม
6. ความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้จากการชมหน้าตละสูงโดยรวม
7. การจดจำในสิ่งที่ตัวตลกหน้าตละสูงสื่อออกมาจากบทสนทนา

8. ความหมายจากบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตะลุง
9. การจดจำในสิ่งที่ตัวตลกหนึ่งตะลุงสื่อออกมาจากการเคลื่อนไหว ท่าทาง
10. ความหมายของท่าทาง การเคลื่อนไหวของตัวตลกหนึ่งตะลุง
11. ประโยชน์หรือสิ่งต่างๆที่ได้รับจากตัวตลกหนึ่งตะลุง
12. มุมมอง ทศนคติต่อสิ่งที่ตัวตลกหนึ่งตะลุงสื่อออกมา
13. มุมมอง ทศนคติต่อการสอดแทรกสาระประโยชน์ผ่านตัวตลกหนึ่งตะลุง
14. การนำสิ่งที่ได้รับจากหนึ่งตะลุง โดยเฉพาะตัวตลกหนึ่งตะลุงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
15. ลักษณะของตัวตลกหนึ่งตะลุงในจินตนาการของผู้ชม

3 ข้อมูลจากการสังเกต

ผู้วิจัยจะเริ่มเก็บข้อมูลจากการสังเกต ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการชมและบันทึกภาพการแสดงหนึ่งตะลุง

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการชมหนึ่งตะลุงเพียง 9 เรื่อง จากข้อตกลงเบื้องต้นทั้งสิ้น 12 เรื่อง เนื่องจากเมื่อลงภาคสนามจริงมีอุปสรรคคือฝนตกหนักทำให้นายหนึ่งตะลุงไม่ค่อยรับงานแสดง ผู้วิจัยจึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำตารางแสดงลำดับการเก็บข้อมูลจากการสังเกต ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ตารางลำดับการเก็บข้อมูลจากการสังเกต (ชมหนังตะลุง)

วันเดือนปี	ชื่อเรื่อง	สถานที่ แสดง	คณะหนังตะลุง	จำนวนชั่วโมง	
				การแสดง หนังตะลุง	การแสดง ของตัวตลก
8 พ.ย. 45	อภินิหารพระสุริยเทพ	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์	6-7	2-3
9 พ.ย. 45	มนต์อาถรรพ์	อ.เมือง จ.สงขลา	หนังสุภาพ ชุมยวง	9	2-3
16 พ.ย. 45	ม่านมลทิน	อ.หัวไทร จ.นครศรีฯ	หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์	6-7	2-3
19 พ.ย. 45	ก่อนตะวันจะลับฟ้า	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	หนังนครินทร์ ชาทอง	6-7	2-3
21 ธ.ค. 45	หญิงกั๊วชายกั๊ว	อ.ระโนด จ.สงขลา	หนังสุภาพ ชุมยวง	6-7	2-3
27 ธ.ค. 45	เสียแรงรัก	อ.ควนเนียง จ.สงขลา	หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์	6-7	2-3
30 ธ.ค. 45	ศรศิลป์ศรชัย	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	หนังมงคล ศ.นครินทร์	6-7	2-3
11 ม.ค. 46	รามเกียรติ์ และ สังข์ศิลป์ชัย	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	หนังนครินทร์ ชาทอง	6-7	2-3
1 ก.พ. 46	ศึกสายเลือด	อ.เมือง จ.ยะลา	หนังมงคล ศ.นครินทร์	6-7	2-3

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีอุปนัย โดยหลังจากวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากข้อมูลการสังเกต การสัมภาษณ์และการวิจัยเอกสารแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยนั้นมาเรียบเรียงเพื่อสร้างข้อสรุป และตอบปัญหานำวิจัย โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

เพื่อให้เกิดความเที่ยงในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือในการวิจัยก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจริง และนำผลจากการทดสอบเครื่องมือนั้นมากำหนดแนวทางในการสร้างแบบวิเคราะห์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหานำวิจัยทั้ง 3 ข้อ และในการวิเคราะห์ข้อมูลจริง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะที่สอดคล้องกับแบบวิเคราะห์ และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการและนายหน้ามาสนับสนุนในการอภิปรายผลในการวิจัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การนำเสนอข้อมูล

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์เนื้อหาตามปัญหานำวิจัยทั้ง 3 ข้อ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะหาข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์นั้น ซึ่งจะได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารประกอบอื่นๆ จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวไปนำเสนอผลการวิจัยและอภิปรายผลแบบพรรณนาความ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง” เป็นการวิจัยที่ศึกษาถึงบทบาทของตัวตลกหนังตะลุงที่สื่อผ่านออกมาทั้งทางวจนสารและอวัจนสาร พร้อมทั้งศึกษาถึงผลการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงด้วย

การเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ชมการแสดงหนังตะลุงทั้งสิ้นเป็นเวลา 60 ชั่วโมง ซึ่งโดยทั่วไปหนังตะลุงจะเริ่มแสดงประมาณ 2 ทุ่มครึ่ง และเลิกประมาณตี 2 หรือ ตี 3 ในการเก็บข้อมูลนี้พบว่า มีฉากที่ตัวตลกแสดงประมาณ 25 ชั่วโมง หรือคิดเป็นร้อยละ 41.6 ของข้อมูลภาคสนามในส่วนของ การชมหนังตะลุงทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวตลกหนังตะลุงมีพื้นที่ในการแสดงที่สามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ในกรอบพื้นที่ที่มากถึงเกือบครึ่งหนึ่งของการแสดงหนังตะลุงหนึ่งเรื่อง

อย่างไรก็ตามแม้ตัวตลกจะมีโอกาสในการแสดงบทบาทในพื้นที่ที่มากถึงเกือบครึ่งหนึ่งของเรื่อง แต่พื้นที่นั้นเป็นพื้นที่เพื่อการแสดงความบันเทิง และสาระที่ตัวตลกสามารถสอดแทรกมา อาทิ การให้ความรู้ การอบรมสั่งสอนและการวิพากษ์วิจารณ์สังคม ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แฝงอยู่ในพื้นที่ของความบันเทิง เพราะฉะนั้นโอกาสที่ตัวตลกสามารถแสดงออกจึงไม่ใช่พื้นที่ทั้งหมดของการแสดงสาระ

ตัวตลกหนังตะลุงมีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมเป็นบทบาทหน้าที่หลักและเป็นจุดมุ่งหมายของในแสดงของตัวตลก แต่ในขณะเดียวกันการที่ตัวตลกเป็นตัวละครที่มีความพิเศษกว่าตัวละครอื่น ด้วยการที่ตัวตลกสามารถ “พูดนอกเรื่อง” โดยสามารถพูดเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมจริงของผู้ชมและไม่เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังแสดง รวมทั้งสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้ในขณะที่กำลังแสดง ตัวตลกจึงมีโอกาสนในการแสดงความเห็นทั้งต่อสังคมของผู้ชมและสังคมในเรื่อง ทำให้ตัวตลกสามารถทำหน้าที่พิเศษซึ่งถือเป็นบทบาทรองที่แฝงและสามารถรองออกมาได้จากบทบาทหลักหรือความบันเทิงนั่นคือการให้ความรู้ ถ่ายทอดข่าวสาร อบรมสั่งสอนและวิพากษ์วิจารณ์สังคม ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบาทรองที่แสดงออกมาทางวจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงเป็นหลัก

วิธีการแสดงบทบาทของตัวละครหนึ่งตัวละครทั้งทางวีจนสารและอวีจนสารนั้นสอดแทรกอยู่ในกรอบของการแสดงเพื่อความบันเทิง วีจนสารและอวีจนสารสื่อออกมาทั้งแบบตรงไปตรงมาคือเป็นการบอกกล่าวหรือแสดงให้ผู้ชมเข้าใจในทันทีว่าตัวละครต้องการบอกอะไร และแฝงอยู่ในความตลก ซึ่งเป็นความตลกที่เกิดจากการใช้ภาษา การเล่นคำ ความตลกที่เกิดจากการประชดเสียดสีสังคม และความตลกที่เกิดจากบุคลิกลักษณะของตัวละครหนึ่งตัวละคร แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ว่าวีจนสารหรืออวีจนสารจะแสดงสาระที่จ่นเด่นชัดอย่างไรแต่จุดมุ่งหมายของตัวละครหนึ่งตัวละครคือการแสดงเพื่อความบันเทิงนั่นเอง

บทบาทที่แสดงออกทางวีจนสารและอวีจนสารของตัวละครหนึ่งตัวละครนั้นเป็นการผสมผสานกันระหว่างการใช้ความรู้ ไหวพริบ ปฏิภาณของนายหนังและลักษณะของตัวละคร แต่การจะเน้นหรือลดน้ำหนักของส่วนใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเรื่องและบทบาทที่ต้องการจะนำเสนอ ตัวอย่างเช่น ในการแสดงบทบาททางวีจนสาร หากสถานการณ์ในเรื่องเปิดโอกาสให้ตัวละครแสดงบทบาทอย่างตรงไปตรงมา เช่น ในฉากเดินป่า ตัวละครจะสามารถพูดเรื่องป่าไม้ได้เต็มที่ แต่หากสถานการณ์ในเรื่องไม่เปิดโอกาส นายหนังก็ต้องนำเสนอโดยการพูดนอกเรื่องหรือแฝงไปในความตลกตามแต่วิจารณ์ญาณของนายหนัง นอกจากสถานการณ์ในเรื่องจะมีอิทธิพลต่อวิธีการแสดงบทบาทแล้ว สถานการณ์ภายนอกก็มีอิทธิพลเช่นกัน ส่วนการแสดงบทบาททางอวีจนสารเป็นบทบาทสื่อถึงความสนุกสนานเป็นประเด็นสำคัญ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับของปัญหานำวิจัย ดังนี้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 วีจนสารของตัวละครหนึ่งตัวละครแสดงบทบาทใด อย่างไร

ก่อนที่จะพิจารณาถึงบทบาทที่แสดงผ่านวีจนสารของตัวละครหนึ่งตัวละคร ควรจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่าหนังตัวละครเป็นสื่อพื้นบ้านทางภาคใต้ที่ยังคงได้รับความนิยมจากชาวบ้าน แม้ในปัจจุบันจะมีสื่อบันเทิงประเภทอื่นเข้ามาให้ชาวบ้านได้เลือกชม แต่เมื่อใดก็ตามที่มีหนังตัวละครเข้ามาแสดงในละแวกบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงเลือกที่จะมาคอยชมหนังตัวละครด้วยความผูกพันและความชื่นชอบที่มีมาแต่เดิม ดังนั้นหนังตัวละครจึงมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้ แม้กระทั่งนายหนังตัวละครเองก็ยังพยายามที่จะสอดแทรกสาระ ด้วยมองว่าเป็นหนทางหนึ่งในการรับใช้สังคม ทั้งนี้เนื่องจากหนังตัวละครเป็นสื่อที่มีความ

ใกล้ชิดกับชาวบ้าน อีกทั้งรูปแบบของการแสดงก็เปิดกว้างและง่ายต่อการสื่อสารหรือสอดแทรกข้อมูลข่าวสารไปสู่ผู้ชม และด้วยความหวังของหลายๆฝ่าย อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ หรือแม้กระทั่งนายหนังตะลุงที่มองว่าสารที่ถูกสื่อผ่านทางหนังตะลุงจะสามารถเข้าถึงชาวบ้านได้ดี และน่าจะเป็นการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล

ข้อมูลข่าวสารจากหนังตะลุงที่ถ่ายทอดไปสู่ผู้ชม จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารที่มีที่มาจากภารกิจหน่วยงานต่างๆ อาทิ สาธารณสุขจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาขอความร่วมมือในการช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หรือจัดการแสดงหนังตะลุงเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นตัวตลกที่ต้องแสดงอยู่ภายใต้กรอบเงื่อนไขเหล่านี้ จึงถูกจำกัดบทบาทการนำเสนอให้เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานดังกล่าว ต่างจากบทบาทที่ออกมาจากการนำเสนอด้วยความคิดอันเป็นอิสระของนายหนัง การแสดงที่ปราศจากเงื่อนไขบังคับเป็นการแสดงที่นำเสนอบทบาทที่สอดคล้องและเป็นจริงตามสภาพสังคมของผู้ชม ซึ่งนายหนังก็มีส่วนรู้เห็น ได้ประสบและคลุกคลี และข้อมูลที่ถูกวิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากบทบาทของตัวตลกหนังตะลุงที่แสดงโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเสรีภาพในการนำเสนอ ซึ่งข้อมูลนี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์การสื่อสารในวิถีของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

บทบาทที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมของตัวตลกหนังตะลุง เป็นบทบาทที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตประจำวันของผู้ชมอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการเลือกหยิบยกข้อมูลเป็นไปตามประสบการณ์ของนายหนัง และประสบการณ์นั้นก็จะเป็นประสบการณ์ร่วม กล่าวคือเป็นประสบการณ์ที่ผู้ชมก็ต้องเคยประสบมาเช่นกัน ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์แวดล้อมของผู้ชมและนายหนังที่มีความใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นสังคมความเป็นอยู่ อาชีพ การดำรงชีวิตของผู้ชมและนายหนังจึงมีลักษณะที่เป็นไปในทางที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่งผลให้ประสบการณ์ของนายหนังที่ถ่ายทอดผ่านตัวตลกหนังตะลุงและประสบการณ์ของผู้ชมมีลักษณะสอดคล้องสัมพันธ์กันด้วย ดังนั้นบทบาทที่ตัวตลกถ่ายทอดออกมาจึงเป็นบทบาทที่แสดงลักษณะของสังคมที่แท้จริงของผู้ชม

“บทบาทของตัวตลกหนังตะลุงจะออกมาในลักษณะที่สื่อกับโลกมนุษย์หรือสังคมที่แท้จริง สังคมในชีวิตประจำวัน ตัวตลกมันสามารถพูดอะไรก็ได้ที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องและไม่ทำให้เรื่องเสีย เป็นความฉลาดของหนังตะลุงที่มักจะเอาอะไรที่นอกเหนือจากเรื่อง นอกเหนือจากสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินเรื่องมาใส่เข้าไปเป็นบทบาทของตัวตลก” (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546)

ด้วยบทบาทที่สามารถเชื่อมโยงสังคมที่แท้จริงของผู้ชมและสังคมในเรื่องที่หนังตะลุงกำลังแสดงอยู่เป็นบทบาทที่สามารถดึงผู้ชมให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ทำให้ตัวละครหนังตะลุงกลายเป็นขวัญใจของผู้ชมยิ่งกว่าตัวละครใด

“คืนไหนออกตัวตลกน้อย พอเล่นจบ ชาวบ้านจะเข้ามาต่อว่าทันที เจ้างานก็ว่า หาว่าไม่เต็มใจเล่น” (หนังสือภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2546)

บุคคลสีกลุ่มในทัศนะของสุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522) ซึ่งประกอบด้วยภิกษุอาธุโล กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาลและนายหนังตะลุงมีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อและทัศนะในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนระดับชาวบ้านในภาคใต้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีลักษณะของผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) และเมื่อพิจารณาไปที่เจตนาในการถ่ายทอดสารของนายหนังตะลุงพบว่าบทบาทที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมของตัวตลกหนังตะลุง ถูกถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่เพื่อต้องการให้ผู้ชมขบคิด มิใช่เพื่อชักจูงหรือโน้มน้าวใจ จึงกล่าวได้ว่าการเป็นผู้นำทางความคิดของนายหนังตะลุงในปัจจุบันลดความเข้มข้นลงไป

“การที่หนังสอดแทรกผ่านตัวตลก หนังไม่ได้ให้ตรงๆอย่างธรรมดา หนังไม่ใช่มาเทศนาธรรม ถ้าไปเทศน์อยู่อย่างนั้นมันไม่ได้ ไม่ใช่เวลาของหนังตะลุง หนังจะให้กฎหมายแต่หนังไม่ใช่นักกฎหมาย หนังไม่ใช่ทนายความ เพราะฉะนั้นหนังจะให้สิ่งที่จำเป็น แล้วก็เร็ว สั้นๆ ให้ไปคิดเอาเองว่ามีประโยชน์ไหม แต่คนดูเดี๋ยวนี้เขาเก่งกว่าหนังเสียอีก เรียนสูงๆกันทั้งนั้นเพราะฉะนั้นเขาจะไปปฏิบัติตามหรือไม่นั้นก็เป็นเรื่องของเขา” (หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545)

จะเห็นได้ว่าทั้งแหล่งที่มาของเนื้อหาสาระและเจตนาของนายหนัง ก็ไม่ปรากฏสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความต้องการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดต่อผู้ชมและสังคม หากแต่เป็นเพียงการถ่ายทอดสิ่งที่ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตให้ผู้ชมได้นำไปขบคิดและให้ผู้ชมตระหนักในสิ่งที่ตั้งมเท่านั้น

บทบาทที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมของตัวตลกหนังตะลุงมี 3 ประเด็นบทบาทด้วยกัน ดังนี้

1. การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต

การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตเป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ผู้ชมรับทราบถึงความรู้ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมและสามารถนำมาเป็นพื้นฐานการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งยังเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้ชมง่ายต่อการเข้าใจในประเด็นอื่น

ความรู้พื้นฐานที่ตัวตลกนำเสนอมิได้เป็นความรู้ที่เสนอในรูปแบบของการให้การศึกษาหรือเป็นการนำเสนอเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากการให้ความรู้ของตัวตลกหนึ่งตะลุงมิใช่การทำหน้าที่แทนสถาบันการศึกษา เพียงแต่ช่วยเสริมความรู้พื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและสามารถนำมาประยุกต์เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศสนุกสนาน ผ่อนคลายในการชมหนึ่งตะลุงของผู้ชม อีกทั้งสาระประโยชน์นั้นก็สอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

“พวกความรู้ทั่วไป เราปรับให้เป็นคำพูดตลกที่เขาสามารถเก็บไปคิดเป็นประโยชน์ได้ด้วย ให้เขาสนุกแต่เกิดจากประโยชน์นั้น ไม่ใช่พูดแบบน้ำท่วมทุ่ง ต้องให้เขาสนุกและเกิดประโยชน์ เราต้องแฝงด้วยความรู้ในเรื่องต่างๆ” (หนังสุภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2545)

นอกจากนายหนึ่งตะลุงจะมองว่าสาระประโยชน์หรือความรู้ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องแฝงผ่านความตลกความสนุกสนานของตัวตลกหนึ่งตะลุงแล้ว ในมุมมองของนักวิชาการก็มีความเห็นที่สอดคล้องกัน

“บทบาทหน้าที่ของตัวตลก ต้องพิจารณาก่อนว่าสังคมปัจจุบันนี้ ชาวบ้านควรจะรู้อะไรในยุคข้อมูลข่าวสาร จากนั้นก็ให้ความรู้ในเรื่องที่คิดว่าเป็นประโยชน์” (จรรยา หนูทอง, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2545)

นั่นแสดงให้เห็นว่าการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ชมเป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญของตัวตลกหนึ่งตะลุง แม้ในยุคที่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความทันสมัยจะเข้าถึงผู้ชมหนึ่งตะลุงแทบทุกครัวเรือน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็แสดงบทบาทในการให้ความรู้ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมได้หลากหลายกว่าสื่อพื้นบ้าน แต่สื่อพื้นบ้านอย่างหนึ่งตะลุงก็ยังคงไม่หมดบทบาทในการให้ความรู้แก่ผู้ชมไปเสียทีเดียว ด้วยช่องทางในการนำเสนอที่ต่างกันของสื่ออิเล็กทรอนิกส์และหนึ่งตะลุง จะเห็นได้ว่าหนึ่งตะลุงเป็นสื่อที่มีช่องทางเข้าถึงตัวผู้ชมได้ใกล้ชิดกว่าและผู้ชมก็สามารถตอบสนองต่อสารได้ทันที ถึงแม้โอกาสในการแสดงหนึ่งตะลุงจะมีน้อยลงและอาจกล่าวได้ว่าหนึ่งตะลุงในปัจจุบันมีพื้นที่ในการแสดงออกน้อยกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาก แต่อย่างไรก็ตามหากหนึ่งตะลุงมีโอกาสแสดงเมื่อไร บทบาทการให้ความรู้ก็ยังคงเป็นบทบาทเด่นของหนึ่งตะลุงที่จะถูกนำเสนอผ่านตัวตลก

การให้ความรู้พื้นฐานของตัวตลกหนังตะลุง สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 การให้ความรู้พื้นฐานในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาถึงหลักความเชื่อของคนไทยแล้ว จะเห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาพุทธก็ถือเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย แม้ในภาคใต้ของไทยจะมีชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่มาก แต่ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่ก็ยังคงนับถือศาสนาพุทธ “และหลักธรรมคำสั่งสอนนั้นก็ได้อำนาจมาเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตอย่างมากมาย อาจเรียกได้ว่าเกือบตลอดเวลา 12 เดือน ชาวพื้นเมืองจะต้องมีกิจกรรมทางพุทธศาสนามีได้ขาด จนอาจถือได้ว่าศาสนาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวพื้นเมืองภาคใต้” (ประทุม ชุ่มเพ็งเพชร, 2523 : 9) และสืบเนื่องมาเป็นเวลานานนับสองพันปี ดังนั้นความเลื่อมใส ศรัทธาและความผูกพันต่อพระพุทธศาสนาย่อมจะถูกปลูกฝังอยู่ในจิตใจของชาวไทยพุทธอย่างยากที่จะมีสิ่งใดมาลบล้างได้ การให้ความรู้พื้นฐานในประเด็นนี้สามารถเอื้อต่อความเข้าใจและการรับรู้ของผู้ชมในบทบาทต่างๆที่ตัวตลกแสดงออกมา อีกทั้งยังสามารถเป็นพื้นฐานความคิดและการกระทำต่อไป

“บทบาทของตัวตลกหนังตะลุง เรื่องสาระความรู้นี้จะให้ความรู้เรื่องคติธรรม ธรรมะเป็นหลัก ให้เขารู้เป็นพื้นฐาน ไม่ว่าจะไปทำอะไร ถ้ามีธรรมะเป็นพื้นฐานจะดี” (หนังสือภาพ ชุ่มยวง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความรู้ในเรื่องหลักธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในการกระทำการทั้งปวง และหากผู้ใดตระหนัก ยึดถือและนำไปเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตจะเป็นมงคลแก่ชีวิต แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้ชมจะนำไปยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางหรือไม่ก็มิใช่จุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดงบทบาทการให้ความรู้พื้นฐานเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาของตัวตลก เนื่องจากบทบาทนี้เป็นเพียงการชี้ให้เห็นถึงแนวทางที่ถูกที่ควรซึ่งผู้ชมก็มีพื้นฐานความรู้ในประเด็นนี้ดีอยู่แล้วจากสังคมแวดล้อม การแสดงบทบาทให้ความรู้นี้เป็นเพียงเพื่อย้ำในความรู้ที่มีมาแต่เดิมมิให้ลบเลือนไปเท่านั้น

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องมนต์อาถรรพ์ ของหนังสือภาพ ชุ่มยวง (เก็บข้อมูลเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2545) ตัวพระและตัวนางเข้ามาลาพระฤาษี ฤาษีจึงให้ไอวาท นายเท่งจึงหันมาให้ไอวาทนายหนู่น้อยและนายเปี้ยกบัง เป็นการให้ความรู้โดยตรงไปตรงมา

เท่ง พระตถาคตบอกว่า เมื่อไม่มีตถาคตแล้ว ขอฝากพุทธศาสนาให้
กับพุทธบริษัทสี่ คือ ภิกษุก็คือพระสงฆ์ ภิกษุณีก็คือพระผู้หญิง

อุบาสกก็คือพวกคนชายแล้วก็อุบาสิกาก็คือพวกคนหญิงทั้งหลาย เราในฐานะอุบาสกคือคนชายที่นับถือศาสนาพุทธ ก็ต้องช่วยกันดูแลพุทธศาสนา บวชพระเมื่ออายุครบ 20 ปี ก่อน 20 ปี ก็บวชเณร ศึกษาธรรมะ

ภาพที่ 3 หนังสือภาพ ชุมยวง ขณะกำลังแสดงหนังตะลุง

ภาพที่ 3 เป็นภาพที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ขณะที่หนังสุภาพกำลังแสดงหนังตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์ (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2545 ตัวละครที่หนังสุภาพกำลังเชิดอยู่คือ นายเท่ง ส่วนรูปที่ปักบนหยวกกล้วยนั้นแบ่งเป็น 2 ข้างคือ รูปที่ปักทางด้านขวาของนายเท่ง เป็นรูปตัวละครชั้นสูงหรือตัวละครที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ ได้รับการนับถือ เช่น เทวดา เจ้าเมือง ตัวพระ ตัวนาง และตัวตลกเอก เช่น นายเท่ง นายหนุ่ย นายสีแก้ว นายยอดทอง นายสะพาน นายขวัญเมือง รูปที่ปักทางด้านซ้ายของนายหนังตะลุงเป็นรูปของตัวละครประเภทยักษ์ ตัวละครและตัวตลกฝ่ายอธรรมและตัวตลกรอง รวมถึงตัวประกอบทั่วไป)

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องเสี้ยมแรงรัก ของหนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 27 ธันวาคม 2545) เป็นจากที่นายโห่งแสดงความรู้อันต่อพระฤาษี โดยใช้วิธีเล่นคำ

โห่ง เรื่องธรรมะ ถ้าตั้งใจฟัง ฟังง่าย เรื่องอนิจจังสังขาร เรื่องความไม่เที่ยง อนัตตาคือสิ่งที่ไม่เที่ยง ผมมาคิดเอาเองว่า เออ จริงอย่างที่พูด อย่างลูกตาเรานี้ เราก็อ่านี่ตาเรา พอตามองไม่เห็น ไม่ใช่ตาเราแล้ว ก็เราเรียกว่าตาบอดๆ ไม่ใช่ตาเรา เหมือนกับหู ตอน

นี่ช่วยหุขวาก็หุเรา พอหุมันไม่ได้ยิน ก็หุหนวกหุรอก ไม่ใช่หุเรา
แล้ว นี่แหละ มันมีการเปลี่ยนแปลง มันไม่คงทน

ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวพุทธมีความเชื่อว่าต่างก็ต้องอยู่บนพื้นฐาน
ในแนวทางพุทธศาสนาทั้งสิ้น สื่อพื้นบ้านอย่างหนังตะลุงก็ตระหนักและให้ความสำคัญในประเด็น
นี้เช่นกัน ความรู้พื้นฐานในเรื่องดังกล่าวจึงเป็นบทบาทที่จำเป็นจะต้องสอดแทรก ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้น
ฐานในการดำรงชีวิตที่ดีต่อไป

1.2 การให้ความรู้ในเรื่องสมุนไพรมะพร้าวที่เป็นประโยชน์

ความกดดันทางสังคมทำให้ผู้คนพยายามหาวิธีเพื่อผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงจากความกด
ดันที่ประสบ การเข้าหาธรรมชาติเป็นแนวทางที่กำลังเป็นที่นิยม เนื่องจากการใช้ธรรมชาติบำบัด
โรคเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่าการใช้ยาปฏิชีวนะหรือการบำบัดด้วยวิธีอื่น ไม่เพียงแต่แนวทางธรรม
ชาติจะใช้ได้ดีในการบำบัดรักษาโรค บัจจุบันที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันหากยึดโยงกับแนวทาง
ธรรมชาตีก็คงก่อให้เกิดผลดีที่ที่สุดต่อสุขภาพร่างกายและความเป็นอยู่ ดังนั้นการพยายามใช้ชีวิต
ให้สอดคล้องกับแนวทางธรรมชาติจึงเป็นวิธีที่น่าสนใจและพึงปฏิบัติ

วิธีการหนึ่งที่สามารถปฏิบัติได้โดยง่ายและก่อให้เกิดผลดีต่อร่างกายนั้นคือ การบริโภคพืช
สมุนไพรมะพร้าวที่มีประโยชน์ ปัจจุบันมีการวิจัยแล้วว่าพืชสมุนไพรมะพร้าวหาได้ง่ายในท้องถิ่นมีคุณประโยชน์
มากมาย ทั้งชา ชิง ตะไคร้ ฯลฯ จึงมีการโฆษณาเพื่อชักชวนให้หันมาบริโภคพืชสมุนไพรมะพร้าวเหล่านี้ทั่ว
ทั้งท้องตลาด

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นนี้ในหนังตะลุงพบว่า หนังตะลุงตระหนักถึงความสำคัญของพืช
สมุนไพรมะพร้าว แต่มีข้อเพราะต้องการทำตามกระแสนิยม เนื่องจากเมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายหนึ่งใน
ประเด็นนี้พบว่า ตัวตลกหนังตะลุงแสดงบทบาทนี้มานานแล้ว เนื่องจากเป็นสาระประโยชน์ที่มักถูก
ประชาชนละเลย ไม่ให้ความสำคัญ

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องเสียดรัก ของหนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์
(เก็บข้อมูลเมื่อ 27 ธันวาคม 2545) เป็นฉากที่นายเท่ง นายหนู่น้อยและนายโห่ง เดินทางไกลจนรู้สึก
อ่อนเพลีย นายโห่งจึงแนะนำสมุนไพรมะพร้าวบำรุงสุขภาพ ซึ่งก็คือข้าวย่าน ถือเป็นการให้ความรู้โดยตรง
ไปตรงมา โดยนายหนังได้เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นคำสัมผัส

โท่ง ยาสมุนไพร ผมรู้ ผมทำได้ แก่คนอ่อนเพลีย ผมออบอกให้เป็น
 วิทยาทาน ยาซูกำลังขนานหนึ่ง ขอพึ่งพวกท่านจดจำหมาย
 มะพร้าวชูดควัไสชวดไว้ อย่าให้ไหม้มากนักจะเสียรส กุ้งแห้งดำ
 เป็นผงบรจชวดเสียให้หมด ดีปลีขี้นกตำปดเปลือกนอกเอา
 เม็ดใน ถั่วฝัก ถั่วดอก พาโหม ผานเอาชกโคมใหญ่ๆ แล้วหุงข้าว
 ด้วยกับเตาไฟ น้ำบูดูไม่ต้องให้เค็มแรง หมี่กุ้นจุนเจือไว้ข้างชาม
 ส้มชามอ่อนๆไม่ทันแข็ง กุ้งผงไม่ต้องใสให้มากแรง กุ้งแพงไม่
 ต้องใสให้หนักมือ น้ำเคยกกับพร้าวควัให้เขาเต็มได้ ตำร่าว่าไว้ให้
 เชื้อถือ ยาซูกำลังนั้นคือ ยา มหาข้าวยา นั้นแลสมุนไพรเพ ที่เรา
 กินทุกวัน

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตระกูลจากเรื่องก่อนตะวันจะลับฟ้า ของหญิงนครินทร์
 ซาทอง (เก็บข้อมูลเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2545) เป็นฉากที่ตัวพระ นายเท่งและนายหนู้ย ตระกำ
 ลำบากในป่า นายเท่งจึงให้แนวทางการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ ป่าไม้ สมุนไพร เป็นการให้ความรู้
 อย่างตรงไปตรงมา

เท่ง เราอยู่ป่าก็ต้องอาศัยพืชสมุนไพรเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แถมเรายัง
 เอาสมุนไพรมาทำยาขายได้ด้วย คนเดียวนี้โรคเยอะจะตาย ทั้ง
 เบาหวาน ความดัน หัวใจ โรคเอดส์ เห็นไหม เราต้องมารู้จัก
 ศึกษากันว่าสมุนไพรไหนรักษาโรคไหน ถ้าเรารู้ก็ไม่อดตายหรือก
 ินก็สุขภาพดี ขายก็ได้เบี่ย มีประโยชน์เพของบ้านเราเมืองเรา
 ไม่เห็นต้องไปขของบ้านเมืองอื่น

อาจกล่าวได้ว่า สมุนไพรมิใช่ของใหม่ในสังคมของหนังตะลุงและผู้ชม เนื่องจากตัวตลกได้
 กล่าวถึงอยู่เสมอ และคุณประโยชน์ต่างๆของสมุนไพรก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา อีกทั้งยังมี
 ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของผู้ชม การนำเสนอในบทบาทนี้เป็นการบอกกล่าวเพื่อกระตุ้นจิต
 สำนึกให้ผู้ชมหันมาให้ความสำคัญกับพืชสมุนไพรไทยที่หาง่าย ปลูกง่ายในครัวเรือน เพื่อให้เห็น
 คุณค่าของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว

1.3 การให้ความรู้เรื่องภาษา

ลักษณะสังคมแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างเป็นสังคมที่ใช้ภาษาถิ่นได้ในการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การให้ความรู้ในเรื่องภาษาอื่น ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้ชมโดยตรง บทบาทของตัวตลกหนึ่งตระกูลในการให้ความรู้ในเรื่องของภาษานี้จึงเป็นบทบาทที่ตัวตลกแสดงออกมาเพื่อความสนุกสนานเป็นหลักและกระตุ้นให้ผู้ชมสนใจความรู้ใหม่เป็นประเด็นรอง เนื่องจากตัวตลกเป็นตัวละครที่อยู่ในชนชั้นพื้นบ้าน ไม่มียศถาบรรดาศักดิ์และมักถูกมองว่าไม่น่าจะมีความรู้ในเรื่องของภาษาที่ผู้ได้รับการศึกษาเท่าทันที่น่าจะมีความรู้ในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นการที่ตัวตลกตัวใดตัวหนึ่งแสดงบทบาทนี้ย่อมนำความประหลาดใจและความทึ่งมาสู่ทั้งตัวผู้ชมเองและตัวละครอื่นในจอ ก่อให้เกิดความชื่นชมและความนิยมในตัวตลกนั้นมีมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตระกูลจากเรื่องศรีศิลป์ศรัทธา ของหนังมงคล ศ. นครินทร์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 30 ธันวาคม 2545) เป็นฉากที่นายเท่ง นายสะหม้อและนายขวัญเมืองกำลังจะเดินทางไปต่างเมือง ฉากนี้เป็นการให้ความรู้โดยตรงไปตรงมาและใช้การสร้างทำบุคลิกของตัวตลกมาเสริมและในตอนท้ายมีการใช้ความคล้องของเสียงหักมุมเพื่อสร้างความตลก

ขวัญเมือง นิที่เราจะไปต่างเมืองกัน มีใครหลงภาษาเมืองอื่นได้บ้างละ

เท่ง Yes

สะหม้อ อ๊ะ ไฉนเ่งละ สอนบังมั่งตะ

เท่ง สวัสดี เขาว่า Hello

ขวัญเมือง ควาย

เท่ง Buffalo

ขวัญเมือง หน้าต่าง

เท่ง Window

ขวัญเมือง สีเหลือง

เท่ง Yellow

สะหม้อ	เท่งนิแก่ง ไหนสอนบังมั่งถิ ครู
เท่ง	Teacher
สะหม้อ	ไม้บรรทัด
เท่ง	Ruler
สะหม้อ	ฟุตบอลโลก
เท่ง	Football of the world
สะหม้อ	เด็กหญิง
เท่ง	Girl
สะหม้อ	มายรถ
เท่ง	เดิน
สะหม้อ	อี มันก็คล้ายภาษาเรา

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตะลุงจากเรื่องก่อนตะวันจะลับฟ้า ของหนังนครินทร์ ชาติทอง (เก็บข้อมูลเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2545) เป็นฉากที่นายหนูน้อยแสดงความรู้ของตน เป็นการให้ความรู้เรื่องความหมายของคำที่ต่างกันไปตามภูมิภาค ถือเป็นกรให้ความรู้ที่แฝงไปกับความตลกโดยการเล่นกับความหมายของคำ

หนูน้อย ภาษาเรานิแหงกันยาก ขนาดเป็นภาษาไทยเหมือนกัน อย่าง
 ภาษากรุงเทพกับภาษาใต้ เวลาถอยรถ คนกรุงเทพว่า ถอยได้
 อีกไหม คนใต้ว่า ได้ๆ คนกรุงเทพก็ถอยมา คนใต้ก็ยิงตะโกน
 ได้ๆๆๆ คนกรุงเทพก็ยิงถอย โครม! คำว่าได้ภาษาใต้แปลว่า
 พอแล้ว ได้แล้ว นั่นแล สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง

2. การอบรมทางจริยธรรม ความดี โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง

การอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมความดีเป็นการนำเสนอที่ต่อยอดจากประเด็นการให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยนำเอาความรู้ที่นำมาเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนอันก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนที่จะนำมาซึ่งความสุขมาสู่ผู้ชม

2.1 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลมีความประพฤติที่เหมาะสม กระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อที่ 1 ว่าพระพุทธศาสนามีความใกล้ชิด มีความสำคัญต่อชาวบ้านภาคใต้และมีอิทธิพลต่อการนำเสนอของนายหนัง ดังนั้นจึงเป็นที่แน่นอนว่าในบทบาทการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมความดีจึงย่อมถูกผูกโยงเข้ากับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา โดยนำเสนอเพื่อมุ่งชี้ให้ผู้ชมเห็นถึงแนวทางที่เหมาะสมในการประพฤติปฏิบัติตน

ตัวตลกหนังตะลุงใช้วิธีการถ่ายทอดออกมาในลักษณะของการบอกกล่าว ตีตลกขบขัน การกระทำซึ่งกันและกันมากกว่าการกล่าวอ้างถึงบุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่นิยมในการอบรมสั่งสอน เมื่อพิจารณาถึงการถ่ายทอดในลักษณะเช่นนี้จะพบว่า การที่นายหนังต้องเดินทางไปแสดงหนังตะลุงตามสถานที่ต่างๆ ที่มีใช้ท้องถิ่นที่อยู่อาศัยมานาน การรักษาความปลอดภัยให้ตนเองย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ เพราะฉะนั้นการกล่าวถึงบุคคลที่ 3 จึงเป็นสิ่งที่นายหนังไม่นิยมกระทำ

ในสวนอุทสาหกรรมเกี่ยวกับประเด็นนี้ ทางสถาบันทักษิณคดีศึกษา (2544 : 61) ได้บันทึกไว้ว่า “วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2535 ขณะที่หนังประทุม (หนังประทุม เสียงชาย) กำลังแสดงอยู่ที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้ชมเมาสุราก่อวุ่นวายหน้าโรง หนังประทุมจึงได้สอดแทรกคำสอนเข้าไปในบทแสดง เป็นเหตุให้ผู้ชมไม่พอใจและเกิดเหตุการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดเกิดขึ้นคือ บุคคลนั้นได้ยิงปืนขึ้นไปบนโรงหนัง จนเป็นเหตุให้หนังประทุมเสียชีวิตทันที”

จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ในการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมหรือความประพฤติที่จำเป็นต้องอ้างถึงบุคคลที่ 3 ที่มีตัวตนจริงอยู่ในท้องถิ่นที่หนังตะลุงไปแสดงในทางลบ เป็นเรื่องที่ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และแม้สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งนายหนังตะลุงทั้ง 6 ท่าน ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ก็ตระหนักถึงเรื่องนี้ทำให้สารที่แสดงการอบรมจึงเป็นไปอย่างนุ่มนวลหรือเป็นไปอย่างขบขันมากกว่าการอบรมสั่งสอนอย่างจริงจัง

“หนังตะลุงต้องไม่ไปด่า ไม่ไปว่าเขา เราเพียงใช้วิธีการนะ แต่ต้องไม่เจาะจงว่าใคร” (หนังอิมเท่ง, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2545)

“เราไม่มีหน้าที่ที่จะไปเสียดสีใคร ไม่มีหน้าที่ที่จะเสียดสีหรือทำลายสังคมหรือจะไปด่าพวกนักการเมือง พวกนี้ไม่ใช่หน้าที่ของศิลปิน...การพูด การเตือน การสั่งสอนอะไรต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่เราต้องพูดบ้าง แต่ต้องระวังไม่ให้ไปว่าใคร อย่างถ้าจะให้ไปช่วยควบคุมความประพฤติคน อย่างนี้ไม่เอา เพราะมีทั้งคนดีคนร้าย” (หนังสือ ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545)

“คนไทยชอบในสิ่งที่ซ้ำกัน ผ่อนคลายอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด ฉะนั้นเราต้องไม่พูดอะไรที่จะทำให้เขาขุ่นเคือง ไม่ว่าใคร” (หนังสือ สมนกเขาใหญ่, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2545)

“การสั่งสอนมันมีมาแต่โบราณแล้วละ แต่ไม่ได้เป็นแบบจริงจัง เอาเพียงแค่สนุกๆ กัน เพราะเราจะไม่ว่ากัน ไปว่าเขาได้อย่างไร ใครว่าเรา เราก็โกรธ เพราะฉะนั้นจะไม่ไปว่าใคร เพียงแต่บอกกัน สอนกันพอสนุกๆ” (หนังสือ ภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2545)

“การสอดแทรกสั่งสอน เราต้องสอดแทรกบ้าง เพราะสิ่งเหล่านี้ต้องให้ แต่คนเราไม่ชอบให้ใครสอน พอรู้ว่าจะสอนก็จะต่อต้านทันที เขาไม่ชอบ เราก็ไม่ทำ แต่ต้องสอดแทรกแบบกุศโลบาย เช่นอย่างที่โบราณสอนว่า อัยาร้องเพลงในครัวจะได้ฟังตบอด อย่างนี้ ในลักษณะนี้ ชวนให้ต้องระวังเพราะเป็นฤดูระเบิดอยู่ด้วย” (หนังสือ นครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

“เวลาจะพูด เราจะไม่ว่าใคร เหมือนเวลานายแห่งจะตำหนิใครก็จะพูดว่าเป็นหลานสาวของตัวเองหรือลูกมาเป็นเรื่องของตัวเอง สมมุติว่าเห็นใครทำตัวไม่ดี เช่น ทำทางเกกมะเหรกเกเร ก็จะไม่ไปว่าเขาแต่จะพูดทำนองที่ว่า นายแห่งปรึกษากับนายหนุ่ยว่า เมื่อตอนเด็กตัวเองเกเร พอโตมากก็ไม่มีใครเชื่อถือ ทำกิจการอะไรก็ไม่รุ่งเรือง ไม่มีคนคอยสนับสนุน ไม่มีคนรักใคร่ แกมตอนนี้มีคนไปร้องเรียนพระราชินีว่าไม่ต้องการให้อยู่ในเมือง เลยถูกเนรเทศ ทั้งที่ก็กลับตัวเป็นคนดีแล้ว” (หนังสือ มงคล ศ.นครินทร์, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

ดังนั้นลักษณะของการอบรมสั่งสอนทางความประพฤติที่ผ่านทางตัวตลกหนึ่งตระกูลจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ เนื่องจากการนำเสนอผ่านตัวตลกโดยใช้อารมณ์ขันสามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะ 2 ประการใหญ่ กล่าวคือการนำเสนอที่แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ สนุกสนาน หรืออาจแสดงให้เห็นเข้าใจได้ว่าเป็นการก้าวร้าว ดูหมิ่น (Blistien Elmer M, 1977) หากผู้ชมไม่พร้อมที่จะรับสารที่ตัวตลกแสดงออกมาก็อาจทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกต่อสารนั้นในทางลบ โดยมองว่าการอบรมสั่งสอนของตัวตลกนั้นเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรี ฉะนั้นการนำเสนอผ่านตัวตลกหนึ่งตระกูลต้องผ่านการไตร่ตรองอย่างฉับไวของนายหนังเพื่อให้สิ่งที่นำเสนอผ่านตัวตลกนั้นมีความเหมาะสมกับบริบทรอบข้าง โดยเฉพาะเรื่องความพอใจของผู้ชมเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องคำนึงในการที่ตัว

ตลกจะกล่าวอบรมหรือสั่งสอนทางพฤติกรรมของผู้ใด นักวิชาการท้องถิ่นได้แสดงทัศนะถึงการอบรมสั่งสอนของตัวตลกว่ามีความต่างจากการอบรมสั่งสอนของตัวละครอื่น

“สอนแบบฮาเฮ คนก็อาจจะฟังไปอย่างนั้นๆ ตัวอื่นๆก็เหมือนกัน มันที่ฮาๆ ไร้จุดสนใจ คนอาจจะรับได้จำนวนหนึ่ง แต่ถ้าบรรดาชาวบ้านนั้นการสอนแบบตลกหรือการสอนแบบประชดอาจส่งผลต่อความคิดอะไรเขาบ้าง ว่ามันอย่าทำอย่างนั้น ถ้าทำอย่างนั้นจะกลายเป็นสิ่งที่น่าหัวเราะ มันอาจจะมีอารมณ์ขันแทรกอยู่ แต่ก็ตำหนิว่าคนเหล่านั้น ตำหนิว่าไม่น่าจะทำอย่างนั้น เช่น ถ้าแต่งตัวรุงรังรุ่มร่าม ถ้าตัวตลกเอาไปพูดก็อาจจะว่าเป็นมาตรฐานว่าไม่ควรทำอย่างนั้นนะ มันน่าจะดีขึ้นกว่านั้น” (เกษม ขนบแก้ว, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2546)

การสั่งสอนอบรมในประเด็นนี้ ตัวตลกหนึ่งตระกูลจะถ่ายทอดออกมาโดยอยู่ในกรอบของโครงเรื่อง กล่าวคือ การอบรมสั่งสอนจะถูกสอดแทรกอยู่ในบทสนทนาของตัวตลกทุกครั้งเมื่อตัวละครตัวใดตัวหนึ่งต้องประสบเคราะห์กรรม เนื่องจากการกำหนดให้ตัวตลกชี้แนะซึ่งกันและกัน เป็นการเลี่ยงการพาดพิงถึงบุคคลอื่นซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงต่อการกระทบกระทั่ง อีกทั้งยังถือเป็นการช่วยเหลือสังคมในแง่ของการขัดเกลาพฤติกรรมทางอ้อม

การใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางเป็นวิธีที่ง่ายต่อการสื่อสาร เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้ชมและเหมาะที่จะหยิบยกมาสอนในเรื่องจริยธรรม ความประพฤติ เนื่องจากประเด็นหลักที่พระพุทธศาสนามุ่งเน้นคือการทำดี และเมื่อได้พิจารณาถึงแนวทางการประพฤติที่เหมาะสมตามหลักธรรมคำสอน ชาวไทยพุทธเชื่อว่าศีลห้าคือแนวทางพื้นฐานแห่งการกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร จะเห็นได้ว่าในหนังสือแบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนไทย มีการย้ำถึงความเชื่อที่ควรปฏิบัตินี้แทบทุกเล่ม ดังนั้นผู้ที่มีความประพฤติที่อยู่ในกรอบของศีลห้าย่อมเป็นที่ชื่นชม เชื่อถือของบุคคลรอบข้าง

ตัวอย่างบทสนทนาจากเรื่องมนต์อาถรรพ์ ของหนังสือภาพ ชุมยวง (เก็บข้อมูลเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2545) เป็นฉากที่นายหนูน้อยตำหนักการกระทำของตัวพระและแนะนำแนวทางที่เหมาะสม ถือเป็นการอบรมอย่างตรงไปตรงมา

หนูน้อย น้องพรรณราย น้องทำพรคนี้ได้พร้อมมันไม่ถูกต้อง

พรรณราย ก็เรารักบูชา

หนูนุ้ย รักนะได้ แต่อย่าให้เกินเลย ควรจะบอกผู้หลักผู้ใหญ่ให้มาสู่ขอ ตามโบราณราชประเพณี ถือเป็นวัฒนธรรม พอรักกันชอบกันก็ได้เสียกันซะแล้ว น่าเกลียด น้องต้องไปหาพระฤๅษีไปขอโทษขอโพย เพราะพระฤๅษีนี่ถือเป็นผู้ปกครองของน้องนุชบา เราเป็นลูกผู้ชาย ทำอะไรไปแล้วจะต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวละครหนึ่งตระกูลจากเรื่องม่านมลทิน ของหนังสือ ธรรมโฆษณ์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2545) เป็นฉากที่แสดงบทบาทการอบรมโดยแฝงความตลก สนุกสนานที่เกิดจากการใช้บุคลิกของตัวละคร นายโห่งเป็นตัวตลกที่มีความฉลาด หันคนและมีเล่ห์เหลี่ยม เป็นคนที่รู้หลบเป็นปีกรู้หลีกเป็นหาง

โห่ง ท่านอาจารย์ครับ ผมขอฝากตัวเป็นศิษย์นะครับ แต่นั่นแล ผมเป็นคนเข้าสังคม มีเพื่อนมีฝูงมาก ผมขอกินเหล้าที่วัดมังงะ ไม่ทราบว่ามีข้อห้ามมังม่าย ที่วัดพ่อหลวงนิ

ฤๅษีเส็ง กินไปตะ ไครว่าไหว แต่หยบกินลับๆ อย่ากินหน้าโบสถ์

โห่ง ครับ ผมก็รู้ ผมเป็นคนมีกालะเทศะ ผมกินในที่ลับๆไม่เหมือนไอ้เท่งคนแก่ๆหรอก เทียวเอามากินบนโรงธรรม

เท่ง อ๊ะ แล้วกูไปกินต่อโต๊ะ ที่น้องบ่าวกูแหลง

โห่ง แล้วถ้าผมเล่นโบในวัดนั่นได้ไหม

ฤๅษีเส็ง ก็หาที่เล่นลับๆ อย่าให้โจงครีมนักแรง

โห่ง ครับ ผมเป็นคนรู้กालะเทศะ แล้วแข่งวัวละ แข่งตรงไหน

เท่ง เปรดเพ ของพรรค์นั้นเล่นในวัดในวาได้หรือ ไอ้โห่งก็ดี ท่านพ่อหลวงก็เอากับเขากัน ไม่ไหว อย่างนี้ใครอินับถือ เป็นพระเป็นเจ้าต้องอยู่ในศีลในธรรม น้องบ่าวเราก็น่าเหมือน สอนตั้งแต่เอี้ยดยๆ ให้อยู่ในศีลในธรรม ศีลห้ามมันยังทำไม่ได้ เปรดเพ!

ตัวอย่างบทสนทนาจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัยของหนังนครินทร์ ชาทอง (เก็บข้อมูลเมื่อ 11 มกราคม 2546) เป็นฉากที่นายเท่งสอนให้นายหนูน้อยและนายหนูเน้อย ยึดถือศีลห้าเป็นแนวทางปฏิบัติตน ถือเป็นกรอบอย่างตรงไปตรงมา

เท่ง คนเราที่เรียกว่าเป็นมนุษย์เพราะมีศีลห้า คนที่มีศีลห้า มีความเป็นมนุษย์ 100% คนที่ถือศีล 4 ข้อเป็นมนุษย์ 80% คือหมายความว่าใกล้เคียงสัตว์ 20% ถ้ามีถือศีล 3 ข้อเป็นมนุษย์ 60% ใกล้เคียงสัตว์ 40% ถือศีล 2 ข้อเป็นมนุษย์ 40% ใกล้เคียงสัตว์ 60% ถ้ามีเพียง 1 ข้อเป็นมนุษย์ 20% แค่อสัตว์ไป 80% ถ้าไม่มีศีลก็ไม่เหมือนคน เหมือนสัตว์ หหมดความสุข เหมือนคนที่ตายแล้ว เกิดเป็นคนปัญญาอันดับ 1 ความอดทนอันดับ 2 แล้วศีล 5 ข้อนี้ก็เป็นเครื่องมือชี้วัดความเป็นปกติของมนุษย์ หรือว่าจะเป็นสัตว์

2.2 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ในเรื่องของการอบรมสั่งสอนให้บุคคลใช้ชีวิตอย่างมีความสุข นอกจากจะยังคงยึดแนวทางของพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการอบรมสั่งสอนแล้ว การพึ่งพาธรรมชาติและการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียง ก็เป็นอีกประเด็นที่ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครหนังตะลุง

ทุกวันนี้สังคมเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงมาก ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนของสิ่งปลูกสร้าง วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ แม้กระทั่งในท้องถิ่นภาคใต้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลให้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจชมหนังตะลุงกันในตอนกลางคืน แต่กลับกลายเป็นว่าแม้เวลากลางคืนซึ่งเป็นเวลาที่เลิกงานแล้ว คนส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถแบ่งเวลามาเพื่อชมหนังตะลุงได้ หนังฉิ่น ธรรมโฆษณ์ ฝ้าดูและเห็นความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้ชมที่นับวันจะยิ่งเหนื่อยล้าและเคร่งเครียด จึงได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ดูเล่นหนังอยู่ตรงนี้ พวกเด็กๆหนุ่มๆสาวๆมาดูกันเต็มเมื่อก่อน แต่เดี๋ยวนี้ไม่เป็นแล้ว ไม่ค่อยมี เราก็สังเกตว่าทำไม ก็ยังไม่ทันรุ่งรถก็มารับไปทำงาน หัวค่ำรถมาส่ง เขาก็เหนื่อยกันเต็มที่ อาน้ำกินข้าวแล้วก็นอน เพราะยังไม่ทันรุ่งจะต้องไปอีก หมดเวลาที่จะดู อย่างไม่แหวหัวใคร ลุงไปเล่นอยู่บ่อย เมื่อก่อนคนเต็ม เดียวนี้คนเบาบาง ก็สงสัยสภาพนี้เป็นอะไร เบื่อหนังฉิ่นแล้วหรือ

เขาก็ว่าเปล่า แต่ไม่กล้ามาดู เพราะเขาทำงานไม่ได้ เขาเฝ้าบ่อกุ้งกัน ชีวิตคนเรานี้แหละ ทำงานตลอดทั้งวันทั้งคืนมันไม่ไหว ต้องมีเวลาพักเพื่อหาอะไรผ่อนคลาย ทำให้ชีวิตมีความสุข ทำงานเยอะ มีเงินเยอะ ก็ใช้ว่าจะมีความสุขทุกคน” (หนังสือ ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545)

การสอดแทรกประเด็นนี้ผ่านตัวตลกหนึ่งตะลุมเป็นการสอดแทรกในลักษณะของการสั่งสอน แนะนำแนวทางอย่างกว้างๆ เนื่องจากปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมิใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นปัญหาส่วนรวม การแนะนำแนวทางในประเด็นนี้ แม้จะไม่มีกรกล่าวเจาะจงถึงบุคคลที่ 3 คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะนอกเหนือจากในเรื่อง แต่ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการกล่าวอ้างถึงกลุ่มบุคคลในท้องถิ่น ในภูมิภาค ในกรณีที่เนื้อเรื่องไม่อำนวยให้สอดแทรกได้ก็จำเป็นที่จะต้องพูดนอกเรื่องไปบ้างเพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงแนวทางที่พึงยึดถือ เนื่องจากในสังคมจริงมีปัญหาและสถานการณ์มากมายที่เข้ามาอิทธิพลต่อวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวบ้านผู้ชมให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่

เพราะฉะนั้นเนื้อหาที่สื่อผ่านทางตัวตลกหนึ่งตะลุมจึงย่อมจะมีการสั่งสอน แนะนำแนวทางในเรื่องของการใช้ชีวิตให้มีความสุขอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องจริงของชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ในโลกใบนี้ การยกแนวทางใดขึ้นมาอ้างย่อมผ่านการคิดตรึกตรองจนเป็นที่มั่นใจของนายหนังแล้วว่าผู้ชมส่วนใหญ่จะมีความเห็นสอดคล้อง มีทัศนคติไปในทางเดียวกัน ซึ่งหลักการนั้นก็คือหลักทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งให้ผู้ชมตระหนักในความพอดีแห่งปัจจุสัย การเดินทางสายกลางและการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท อีกทั้งยังแนะนำให้ยึดถือการดำรงชีวิตโดยมีความเป็นอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยึดมั่น เลื่อมใสและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ยังคงมีอยู่ในใจของพลกนิกรชาวไทยทุกคน

“การให้เนื้อหาสาระ ต้องมี บ้านเมืองนี้ถ้าไม่มีสาระจะยุ่ง เหมือนอย่างถ้าไม่เดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทในหลวงบ้าง จะยุ่ง” (หนังสือครุฑทอง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

การยกแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาอ้างถึง ไม่เพียงแต่เพราะต้องการแสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่เป็นเพราะแนวทางนั้นสามารถนำมาใช้ได้จริงในประชาชนทุกระดับ

ดังตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องก่อนตะวันจะลับฟ้า ของหนัง นครินทร์ ชาทอง (เก็บข้อมูลเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2545) ฉากนี้นายขวัญเมืองแนะนำแนวทางการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงให้นายสะพานมือ ซึ่งถือเป็นการอบรมอย่างตรงไปตรงมา

สะพานมือ เวลาไปไหนๆ รถนี้เป็นปัจจัยที่ห้า ภู่ว่าจะซื้อรถเครื่องซั๊กคัน
เอาไปละหมาด มึงช่วยค้ำให้กูที

ขวัญเมือง ขอไหวขอไปตะ แต่เรื่องประกันนี้ เขาว่าอยากเป็นนายเบี้ยให้
เป็นนายหน้า อยากเป็นซี่ข้าให้เป็นนายประกัน พอไม่ผ่อนส่ง
สุดท้ายบริษัทยึด แล้วมันคิดค่าภาษีมูลค่าเพิ่มมั่ง ค่าสึกหรอมั่ง
ยึดไปขายทอดตลาดแล้วยังคิดเงินแสนสองแสน ที่นี้ถูกใครละ
ถูกพวกนายประกันเป็นจำเลยที่ 1 ผลสุดท้าย นายประกันนี่ที่
โดน ภูไม่ยอมอภหาเรื่องให้เป็นหนี้เป็นสิน แล้วสูเหว่กับบ้านมึง
ไกลกันไม่ถึงโล อีซี้รถไล่ละ เราอยู่กันแบบพอเพียงอย่างในที่
หลวงรับสั่ง ยึดปัจจัยสี่นี้ เอาตะ ก็มีความสุขไม่ต้องเอาไหรมา
มาย

การที่ตัวตลกหนังตะลุงมีบทบาทในเรื่องเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่นายและคอยติดตามดูแลพระเอกนางเอก เนื้อหาที่อบรมสั่งสอนตามหลักการแนวทางต่างๆ เหล่านี้จึงไม่ยากที่จะถูกสอดแทรกไว้ในบทของตัวตลก อีกทั้งยังเป็นการสอดแทรกที่ไม่ทำให้รู้สึกว่าการกำลังถูกยึดเยียดคำสั่งสอนแต่อย่างใด

2.3 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลเห็นคุณค่าและไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันนี้กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติกำลังตื่นตัว จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าหรือการโฆษณาเพื่อที่จะขายสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่งก็ต้องดึงความเป็นธรรมชาติมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อดึงดูดความสนใจ แต่การที่ตัวตลกหนังตะลุงกล่าวถึงในเรื่องนี้มีประโยชน์เพราะกระแสสังคม หากแต่การที่จะอบรมสั่งสอนในประเด็นนี้ได้ นายหนังจะต้องมีความคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อในคุณค่าของธรรมชาติ

“เรื่องธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สำคัญนะ เพราะธรรมชาติให้อะไรกับเรามากมาย ทุกคนก็รู้ แต่เขาไม่คิดว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่มันทำลายทั้งนั้น เราต้องพูด ต้องพูดให้เขาคิด แต่การที่เราจะพูด

เราต้องมีเนื้อในจิตที่จะพูดตรงนั้นได้ มันถึงจะมีน้ำหนักที่จะพูด” (หนังสือภา สัมภาษณ์ใหญ่, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า นอกจากการอบรมสั่งสอน แนวแนวทางเพื่อให้เกิดสิ่งดีงามในชีวิตแล้ว สิ่งดีงามรอบกายก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ตัวตลกหนังตะลุงจะต้องถ่ายทอด เนื่องจากเป็นประเด็นหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของนายหนัง

“เรื่องที่พูดไม่มีการเตรียมมาก่อนหรอกนะ แต่เรามีโครงเรื่องว่าเรื่องหลักๆต้องเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ส่วนเนื้อหาข้างในก็ตันกลอนสดมากกว่า คือสถานการณ์พาไปแล้วก็ประสบการณ์ที่พบเห็น อย่างถ้าตัวตลกส่งลูกเข้าโรงเรียน เขาก็อดไม่ได้ที่จะพูดเรื่องโรงเรียน เรื่องปัญหาการศึกษา หรือเมื่อมันไปตกระกำลำบากในป่า เรื่องป่าไม้มันก็ต้องพูด” (หนังสือพิมพ์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2545)

กล่าวโดยสรุปก็คือการอบรมสั่งสอนในเรื่องดังกล่าว เป็นการนำประเด็นที่เกิดจากประสบการณ์ของนายหนัง ซึ่งก็เป็นประเด็นปัญหาที่มีมายาวนาน เมื่อยังไม่พบความเปลี่ยนแปลง นายหนังจึงต้องสอดแทรกเข้าไปในเรื่องที่กำลังแสดง และประเด็นนั้นก็เป็นที่ผู้ชมทุกคนรับรู้ถึงปัญหา การกล่าวในประเด็นนี้เป็นเพียงการเน้นย้ำให้ผู้ชมตระหนักถึงปัญหา แม้การนำเสนอในประเด็นนี้จะไม่ได้เป็นความตั้งใจของนายหนังมาก่อน แต่เมื่อสถานการณ์ในเรื่องเอื้ออำนวย นายหนังย่อมจะอบรมสั่งสอนให้ผู้ชมเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านตัวตลกเสมอ

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องเสียดวงรัก ของหนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 27 ธันวาคม 2545) เป็นฉากที่เจ้าชาย นายสะหม้อและนายขวัญเมือง เดินทางผ่านป่าและเห็นว่าป่าไม้ถูกทำลายไปมาก จึงปรึกษารือกัน เป็นการอบรมแบบตรงไปตรงมา

เจ้าชาย	เราอยู่ในสังคม ก็ต้องรู้จักช่วยบ้านเมือง ช่วยสังคมให้ดีขึ้น
ขวัญเมือง	ครับๆ ตอนนี่คงต้องช่วยปิดทองหลังพระไปก่อน คือช่วยแนะนำเขา เช่นว่าเขาจะมาโค่นต้นไม้ เราก็ต้องเตือนว่าอย่าโค่นนะ ต้นไม้เป็นทรัพยากรของแผ่นดิน เป็นทรัพยากรของชาติ ต้นไม้เป็นแหล่งกำเนิดของน้ำฝน ถ้าเปรียบก็เป็นธนาคารของน้ำ แต่ถ้าเขาไม่เชื่อ เราก็ทำอะไรไม่ได้
สะหม้อ	เพียงแค่นำมาก็ดีแล้ว เพราะอย่างเราก็ไม่มีอำนาจไหน

เจ้าชาย ไซ ถือว่าเขาช่วยปลูกฝังด้านจิตสำนึก ชี้แจงให้เขาเห็นถึงคุณค่า
ของสิ่งแวดล้อม

การถ่ายทอดเนื้อหาเช่นนี้ แม้จะเป็นการถ่ายทอดไปสู่ผู้ชมกลุ่มเล็กๆ และไม่สามารถคาด
เดาผลในระดับสังคมได้ แต่ก็เป็นที่น่ายหัยตระหนักว่าฟังก์กระทำ และตัวตลกหนึ่งตระกูลใน
ฐานะเป็นสื่อที่ใช้ถ่ายทอดก็มีลักษณะที่แสดงออกถึงความสามารถในการแสดงบทบาทนี้ได้เป็น
อย่างดี กล่าวคือ เมื่อพิจารณาที่รูปหนึ่ง ตัวตลกหนึ่งตระกูลมักมีอาวุธหรืออุปกรณ์ประจำตัว ส่วน
หนึ่งเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น เท่งเหน็บมีดไว้ที่เอว หนูน้อยถือมีดพริก พูน
ถือขวาน อีกส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมถิ่นได้ ส่วนที่ใช้เพื่อประกอบอาชีพชี้ให้เห็นว่า ตัว
ตลกหนึ่งตระกูลกับภาคเกษตรกรรม ต้นไม้และป่าไม้มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นตัวตลกหนึ่งตระกูลจึง
สามารถที่จะถ่ายทอดบทบาทนี้ออกมาได้อย่างลงตัวและมีความสอดคล้องไปกับลักษณะรูปหนึ่ง

ปัจจุบันนี้การหลังไหลอย่างรวดเร็วของกระแสคนเมืองกำลังเข้ามารุกรานวิถีชีวิตของชาว
ชนบท เพราะฉะนั้นการนำเสนอในประเด็นนั้นนอกจากจะเป็นการย้ำให้ผู้ชมตระหนักถึงปัญหาที่มี
มานานแล้ว ยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ผู้ชมเกิดความรักและหวงแหนธรรมชาติอีกประการหนึ่ง
ด้วย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าการสอดแทรกสาระผ่านตัวตลกหนึ่งตระกูลไม่เพียงแต่จะเป็นสาระ
ประโยชน์ในระดับบุคคล แต่ยังเป็นสาระที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในระดับสังคม

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตระกูลจากเรื่องอุกนิหารพระสุริยเทพ ของหนึ่งฉิ้น
ธรรมโฆษณ์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2545) นายหนูน้อยดำเนินพฤติกรรมการรับประทาน
อาหารของคนรวยบางกลุ่ม ถือเป็นการอบรมให้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมอย่างตรงไปตรงมา

หนูน้อย เรากินเพื่ออยู่ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน ต้องฝึกให้เป็นนิสัย ไม่เหมือนบาง
คนกินทำลายสิ่งแวดล้อม

แสงสุริยัน พุดอะไร พี่หนูน้อย

หนูน้อย จริงนั่นแล ถ้าเราคิดให้ดี คนที่เขามีเงิน เขากินทำลายสิ่งแวดล้อม

แสงสุริยัน เขากินยังงัย

หนู้ย ถ้าเข้าในภัตตาคารก็สั่ง เฮ้ย เอาลิ้นเปิดตุ๋นมาจากานึง ลิ้นเปิดทั้ง
จาน เปิดตายไปที่ตัวนี้เขาเรียกว่ากินทำลายธรรมชาติ แล้วยัง
เป็นบาปเป็นกรรมตั้งไม่รู้เท่าไร

การอบรมสั่งสอนให้เห็นถึงคุณค่าของธรรมชาติเสริมรับกับการอบรมเพื่อให้มีความสุขกับ
ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ดังนั้นตัวตลกหนังตะลุงจึงต้องคอยกระตุ้นเตือนให้ผู้ชมชกคิดถึงคุณค่า
ของธรรมชาติทุกครั้งที่สถานการณ์ในเรื่องเอื้ออำนวยเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน

ประเด็นในการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมความดีที่ถ่ายทอดผ่านทางวัฒนธรรมของตัวตลก
หนังตะลุงเป็นประเด็นที่มีลักษณะสากล กล่าวคือประเด็นเหล่านี้ไม่ยึดติดอยู่กับยุคสมัยและ
สามารถนำไปปฏิบัติได้ตลอดเวลาและทุกสถานการณ์ โดยประเด็นเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน
เริ่มจากการอบรมสั่งสอนจริยธรรมในระดับบุคคล ในแง่ของการประพฤติปฏิบัติมุ่งให้ประพฤติดน
ยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังแนะแนวทางการใช้ชีวิตอย่างมีความ
สุข การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายโดยยึดแนวทางพระพุทธศาสนา และนอกจากจะมุ่งเพื่อให้เกิด
ประโยชน์สุขแก่ตัวบุคคลแล้ว ยังมุ่งกระตุ้นเตือนให้ผู้ชมทวนตระหนักในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม การสอดแทรกประเด็นดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นเมื่อสถาน
การณ์ในเรื่องเอื้ออำนวยต่อการนำเสนอของตัวตลก และเมื่อพิจารณาไปที่ตัวตลกก็พบว่าตัวตลก
มีลักษณะรูปร่างซึ่งเป็นรูปลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายในการดำรงชีวิตและมีความใกล้ชิด
ชิดกับธรรมชาติมากกว่าตัวละครอื่น จึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นตัวละครที่สอดแทรกประเด็นนี้

3. การวิพากษ์วิจารณ์สังคม

การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเป็นประเด็นที่ขาดเสียมิได้ในบทบาทของตัวตลกหนังตะลุง ถือเป็น
เป็นบทบาทเด่นของตัวตลกที่ไม่ว่าเนื้อเรื่องจะกำลังดำเนินไปอย่างไรแต่ประเด็นนี้จะต้องถูกสอด
แทรกขึ้นมาเสมอ แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวทางสังคมที่ยังคงเป็นอยู่ในท้องถิ่นภาคใต้

เนื่องจากตัวละครผู้ถ่ายทอดคือตัวตลก หน้าที่หลักและสิ่งที่คาดหวังว่าตัวตลกจะแสดง
ออกมาย่อมจะเป็นความสนุกสนาน เพราะฉะนั้นการที่ตัวตลกวิพากษ์วิจารณ์สังคมจึงเป็นไปอย่าง
ไม่เคร่งเครียดและมักไม่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง แม้การนำเสนอจะไม่มีความสัมพันธ์กับเนื้อ
เรื่อง แต่ด้วยความเพลิดเพลินสนุกสนานจากตัวตลกจึงไม่ทำให้การนำเสนอในประเด็นนี้ก่อให้เกิด
ความรำคาญใจหรือทำให้เสียอรรถรสในการชมหนังตะลุงแต่อย่างใด

ส่วนประเด็นที่จะนำมาวิพากษ์วิจารณ์นั้นนำมาจาก “ดูจากทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นข่าวทั่วไปที่เห็นแล้วน่าสนใจ กำลังดัง หรือคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ก็เอามาบอกกัน เห็นด้วยไม่เห็นด้วยก็ใส่ความคิดไปบ้าง วิพากษ์วิจารณ์ตามภูมิที่รู้” (หนังสือพิมพ์ ชาติไทย, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

การที่ตัวตลกหนังตะลุงมีบทบาทเด่นในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมมากกว่าตัวละครอื่นนั้น เกี่ยวเนื่องมาจากการที่ตัวตลกถูกสร้างมาเพื่อให้เป็นชาวบ้านสามัญชน มีลักษณะใกล้เคียงชาวบ้าน ตัวตลกจึงมักถูกกำหนดให้เป็นตัวแทนชาวบ้านและการวิพากษ์วิจารณ์ก็ถือเป็นปากเป็นเสียง เป็นกระบอกเสียงของชาวบ้านได้เช่นกัน

การวิพากษ์วิจารณ์สังคมของตัวตลกหนังตะลุง สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

3.1 การวิพากษ์วิจารณ์ข่าวหรือประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของสังคม

ในประเด็นนี้ตัวตลกหนังตะลุงมีบทบาทในการกล่าวถึงข่าวเด่นที่กำลังเป็นที่สนใจอยู่ในช่วงนั้นหรืออาจเป็นประเด็นที่น่าสนใจเก็บมาขบคิด บทบาทนี้เป็นการกล่าวขึ้นเพื่อแสดงทัศนะที่มีต่อเหตุการณ์ที่เป็นข่าว อาจจะไปพูดถึงบุคคลที่ตกเป็นข่าวบ้างแต่ก็ไม่ใช่ว่าการดำเนินคดีขึ้นเพื่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลนั้น หากแต่เป็นการนำเอาปัญหาในเหตุการณ์นั้นมากล่าวถึงสาเหตุและผลดีผลเสียซึ่งก็เป็นเพียงการบอกกล่าวให้ผู้ชมรู้ถึงข่าวสารและเป็นการแสดงทัศนะของนายหนังเพื่อให้ผู้ชมได้คิดพิจารณาหรือรับทราบในอีกความคิดเห็นหนึ่ง มิได้มีความหมายเพื่อต้องการโน้มน้าวความคิด การวิพากษ์วิจารณ์สังคมของตัวตลกหนังตะลุงจึงเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้ผู้ชมเกิดความคิดและแง่มุมต่อสังคมที่หลากหลาย มีความตื่นตัวและไม่นิ่งดูตายต่อปัญหาสังคม และแม้จะเป็นประเด็นที่ดูจริงจังแต่นายหนังตะลุงก็สามารถสอดแทรกให้อยู่ในความบันเทิงได้อย่างลงตัว

การที่ตัวตลกหนังตะลุงนำประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของสังคมมานำเสนอ นั้นถือได้ว่า “เป็นลักษณะเฉพาะเลยที่ต้องสื่ออย่างนั้น เพราะฉะนั้นในช่วงไหนมีเหตุการณ์อะไรที่เราคิดว่าน่าจะนำเสนอ เขาก็จะเสนอ อย่างในสมัยหนึ่งที่มันเป็นเรื่องการเมืองรุนแรง บางทีก็พูดไม่ได้ พูดพูดตรงๆไม่ได้ เขาก็หาทางเลี่ยงเอา ใช้เป็นโวหาร ใช้เป็นตัวละคร หรือทำให้เนื้อเรื่องมันง่ายต่อการสื่อ หรือใช้อะไรที่เป็นปากเป็นเสียงแทนการพูดไปตรงๆ” (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นทำให้กล่าวได้ว่าแม้ตัวตลกจะมีลักษณะเด่นคือสามารถพูดนอกเรื่องได้แต่ยังมีปัจจัยจำกัดในการนำเสนอบางกรณี สถานการณ์บ้านเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่นอกจากจะส่งผลต่อบทบาทของตัวตลกแล้ว ในกรณีที่เฉพาะยังส่งผลต่อการปรับแต่งโครงเรื่องอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะต่อการที่ตัวตลกหนังตะลุงจะสอดแทรกการวิพากษ์วิจารณ์สังคม ซึ่งต่างจากการนำเสนอในบทบาทการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมความดีที่ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ในเรื่องเป็นหลักและใช้สถานการณ์สังคมเสริมให้เข้ากับเนื้อเรื่อง

แม้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์สังคมส่วนใหญ่มักถูกสอดแทรกไปโดยไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง กล่าวคือไม่ว่าเรื่องจะดำเนินไปในสถานการณ์ใดและอย่างไร โดยปกติแล้วตัวตลกหนังตะลุงก็สามารถสอดแทรกประเด็นนี้ได้เสมอ โดยไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของสถานการณ์ในเรื่องและประเด็นที่นำเสนอนี้ก็มิสร้างผลกระทบในทางลบใดๆ แต่เมื่อใดที่สถานการณ์ทางสังคมกำลังเคร่งเครียด การนำเสนอในประเด็นนี้ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยอาจจะปรับวิธีการนำเสนอเพื่อให้เอื้อต่อการสื่อสารในบทบาทนี้ แต่อย่างไรก็ตามสื่อพื้นบ้านอย่างหนังตะลุงก็สามารถแสดงบทบาทนี้ได้ดีกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่เพราะสื่อพื้นบ้านมีเงื่อนไขจำกัดน้อยกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่อยู่มาก

ดังเช่นเหตุการณ์ที่มีผู้มาชุมนุมเรียกร้องเรื่องท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ที่บริเวณหน้าโรงแรมเจบี หาดใหญ่ เมื่อคืนวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ตัวตลกหนังตะลุงก็ได้แสดงบทบาทวิพากษ์วิจารณ์สังคมในประเด็นนี้ ดังตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องศรีศิลป์ศรีชัย ของหนังมงคล ศ.นครินทร์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 30 ธันวาคม 2545) เป็นฉากที่นายสะหม้อเดินโซเซมาหานายขวัญเมือง ซึ่งถือเป็นการเปิดประเด็นเพื่อที่จะวิพากษ์วิจารณ์ โดยใช้ความเป็นมาของนายสะหม้อที่เชื่อว่าเป็นชาวบ้านสะกอม อำเภอจะนะ มาเป็นประโยชน์ในการนำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา

สะหม้อ	บังโดนตำรวจทำร้ายร่างกาย
ขวัญเมือง	ทำร้ายร่างกายหรือละ ได้ข่าวว่าสูเอาน้ำบูดูสดใส่
สะหม้อ	ก็บังไม่ได้พักอาวุธไหน ชาวสะกอม พวกบังไปกิน 10% ที่เหลือพวกอื่นเพ ที่เที่ยวมาแอบอ้าง ทำให้สงขลาเราเสียชื่อ แล้วไอไหนไม่รู้ บังไม่ได้ใช้ความรุนแรง พวกโน้นนุ พวกที่สวมรอย

ขวัญเมือง แล้วเดินมาด้วยกันใส่ไม่รู้ ใส่ไม่เข้าข้างกันละ ก็เดินมาด้วยกันไม่
ใช่หรือ

สะหม้อ เข้าข้างหรือละ มันใช้ความรุนแรง

ขวัญเมือง ตามจริงที่เขามาประชุม ทำให้เศรษฐกิจมหาดใหญ่มันดีขึ้น ทีนี้
พอพวกนี้มาเสียหาย เสียภาพพจน์หมด

สะหม้อ นั่นแล กูถึงไม่เข้าข้าง ไม่ใช่ว่าเป็นพวกแล้วกูเข้าข้างหมด ไม่ใช่
กูแลหลักเหตุผล

และข่าวที่พบเห็นกันแทบทุกวันคือข่าวฆาตกรรม ตัวตลกหนังตะลุงกวีพากษ์วิจารณ์ไว้ ดัง
ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องหญิงก็ร้ายชายก็รัก ของหนังสุภาพ ชุมยวง (เก็บ
ข้อมูลเมื่อ 21 ธันวาคม 2545) เป็นฉากที่นายอินแก้วซึ่งเป็นตัวตลกครองรำพึงกับตัวเอง เป็นการ
แสดงทัศนคติของนายหนังอย่างตรงไปตรงมาผ่านอินแก้วซึ่งเป็นคนซื่อ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม รักสงบ สอด
คล้องกับสารที่นำเสนอ

อินแก้ว เฮ้อ คนเราใส่ต้องฆ่าต้องแกงกันทุกวัน ให้เราอยู่กันอย่างมี
ความสุขในสังคมดีหว่า ทุกคนเกิดมาต้องตาย เรื่องไหนต้องไป
ฆ่ากัน ทำไม่ต้องอยากให้คนอื่นตายก่อน เราอยู่กันเยอะๆหลาย
คนสนุกดี จะได้คอยแลว่าแก่ๆ ใครเหี่ยว ใครบ่น ใครหลังโค้ง
เอาไว้ดูเล่น เอาไว้ขำกันนิ ไปฆ่าเสีย เดียวแก่ๆไม่รู้เอาไปไหนไว้
แลเล่น

ข่าวการทอดทิ้งทารก ดังตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องหญิงก็ร้ายชาย
ก็รัก ของหนังสุภาพ ชุมยวง (เก็บข้อมูลเมื่อ 21 ธันวาคม 2545) ฉากนี้เป็นการแสดงทัศนคติในเชิง
ประชดประชันสังคมของนายหนัง แฝงในความตลกโดยการใช้บุคลิกของตัวละคร ซึ่งนายสะหม้อ
และนายขวัญเมืองเป็นชาวบ้านที่มองโลกในแง่ดีจึงมองปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยทัศนคติที่เป็นบวก ไม่
กล่าวหาเด็กสาวที่ท้องว่าเป็นเด็กไม่ดี ใจแตก ก่อให้เกิดความตลกจากบุคลิกนั้น

สะหม้อ เด็กที่มันเรียนหนังสือมากๆ ท้องหนังสือมากๆ มันจึงท้องละ

ขวัญเมือง ท้องหรือละ เด็กที่เรียนหนังสือนิ

ระหม้อ เด็กข้างบ้านกู ป๊ะมันตีเกือบตาย ป๊ะมันทุบเอาๆ มันไปเรียนหนังสือที่ในเมือง พอหลบ พุงใหญ่หลบมา นี่แสดงว่าเด็กที่มันเรียนหลายๆ มันห้องหрокแล ยิ่งเด็กเติบโตๆ มันห้องกันลุย กูว่าจึให้ลูกกูออกโรงเรียนขาด เดี่ยวมันจึห้องกับหนังสือ บางคนคลอดแล้วทิ้งลูกไว้เพราะอยากหลบไปเรียน แต่เดี่ยวตะ พอเรียนหลายๆก็ห้องหล่าว

หรือประเด็นการเปิดเผยตัวของเพศที่ 3 ที่นับวันจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นดังตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนังตะลุงจากเรื่องม่านมดหินของหนังฉิ้น ธรรมโฆษณ (เก็บข้อมูลเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2545) ฉากนี้เป็นการแสดงทัศนะถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของนายหนังโดยแฝงในความตลกซึ่งใช้บุคลิกของตัวละครช่วยเสริมเช่นเดียวกัน

เท่ง เดี่ยวนี้มีเครื่องประทีนผิวของคนหญิงเยอะแยะ เอามาทาตรงนั้น โปะตรงนี้ แต่ไม่รู้หรือเห็นคนชายเอามาทาได้กัน คนชายบางคนมีนมเหมือนคนหญิง ไม่รู้เอาเครื่องประทีนผิวมาทาผิตสูตรหรือ มันแพ้ นมใหญ่ขึ้นมา นำสงสาร

การที่ตัวตลกหนังตะลุงนำประเด็นที่เป็นที่สนใจของสังคมมาวิพากษ์วิจารณ์นี้ทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของโลกแห่งความเป็นจริงและโลกในจอหนังตะลุง ทำให้ช่องว่างของโลกทั้งสองนี้แคบลง เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเป็นสิ่งที่ผู้ชมยอมรับสัมผัสได้ แต่เหตุการณ์ตามท้องเรื่องนั้นเป็นเหตุการณ์ตามจินตนาการและค่อนข้างไกลตัวผู้ชมพอสมควร และเมื่อเหตุการณ์ทั้งสองถูกร้อยเรียงและเชื่อมโยงเข้าหากันย่อมเปรียบเหมือนการทำให้ผู้ชมสามารถแตะต้องโลกในจินตนาการนั้นได้และเกิดความใกล้ชิดกับหนังตะลุงและตัวตลกหนังตะลุงยิ่งขึ้น

3.2 การวิพากษ์วิจารณ์ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมในสังคม

“ตัวตลกต่างๆมีลักษณะหลายอย่างที่สัมพันธ์กับชาวใต้และวัฒนธรรมภาคใต้ ถึงกับมีการกล่าวกันทั่วไปว่า ตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวแทนชาวบ้านภาคใต้ที่เป็นสามัญชน” (พรศักดิ์ พรหมแก้ว, 2528 : 32)

ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่ตัวตลกหนังตะลุงสามารถแสดงบทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมได้ เนื่องจากถือว่าตัวตลกเป็นตัวแทนของชาวบ้านภาคใต้ที่เป็นสามัญชน ดังนั้นเมื่อนายหนังเห็นว่าชาวบ้านกำลังประสบปัญหาใดหรือตนเองกำลัง

ประสบปัญหาใดก็จะต้องมีการถ่ายทอดโดยใช้ตัวตลกเป็นตัวแทน และปัญหาสังคมของชาวบ้านที่ตัวตลกแสดงให้เห็นอยู่เสมอคือ การเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ จนทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม และความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม การล้อบทบาทนี้เปรียบเหมือนการเป็นกระบอกเสียงแทนชาวบ้าน

“ตัวตลกก็คือชาวบ้านนี้แหละ ปัญหาของชาวบ้านในชีวิตจริงก็จะมาเป็นปัญหาของตัวตลกในเรื่อง” (ไพบุลย์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2545)

อาจกล่าวได้ว่าการที่ตัวตลกหนึ่งตะลุงล้อบทบาทต่างๆ ผ่านทางวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะเป็นการล้อบทบาทเพื่อตอบแทนและช่วยเหลือสถาบันอื่นๆ ในสังคมแล้ว การล้อบทบาทในประเด็นนี้ยังถือเป็นการตอบแทนผู้ชมอีกด้วย แม้ในการแสดงหนึ่งตะลุงแต่ละครั้งอาจจะไม่มีเจ้าหน้าที่ทางบ้านเมืองมาร่วมชมและรับรู้ปัญหา แต่ก็อาจจะขยายวงกว้างไปได้ด้วยการพูดคุยปากต่อปากของชาวบ้านในเรื่องที่ได้ยินมาจากตัวตลก อย่างไรก็ตามแม้ผลของการล้อบทบาทนี้อาจจะยังไม่ปรากฏชัดเจน กล่าวคือปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อชาวบ้านและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็ยังไม่ปรากฏให้เห็น

จากสารจากตัวตลกหนึ่งตะลุงไม่ได้เป็นสารที่มุ่งเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม หากแต่มุ่งให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นหลักและสอดแทรกด้วยการรับใช้สังคมและผู้ชม

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตะลุงจากเรื่องม่านมลทิน ของหนึ่งฉิ้น ธรรมโฆษณ์ (เก็บข้อมูลเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2545) เป็นฉากที่นายหนุ่ยระบายความอัดอั้นภายในใจกับแสงสุริยันและนายเท่ง เป็นการแสดงทัศนคติอย่างตรงไปตรงมาของนายหนึ่ง

แสงสุริยัน อ้าว แล้วทำไมมาติดอยู่ที่นี้ได้ละ

หนุ่ย พวกผมทำผิดเลยถูกลอยแพมา เพราะพวกผมเป็นคนจน จนแล้วทำไรรู้ได้ แค่นี้ยังหวังสติง ยิงนกพิราบ ถึงกับถูกประหารชีวิตลอยแพ ก็ผมมันคนจนไม่มีใครสนใจกฎหมายก็ไม่สนใจ จะเข้าโรงเรียนก็ไม่มีใครฟัง เห็นผมตัวดำๆ นี้ ก็ไม่มีใครหันมาแล้ว

ตัวอย่างบทสนทนาของตัวตลกหนึ่งตะลุงจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ของหนึ่งนครินทร์ ชาทอง (เก็บข้อมูลเมื่อ 11 มกราคม 2546) เป็นฉากที่ต่อจากฉากตัวอย่างข้างต้น นายเท่งปลอบใจนายหนุ่ยและชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรมของสังคม เป็นการแสดงทัศนคติอย่างตรงไปตรงมาของนายหนึ่ง

เท่ง พวกคนรวยที่มีคดีความไอโหรนิ พอนานๆ คดีเงียบ คนลืมนหนังสือพิมพ์เล่ม แล้วก็ยกฟ้องซะแล้ว พวกคนมีอำนาจ พวกมาเพียโหรนิ ไม่ใครกล้าทำโหร มีแต่คนจนเท่านั้นที่ทำให้กฎหมายศักดิ์สิทธิ์

ตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวละครที่มีความสำคัญมากในการแสดงบทบาทวิพากษ์วิจารณ์สังคม เนื่องจากตัวตลกมีลักษณะที่สอดคล้องกับชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ และปัญหาที่มักถูกเลือกขึ้นมาเล่าไว้ในประเด็นนี้ก็มักเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน อีกทั้งฐานะในเนื้อเรื่องก็มักจะเป็นชนชั้นพื้นบ้าน ถึงแม้จะมีหน้าที่คอยติดตามพระเอกนางเอกซึ่งเป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ แต่พื้นเพดั้งเดิมก็จะถูกกำหนดให้เป็นชาวบ้าน มิได้เป็นลูกเจ้าพระยาที่มียศถาบรรดาศักดิ์แต่อย่างใด ดังนั้นตัวตลกจึงเหมาะสมที่จะเป็นแสดงบทบาทนี้มากกว่าตัวละครอื่นด้วยประการทั้งปวง

วัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงแสดงบทบาทที่ให้สาระประโยชน์เป็นข้อมูลในระดับพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ชมทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่บทบาทที่ตัวตลกสื่อออกมาไม่ได้เป็นบทบาทเฉพาะของตัวตลกหนังตะลุงและไม่มีการเจาะจงว่าตัวตลกตัวใดจะต้องพูดเรื่องอะไร การแสดงบทบาทต่างๆมักขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเรื่องและสถานการณ์สังคม การแสดงบทบาทใดของตัวตลกจะเป็นไปตามสถานการณ์และความเหมาะสม ณ จุดนั้น และบทบาทที่ตัวตลกสามารถสื่อออกมาได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเนื้อเรื่องก็คือบทบาทที่มีการสอดแทรกทัศนคติของนายหนังที่มีต่อสังคม

การที่ตัวตลกหนังตะลุงมักจะเป็นตัวละครที่สื่อบทบาทต่างๆมากกว่าตัวละครอื่นนั้น นายหนังตะลุงได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

“ที่ตัวตลกมันพูดมาก เพราะมันพูดได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคมหรือเรื่องโรคเอดส์ก็พูดได้ แต่ตัวอื่นมันต้องพูดตามเรื่องเท่านั้น ตัวตลกพูดนอกเรื่องได้ไม่มีใครว่า ไม่มีใครถือตัวตลกหรอก เขาฟังได้แต่ตัวอื่นไม่ได้” (หนังอิมเท่ง, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2545)

“มันให้กับโอกาส โอกาสมันมีมาก มันง่ายต่อการพูด ถ้าเป็นตัวพระเอกนางเอกนี่นิยายมันจะต้องถึงที่ก่อนมันจะถึงโอกาส อย่างผู้ใหญ่ที่จะพูดให้ผู้น้อยฟังก็ต้องเป็นผู้ใหญ่สอน เช่น ฤาษีสอนลูกศิษย์ ศิษย์กราบลาจะกลับบ้านกลับเมืองก็ให้โอวาท มันแล้วแต่นิยายแล้วแต่โอกาส แต่พวกตัวตลกโอกาสมันเยอะ มันง่ายกว่า พูดเรื่องนี้อยู่กระโดดไปเรื่องนั้นก็ได้อีก แต่ไม่ใช่ว่าจะไม่ดู

เรื่องนะ จะพูดอะไรก็ต้องดูไปกับเรื่องได้แต่ถึงจะนอกเรื่องไปเลยก็ทำได้เหมือนกัน นี่แหละที่ว่า โอกาสมันมากกว่า” (หนังสือ ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นทำให้สามารถกล่าวได้ว่า การที่ตัวตลกมักเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทต่างๆ ผู้ชมเป็นเพราะตัวตลกมีอิสระในการแสดงออกมากกว่าตัวละครอื่น เนื่องจากตัวละครอื่นมีสถานะที่จำกัดบทบาทในการนำเสนอหรือฐานะในเรื่องเป็นชนชั้นสูงศักดิ์ซึ่งเป็นชนชั้นที่ได้รับการศึกษาและอบรมมาอย่างดีจึงมีข้อจำกัดในการจะพูดจะกล่าวในเรื่องใด ต่างจากตัวตลกที่มีฐานะเป็นชนชั้นชาวบ้านที่มีข้อจำกัดน้อยกว่า การให้สาระประโยชน์ต่างๆ จึงออกมาในลักษณะการบอกกล่าวเล่าสู่ผู้ชมซึ่งก็ถือว่าเป็นคนในชนชั้นเดียวกัน ทำให้สามารถสื่อสารได้ง่ายกว่า อีกทั้งยังสามารถพูดแทนชาวบ้านได้

ในการสื่อบทบาทของตัวตลกนี้ มิใช่เป็นเพียงการสื่อ “สาร” ผู้ชมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสื่อ “สาร” จากผู้ชมขึ้นไปด้วย

แม้ตัวตลกหนึ่งตะลุงจะสื่อบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมอย่างไรก็ตาม แต่บทบาทเหล่านี้ก็มิใช่จุดประสงค์หลักของตัวตลกและไม่ใช่น้ำที่ที่ตัวตลกจะต้องสื่อบทบาทดังกล่าว

“ไม่ได้เป็นหน้าที่ของตัวตลก ตัวตลกเพียงทำหน้าที่เท่านั้น เพื่อให้สิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด” (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546)

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านทำให้เห็นว่าหนึ่งตะลุงเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมอบหมายให้ตัวตลกซึ่งมีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิงมีบทบาทรองคือการสื่อสาร ทำให้สาระที่แสดงออกมาเป็นไปอย่างไม่น่าเบื่อเพราะอยู่ในกรอบของความบันเทิง และไม่ได้เป็นบทบาทที่นายหนึ่งตะลุงคาดหวังจะให้เกิดผลใดนอกจากให้ผู้ชมได้นำไปขบคิดบ้าง เนื่องจากการสอดแทรกสาระที่ถือเป็นการทำหน้าที่ต่อสังคมเท่าที่หนึ่งตะลุงและตัวตลกหนึ่งตะลุงสามารถทำได้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงบทบาททางวัฒนธรรมของตัวตลกหนังตะลุง

<p>แหล่งที่มาของวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประสบการณ์ของนายหนังตะลุง 2. สื่อมวลชน อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์
<p>บทบาทของตัวตลกหนังตะลุงที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. บทบาทหลักคือทำให้ความบันเทิง 2. บทบาทรอง <ol style="list-style-type: none"> 2.1 การให้ความรู้ 2.2 การอบรมสั่งสอน 2.3 การวิพากษ์วิจารณ์สังคม
<p>วิธีการแสดงบทบาท</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรงไปตรงมา 2. พูดนอกเรื่อง 3. แฝงไว้ในความตลก
<p>จุดมุ่งหมายในการแสดงบทบาทรองผ่านทางวัฒนธรรม</p>	<p>เพื่อให้ผู้ชมนำไปขบคิด</p>

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 อัจฉินสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงแสดงบทบาทใด อย่างไร

ก่อนที่จะกล่าวถึงบทบาทและความหมายที่สามารถสื่อออกมาทางอัจฉินสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง ผู้วิจัยขอกล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นของตัวตลกที่พบในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เสียก่อน

รูปตัวตลกหนึ่งตะลุงทำมาจากหนังวัวหรือหนังควาย โดยการนำแผ่นหนังที่ได้มาขัดและทำความสะอาดด้วยน้ำส้มสายชูแล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้ง จากนั้นใช้แผ่นหนังด้านในซึ่งเป็นด้านที่ไม่มีขนมาวางแบบแล้วใช้ตุ้ดตุ้และมีดดอกและแกะเป็นรูปตามลายที่ร่างไว้ เมื่อได้เป็นรูปตามที่ต้องการแล้วก็นำมาลงพื้นที่ตัวให้เป็นสีดำ ส่วนสีของเครื่องแต่งกายสามารถลงสีอะไรก็ได้ตามต้องการเพื่อความสวยงาม จากนั้นนำไปผึ่งให้แห้ง แล้วนำรูปตัวตลกมาทาน้ำมันเคลือบเงา

ในปัจจุบันนี้รูปของตัวตลกมีการพัฒนาให้ใหญ่ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมที่นั่งชมอยู่หน้าจอสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน รูปตัวตลกหนึ่งตะลุงในปัจจุบันวัดจากส่วนที่กว้างที่สุดมีความกว้างประมาณ 8 นิ้ว ส่วนสูงของรูปประมาณ 27 นิ้ว เมื่อรูปเดิมซึ่งมีขนาดเล็กเพียง 2 ใน 3 ของรูปในปัจจุบันเก่าและทรุดโทรมลงไป นายหนึ่งตะลุงจึงต้องตัดรูปใหม่ รูปหนึ่งตะลุงที่ตัดใหม่จึงมีขนาดใหญ่กว่ารูปเดิม เมื่อต้องขีดรูปเก่ากับรูปใหม่ในฉากเดียวกันจะเห็นถึงความแตกต่างของขนาดอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นนายหนึ่งตะลุงจึงต้องทยอยตัดหรือตัดรูปใหม่ทั้งชุดเพื่อให้ตัวตลกหนึ่งตะลุงและตัวหนึ่งตะลุงอื่น ๆ มีขนาดสมดุลกันและเพื่อให้ผู้ชมรู้สึกสบายตาในการชมมากที่สุด

ความยาวของไม้ตบที่เหมาะสม ควรจะยาวจากเท้าของตัวตลกหนึ่งตะลุงลงมาประมาณ 7 นิ้ว เพราะเป็นความยาวที่เหมาะสมต่อการจับถือและเหมาะต่อการปักทาบที่หน้าจอ เนื่องจากการแสดงหนึ่งตะลุงจะต้องมีการใช้หยวกกล้วยเป็นฐานที่ปักรูปอยู่ด้านหลังของจอเพื่อให้ดูเหมือนว่าตัวหนึ่งตะลุงกำลังยืนอยู่ในขณะที่นายหนึ่งตะลุงกำลังขีดตัวอื่น เมื่อปักไม้ที่หยวกกล้วยแล้ว ทาบรูปที่หน้าจอ เท้าของตัวตลกจะอยู่ในระดับขอบจอซึ่งแทนว่าเป็นพื้นดินพอดี หรือเท้าของตัวตลกอาจจะสูงหรือต่ำกว่าขอบจอบ้างแต่ก็ยังอยู่ในระดับที่เมื่อมองจากหน้าจอแล้วไม่รู้สึกรู้สึกผิดปกติ กล่าวคือไม่เหมือนตัวตลกกำลังลอยเหนือพื้นดินหรือยืนจมลงไป

ตัวตลกที่ผู้วิจัยพบในการเก็บข้อมูลจากการแสดงหนังตะลุงของทุกคณะมีทั้งสิ้น 14 ตัว ดังต่อไปนี้

1. นายเท่ง

นายเท่งมีความเป็นมาที่เชื่อว่าเป็นคนที่มีตัวตนจริงในอดีต เป็นชาวบ้านคูขุด อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา มีอาชีพทำน้ำตาลโตนด ทำกระแซะและช่วยเมียขายกุ่มฝอย นายเท่งมีรูปร่างผอม สูง ลงพุง ผิวดำ ปากกว้าง ตาโต หัวเล็ก ผมหยิก มือขวามีนิ้วชี้ทูโต ส่วนมือซ้ายหิงงอเข้าหากัน นิ้วมือเป็นคุดทะราด นิสัยโผงผาง พูดจาขวานผ่าซาก ไม่กลัวใคร ที่เล่นที่จริง ตลกคณะเอง มีอารมณ์ขัน นุ่งผ้าลายตาหมากรุก ไม่สวมเสื้อ เหน็บมิดไว้ที่เอว มีคู่หูคือนายหนูน้อย อยู่ฝ่ายตัวพระตัวนาง

2. นายหนูน้อย

นายหนูน้อยมีความเป็นมาที่เชื่อว่าเป็นคนนำเค้ามาจากคนวิกจรตอยู่ในตลาดเมืองสงขลา ผิวดำ ลำเตี้ย ลงพุง ก้นเขียดขึ้น เป็นคนคอคอก เส้นผมดูแข็งยาวไปข้างหลัง ไว้เครายาว หน้าตาคัลล้ายวู และมักถูกแซวว่าเป็นลูกวัวจนกลายเป็นปมด้อย ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง นายหนูน้อยเป็นคนชื่อชอบอ้อนให้ผู้อื่นสงสาร นุ่งผ้าพื้นไม่มีลวดลาย คาคัดเข้มชัด ไม่สวมเสื้อ ถือมิดผ้าหมาก

ภาพที่ 4 นายเท่ง

ภาพที่ 5 นายหนูน้อย

3. นายสีแก้ว

นายสีแก้วมีความเป็นมาที่เชื่อว่าเป็นคนที่มีอยู่จริงในอดีต อาศัยอยู่ที่บ้านรัตบูร ตำบลเชิง
แส อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ลักษณะอ้วน เตี้ย ผิวดำ ลงพุง หัวล้าน เป็นคนจริงจัง พูดจาหนัก
แน่น พูดจริงทำจริง กล้าหาญ น่าเชื่อถือ รักนาย ชื่อสัตย์สุจริต นุ่งโจงกระเบนลายตาหมากรุก ไม่
สวมเสื้อ ไม่มีอาวุธประจำตัว มีคูหาคือนายยอดทอง อยู่ฝ่ายตัวพระตัวนาง

4. นายยอดทอง

นายยอดทองไม่มีประวัติความเป็นมาที่ชัดเจน บ้างก็เชื่อว่าเป็นชาวนครศรีธรรมราช บ้างก็
เชื่อว่าเป็นชาวบ้านธรรมเจดีย์ ตำบลคลองรี อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา บ้างก็เชื่อว่าเป็นชาว
พัทลุง นายยอดทองมีรูปร่างอ้วน ผมหยิก จมูกงอนขึ้น ลงพุง ผิวดำ มีนิสัยคุยโวโอ้อวด บ้ายอ
เจ้าชู้ ชอบผู้หญิงสวยๆ แต่ขี้ขลาด ไม่สู้คน นุ่งผ้าโจงกระเบนที่มีลวดลายอย่างผ้าของผู้หญิง ไม่
สวมเสื้อ ถือกริช ซึ่งหากพิจารณาในส่วนของนิสัยของนายยอดทองแล้ว น่าจะกล่าวได้ว่ากริชที่นาย
ยอดทองถือเป็นกริชที่เชื่อว่าเป็นมหาเสน่ห์

ภาพที่ 6 นายสีแก้ว

ภาพที่ 7 นายยอดทอง

5. นายสะหม้อ

นายสะหม้อมีประวัติที่เชื่อว่าเป็นชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ที่บ้านสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา นายสะหม้อมีโหนกที่คอ หลังโกงแบบคนแก่ นิสัยสนุกสนาน ตลกไปกฮา แต่ดูไม่ยอมลงให้ใคร นุ่งผ้าใส่รง ไม่สวมเสื้อ สวมหมวกอย่างชาวไทยมุสลิม เป็นตัวละครที่นับถือศาสนาอิสลามแต่เข้าไม่ถึงศาสนา ในเมื่อถือไม้พายที่ใช้คนกับข้าว (ไม้ตะเด็ด) มีคู่หูคือนายขวัญเมือง อยู่ฝ่ายตัวพระตัวนาง

6. นายขวัญเมือง

นายขวัญเมืองไม่ปรากฏความเชื่อในเรื่องความเป็นมาที่ชัดเจน นายขวัญเมืองผิวดำ ผมหยิก หัวเถิก จมูกโด่งยาว ปากกว้าง ลงพุง ก้นเขียดขึ้น นิ้วชี้โตคล้ายกับนายเท่ง เป็นคนชื่อแต่ฉลาด นิสัยสนุกสนาน ชอบล้อเลียนผู้อื่น พูดจาเสียงหวาน นุ่งผ้าใส่รง ไม่สวมเสื้อ หนึ่งตะลุงหลายคณะ นิยมใช้นายขวัญเมืองเป็นตัวบอกรื่อง เนื่องจากชื่อ "ขวัญเมือง" เป็นชื่อที่เป็นมงคล

ภาพที่ 8 นายสะหม้อ

ภาพที่ 9 นายขวัญเมือง

7. นายเปี้ยก

นายเปี้ยกเป็นตัวตลกที่หนังจูลี่ จังหวัดตรัง ได้ไปพบเห็นเด็กที่นอนเมากัญชาที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงนำเค้ามาดัดเป็นรูปตัวตลก จากการเก็บข้อมูลครั้งนี้พบว่าคณะหนังสุภาพ ชุมยวงคณะเดียวที่ให้นายเปี้ยกในการแสดง นายเปี้ยกมีนิสัยเป็นเด็กทะเล้นทะเล้ง นายเปี้ยกมีรูปร่างเล็กผอม สะดือจูนออกมา แต่ผิวไม่ดำมากเหมือนตัวตลกตัวอื่น นุ่งกางเกงขายาว พับขึ้นเหลือครึ่งขาข้างหนึ่ง หนังสุภาพให้นายเปี้ยกอยู่กับนายเท่งและนายหนูน้อย

8. นายหนูน้อย

นายหนูน้อยเป็นตัวตลกที่สร้างเพื่อสมมุติขึ้นมาให้เป็นน้องของนายหนูน้อย หน้าตาคล้ายนายหนูน้อย ไว้เครา ผมแข็งยาวไปข้างหลัง แต่รูปร่างเล็กและผอมกว่า ลงพุงจนพุงไ้ พูดจาทะเล้งแต่อยู่กรอบ อยู่ในร่องในรอย นุ่งกางเกงขาสั้น ในมือถือมีด อยู่กับนายเท่งและนายหนูน้อย

ภาพที่ 10 นายเปี้ยก

ภาพที่ 11 นายหนูน้อย

9. นายโห่ง

นายโห่งเป็นตัวตลกที่หนังฉิ้น ธรรมโษษณ์ สร้างขึ้นมาเพื่อสมมุติให้เป็นน้องของนายเท่ง หน้าตาคคล้ายนายเท่ง แต่รูปร่างเล็กกว่า เป็นคนฉลาด ไม่เสียรู้ให้ใครง่ายๆ กล้าพูด จากการเก็บข้อมูลครั้งนี้พบว่าหนังฉิ้น ธรรมโษษณ์ เป็นคณะเดียวที่ใช้นายโห่งในการแสดง นายโห่งเป็นตัวตลกที่ออกพร้อมกับนายเท่งและนายหนู่น้อย (ไม่มีภาพประกอบ)

10. นายโถ

นายโถมีความเป็นมาที่เชื่อว่าเป็นชาวบ้านพังบัว อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นคนจีน ไ่ว้มเปียกกลางศึระะ รูปร่างสูงใหญ่ อ้วน ท้องตึงโต ศึระะเล็ก ชอบร้องรำทำเพลง เห็นเรื่องกินเป็นเรื่องใหญ่ ชอบพูดเรื่องอาหารการกิน นุ่งกางเกงขายาวแต่ถลกขึ้นมาถึงหัวเข่า ไม่สวมเสื้อ

ภาพที่ 12 นายโถ

ภาพที่ 13 นายโถ

11. นายตึก

นายตึกไม่ปรากฏประวัติความเป็นมา มีรูปร่างสันทนต์ ปากยาวคล้ายเปิด เชื่อว่าเป็นการตัดรูปเลียนแบบผู้ที่มิริมฝีปากหนา ผมหยิก ฟันเขี้ยว มีนิสัยขี้ใจใส ขี้ไม้ นุ่งกางเกงและไม่สวมเสื้อ เป็นตัวตลกที่อยู่ฝ่ายโจร เมืองฝรั่ง มีคู่หูคือนายปราบ อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับตัวพระตัวนาง

12. นายปราบ

นายปราบไม่ปรากฏประวัติความเป็นมา รูปร่างผอม ตัวเล็ก ตัดรูปเลียนแบบผู้ที่ป็นโรคสติดวงจมุกจนจมุกยุบเข้าไป จนไม่มีความมั่นใจในหน้าตาของตนจึงต้องถือหวีและกระจกไว้ติดตัว เป็นผู้ชายที่รักสวยรักงาม รูปนายปราบที่ตัดได้ถูกต้องจะมีมือข้างหนึ่งจะต้องถือหวีและอีกข้างจะต้องถือกระจก แต่จากการเก็บข้อมูลนี้พบว่ารูปนายปราบจะถือหวีหรือกระจกอย่างใดอย่างหนึ่ง นายปราบนุ่งกางเกงขาสั้น ไม่สวมเสื้อ

ภาพที่ 14 นายปราบถือกระจก

ภาพที่ 15 นายปราบถือหวี

13. นายอินแก้ว

นายอินแก้วมีประวัติความเป็นมาที่เชื่อว่าเป็นชาวบ้านปรักไถ่เดือน อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา รูปร่างผอมบาง ปากล่างยื่นเนื่องจากฟันล่างยื่นออกมาครอบฟันบน ผมตรงเป็นกระจุกเดียวที่กลางศีรษะ เป็นคนซื่อ ตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม นุ่งผ้าลายตาหมากรุก มีหน้าที่เฝ้าประตูเมืองของพระราชา

14. นายพูน

นายพูนไม่ปรากฏประวัติความเป็นมา รูปร่างใหญ่ พุงยวน ก้นเขียดขึ้น หัวล้าน จมูกงอข่ม นิสัยบ้ายอ คุยโวโอ้อวด ชูตะคอกผู้อื่นแต่จริงๆ แล้วซื่อสัตย์ นุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น ไม่สวมเสื้อ ปกติแล้วจะถือขวาน เป็นตัวตลกที่ทำหน้าที่เฝ้าประตูเมืองยักษ์ เป็นตัวตลกฝ่ายยักษ์

ภาพที่ 16 นายอินแก้ว

ภาพที่ 17 นายพูน

ลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงดังที่ได้กล่าวมานี้มีลักษณะร่วมที่แสดงให้เห็นชัดเจนคือลักษณะของชาวบ้านผู้ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ทั้งรูปร่างหน้าตาที่ไม่ได้มีการดูแลรักษาหรือเสริมแต่งเพื่อความสวยงาม นิสัยใจคอ รวมถึงการแต่งกาย นอกจากนี้การที่ตัวตลกมีผิวคล้ำอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเลียนแบบสีผิวของชาวบ้านเนื่องจากต้องทำงานกรำแดด การพกพาอาวุธหรืออุปกรณ์อื่นที่สามารถใช้ในการประกอบอาชีพติดตัวยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม

อวัจนสารดังกล่าวเป็นส่วนที่สามารถแสดงลักษณะที่สัมพันธ์กับชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ชมกลุ่มหลักของหนังตะลุง จนสามารถกล่าวได้ว่าอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงมีการประสานลักษณะของผู้ชมเข้ากับรูปหนังตะลุงได้อย่างลงตัว

“การที่ตัวตลกมีลักษณะคล้ายชาวบ้าน เป็นตัวแทนชาวบ้าน แทนที่จะเป็นตัวละครอื่นนั้น เนื่องจากนายหนังรุ่นก่อนๆคิดค้นตัวตลกขึ้นมาเพื่อที่จะหาตัวละครเสริมความสนุกสนาน เมื่อมีนิยายเกิดขึ้น หนังตะลุงก็น่าจะได้รับอิทธิพลนั้น ตัวตลกก็เป็นตัวเสริม สอนคติ ความฉลาดเฉลียว เรื่องของการมองชีวิต การถกเถียงอะไรต่างๆนี่ ถึงจะดูว่ามันพาลๆ บ๊องๆ บุคลิกอะไรต่างๆแต่ทุกอย่างคือสิ่งที่เรามองข้ามไม่ได้ เพราะว่ามันก็คือชาวบ้าน เพิ่มตัวตลกเพื่อให้นิยายเกิดความสนุกสนานมากขึ้นและตัวตลกก็เป็นตัวแทนของชาวบ้านด้วย ทำให้หนังมีชีวิตมากขึ้น ตัวตลกจะพูดภาษาชาวบ้าน พูดภาษาได้ แต่ตัวอื่น ด้วยบทบาท เราได้รับการสืบทอดขนบการเล่นเรื่องจักรววงศ์ฯ ดังนั้นพระเอกนางเอกไม่สามารถพูดหรือทำอะไรอย่างที่ว่าตัวตลกทำได้เพราะมีความจำกัดทางบทบาทของตน และถ้าเกิดไปเปลี่ยนเข้าไปให้พระเอกนางเอกแสดงบทบาทอย่างตัวตลกอย่างที่บอกไว้ คนดูรับไม่ได้ เขาไม่ยอมรับเลย” (จรรยา หนูทอง, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้น กล่าวได้ว่าด้วยบทบาทที่ตัวตลกได้รับ บุคลิกภาพ หรือแม้กระทั่งสติปัญญาของตัวตลกหนึ่งตะลุงต่างก็แสดงให้เห็นลักษณะของชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งตัวละครอื่นก็ไม่สามารถแสดงลักษณะเช่นนี้ได้เหมือนตัวตลก

อวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงสามารถประสานเชื่อมโยงลักษณะของชาวบ้านผู้ชมให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในหนังตะลุง จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสังคมที่กำลังดำเนินเรื่องราวอยู่บนจอหนังและสังคมของผู้ชมหน้าจอทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และมีการแต่งเติมรูปหนังจนมีลักษณะบิดเบือนไปจากลักษณะมาตรฐานของมนุษย์ โดยมีจุดประสงค์หลักคือมุ่งให้ผู้ชมเกิดความตลกขบขันและความสนุกสนานเป็นประการแรก ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. รูปหนังของตัวตลกหนังตะลุง

1.1 ลักษณะของรูปหนัง เนื่องจากยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าต้นกำเนิดและที่มาของตัวตลกหนังตะลุงแต่ละตัวมีที่มาอย่างไร หากแต่เพียงมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเป็นมุขปาฐะเท่านั้นว่านายหนังตะลุงรุ่นก่อนได้พบเจอคนในท้องถิ่นที่มีลักษณะที่แปลกและดึงดูดความสนใจ จึงนำเอาลักษณะดังกล่าวที่ได้พบเห็นมาดัดเป็นรูปตัวตลกหนังตะลุง ซึ่งปรากฏในประวัติความเป็นมาของตัวตลกที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว จึงทำให้รูปของตัวตลกมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับชาวบ้านในท้องถิ่น แต่ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นมาของตัวตลกหนังตะลุงไว้ค่อนข้างน่าสนใจว่า

“มันเป็นเทคนิคของการเล่าเรื่อง แต่ก็ไม่ได้มีเฉพาะหนังตะลุง ในนิทานต่างๆก็เหมือนกัน คือพยายามสร้างตัวละครให้เป็นคนในสังคมที่ผู้ชมมีส่วนเกี่ยวข้อง เขาจะารู้สึกว่าใกล้ชิดหรือเป็นเรื่องจริงจึงขึ้นมา อันนี้เป็นเทคนิคเพื่อให้คนดูใกล้ชิดกับตัวหนัง” (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546)

แม้ไม่อาจแน่ใจได้ว่าเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับตัวตลกหนังตะลุงเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากเพียงใด แต่ด้วยความศรัทธา บูชาครู ของนายหนังรุ่นปัจจุบันที่มีต่อนายหนังรุ่นก่อนซึ่งถือว่าเป็นครูหนังตะลุง จึงทำให้นายหนังรุ่นปัจจุบันมีความเชื่อว่า รูปตัวตลกหนังตะลุงน่าจะนำมาจากลักษณะของคนที่มีตัวตนจริงในอดีต

“หนังตะลุงรุ่นก่อนๆ เขาจะสังเกตลักษณะของคน คนไหนที่เป็นคนแบบขำๆ เป็นคนแบบตลกๆ พุดให้คนหัวเราะได้ เขาก็จะเอาลักษณะของคนๆนั้นมาดัด ก็เหมือนอย่างตัวตลกสำคัญ ของหนังตะลุง เช่น นายเท่ง นายเท่งนี่เป็นคนอำเภอสังขละบุรี เป็นคนบ้านคูขุด เป็นคนจริงๆด้วย ในหลายๆปีมาแล้ว เดียวนี้ก็ว่าลูกหลานเขายังมีชีวิตอยู่” (หนังสุภาพ ชูมยวง, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2545)

“รูปตัวตลกนี้เราเลียนมาจากของเก่า อย่างรูปที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ ของเก่ามันมีกันมาแต่โบราณกาล รูปร่างหน้าตาอย่างนั้น ชื่ออย่างนั้น แล้วก็กิริยาคคล้ายๆกัน เราเลียนมาจากของเก่า” (หนังจิ้น ธรรมโฆษณ์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545)

การดัดรูปตัวตลกหนังตะลุงที่ใช้อยู่แสดงจึงยึดในชนบเดิม กล่าวคือเป็นลักษณะที่คล้ายกับคนในท้องถิ่นซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากนายหนังรุ่นก่อน

“ตัวตลกหลักเราต้องคงของเดิมไว้เป็นลักษณะแบบครู แต่ตัวตลกรอง อันนี้ผมไม่มีความเป็นเท่าไรเพราะเป็นตัวตลกรอง ขอแต่อย่าทำลายลักษณะ เอกลักษณ์ของศิลปะเดิมของตัวตลกหนังตะลุงก็พอ ของเก่าของครูบาอาจารย์แต่เดิมเป็นยังไงก็อย่าทำลายแล้วกัน” (หนังนครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

ดังนั้นรูปหนังของตัวตลกหนังตะลุงจึงมีลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น หากแต่ลักษณะของรูปหนังก็จะถูกแต่งเติมโดยเน้นจุดด้อยของลักษณะของผู้ที่เชื่อว่าเป็นต้นแบบของรูปหนังนั้นให้กลายเป็นจุดเด่นของตัวตลกหนังตะลุง ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มให้เกิดลักษณะที่ขบขัน ชวนหัวในรูปร่างที่บิดเบือนไปจากมาตรฐาน ซึ่งเป็นลักษณะของตลกสังขาร

ด้วยความเชื่อที่ว่าตัวตลกหนังตะลุงดัดเลียนแบบมาจากคนในสังคมท้องถิ่นภาคใต้จริงๆ ตัวตลกหนังตะลุงส่วนใหญ่จึงมีลักษณะตาโต จมูกโตง ผมหยิก อย่างลักษณะเด่นของชาวภาคใต้โดยทั่วไป ซึ่งได้รับการสืบเชื้อสายและลักษณะทางกรรมพันธุ์มาจากชนพื้นเมืองในแหลมมลายู แม้ตัวตลกบางตัวจะไม่มีลักษณะเช่นนี้ เนื่องจากคนในสังคมก็ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไป แต่ตัวตลกนั้นก็จะมีลักษณะอื่น ดังเช่น การแต่งกาย อาวุธ บุคลิกภาพ ที่บ่งชี้ว่าเป็นลักษณะของคนในท้องถิ่นภาคใต้ ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นความคล้ายคลึงระหว่างตัวตลกกับชาวบ้าน

ส่วนลักษณะร่างกายที่ลู่ฟุ้ง กิ่งงอน บางตัวแม้จะผอมจนเห็นซี่โครงก็ยังลู่ฟุ้งอย่างเห็นได้ชัด ในประเด็นนี้ไม่เพียงแต่เป็นลักษณะที่สัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นภาคใต้เท่านั้น แต่เป็นลักษณะที่สัมพันธ์กับลักษณะของมนุษย์โดยทั่วไปในทุกชนชั้น ทุกสังคม กล่าวคือลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป การดัดรูปตัวตลกเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งจินตนาการกับโลกในสังคมจริง

รูปลักษณะของตัวตลกหนังตะลุงที่แม้จะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของชาวบ้าน โดยพยายามเลียนแบบธรรมชาติของมนุษย์ให้มากที่สุดก็ยังถูกเสริมแต่งเน้นจุดด้อยให้ดูน่าขันยิ่งขึ้น เนื่องจากการรับรู้ด้วยตาเป็นพื้นฐานที่ทำให้ผู้ชมสัมผัสถึงความตลก

“การดัดรูปใหม่ไม่จำเป็นต้องยึดแบบเดิมตลอด เพียงแต่รูปเดิมเราต้องคงไว้ให้อยู่อย่างนั้น เราต้องรักษาไว้ แต่ถ้าคิดขึ้นมาใหม่ก็น่าจะพยายามเลียนแบบคนจริงให้มากที่สุด ถึงจะไม่เลียนแบบอย่างเก่าแต่มันต้องมีจุดเด่น ไม่อย่างนั้นมันธรรมดาไป ไม่เป็นที่สนใจ บางทีการดัดมันก็ไม่เหมือนเป๊ะ คนดูต้องจินตนาการเอง” (หนังนครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2546)

ในมุมมองของนายหนังตะลุง ตัวตลกที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ไม่จำเป็นต้องยึดลักษณะของตัวตลกเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สร้างที่ตัวตลกขึ้นมาใหม่สามารถสร้างตามจินตนาการได้อย่างอิสระ การเสริมแต่งจุดด้อยอย่างตัวตลกเดิมอาจไม่ใช่จุดหลักในการดึงดูดผู้ชมให้เกิดอารมณ์ขัน หากแต่จุดหลักที่สามารถก่อให้เกิดอารมณ์ขันได้อยู่ที่บทบาทมากกว่า อย่างไรก็ตามแม้จะไม่จำเป็นต้องสร้างรูปตามแบบตัวตลกเดิมแต่ตัวตลกที่สร้างขึ้นมาใหม่จะต้องมีจุดสนใจอื่นจุดใดจุดหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของตน

1.2 การใช้สีในตัวตลกหนังตะลุง สีที่ใช้ทาพื้นผิวของตัวตลกหนังตะลุงคือสีดำ เนื่องจากเป็นสีที่มีความใกล้เคียงกับสีผิวของชาวท้องถิ่นภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่มีผิวที่คล้ำกว่าชาวภูมิภาคอื่น ทั้งนี้เป็นเพราะชาวใต้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมและการประมงซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องทำงานกลางแจ้งจึงมีผลให้ชาวใต้ส่วนใหญ่มีผิวคล้ำ

ดังนั้นหนังที่นำมาใช้ในการตัดรูปตัวตลกจึงเป็นหนังที่บซึ่งเป็นหนังที่ไม่ได้ผ่านขั้นตอนการฟอกให้บางใส ไม่ได้ผ่านกรรมวิธีที่พิถีพิถันมากเท่ารูปตัวละครอื่น แม้กระทั่งขั้นตอนในการลงสีระบายผ่านถุงหรือเครื่องพ่นหมึกก็ไม่ได้เป็นขั้นตอนที่พิถีพิถันเท่ากับการลงสีตัวละครอื่น

“สีที่ระบายพวกผ่านถุง โสร่ง จะเป็นสีอะไรก็ได้ เพราะพอออกจอบนมันจะเป็นสีดำ มันจะไม่ออกสี เพราะหนังที่เอามาตัดตัวตลกเป็นหนังหนา เพียงแต่ระบายให้มันสวยๆเท่านั้นเอง แต่พอออกจอบจริงๆ สีมันจะไม่ออก เพราะมันไม่ใช่หนังแก้ว อันนี้เป็นหนังที่บ สีที่ทาสีแดงสีอะไร พอออกหน้าจอบจริงๆมันจะไม่เห็น ตัวตลกทุกตัวก็เหมือนกัน ทาสีไว้แค่ให้สวยๆ แต่พอออกจอบจริงๆเป็นสีดำหมด เนื่องจากว่าไม่ใช่หนังแก้ว หนังที่เอามาทำตัวตลกก็แค่เอามาชุบๆขนออกก็ทำได้เลยแต่หนังตัวอื่นๆจะต้องมีการฟอกหนังเสียก่อน เรียกว่าหนังแก้ว แล้วทำให้มันแวว แต่ตัวตลกไม่ต้อง คือยังไ้จะต้องตัวดำ ทาพื้นเป็นสีดำ ไม่ว่าสีอะไรที่ทาบนพื้นสีดำ สีมันจะไม่ออกจอบ หรือถ้าออกก็ออกนิดหน่อย” (หนังสุภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2545)

ตัวตลกหนังตะลุงบางตัวมีผิวที่ไม่คล้ำมากนักจึงไม่ทาสีดำที่ตัว เช่น เปี้ยก ในกรณีนี้หนังที่นำมาตัดรูปจะไม่ลงพื้นสีดำและยังคงใช้หนังที่บหรือหนังหนา เนื่องจากหนังประเภทนี้มีลักษณะที่โปร่งแสงเพียงเล็กน้อย และเมื่อมองจากหน้าจอบจะไม่เห็นเป็นสีที่ดำ แต่ก็ยังคงเห็นว่าตัวตลกมีลักษณะที่บกว่าตัวละครอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อคงเอกลักษณ์ของการมีสีดำของตัวตลกหนังตะลุงไว้

ในบางกรณีตัวตลกอาจสวมเสื้อผ้าหรือแต่งกายตามบทบาทที่ได้รับ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีฉากที่ตัวตลกบวชเรียนก็จะมีการลงสีอย่างจืดทาบสีดำลงไป เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้กับตัวตลกและหนังตะลุง

“ที่มันดำเพราะเราเอาหนังที่บมาทาสีดำที่ตัวก่อนแล้วค่อยลงสีผ้า เเทงบวชพระ เราทาสีตัวเหมือนกันแล้วทาสีผ้าเหลืองทาบ ก็ไม่เห็น แต่ก็ไม่ได้เห็นเหลืองเหมือนจิ๋วระนะ ก็เหลืองที่บนนั้นแหละ แต่พอเดาออก ถึงออกหน้าจอก็จะไม่เหมือนก็ไม่ได้คิดอะไรมาก ไม่มีใครว่า” (หนังสุภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2545)

ภาพที่ 18 หนู้อยในบทบาททั่วไป

ภาพที่ 19 นายหนู้อยบวช

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสีของรูปตัวตลกกับชาวบ้านผู้ชม พบว่าอิทธิพลต่อการลงสีของรูปตัวตลกหนังตะลุงก็คือสีผิวของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งก็หมายรวมถึงผู้ชมนั่นเอง

1.3 การแต่งกายของตัวตลกหนึ่งตะลุง ตัวตลกหนึ่งตะลุงมักจะไม่สวมเสื้อ แต่จะนุ่งเพียง ไส่รัง ใจงกระเบน หรือกางเกงเท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้ชายภาคใต้ในอดีตได้เป็นอย่างดี ด้วยสภาพภูมิอากาศของภาคใต้ ภาคใต้มีลักษณะภูมิอากาศที่ร้อนชื้นจึงส่งผลให้ผู้ชายชาวบ้านภาคใต้ไม่นิยมสวมเสื้อ ส่วนผู้หญิงก็นิยมนุ่งเพียงผ้ากระโจมอกหรือเสื้อคอกระเช้าที่มีเนื้อผ้าบาง และในปัจจุบันก็ยังปรากฏให้เห็นว่าผู้ชายชาวใต้ส่วนใหญ่ก็ยังคงนิยมแต่งกายในลักษณะนี้เมื่ออยู่ที่บ้าน ส่วนผ้าที่ตัวตลกนุ่งนั้นก็เป็ผ้าลายที่ชาวบ้านนิยมนุ่งซึ่งพบเห็นได้ทั่วไป เช่น ผ้าลายตานหมากรุกหรือผ้าพื้น

แม้การแสดงตามบทบาทในเรื่องทั่วไป ตัวตลกยังคงแต่งกายโดยยึดขนบเดิม คือ ไม่สวมเสื้อและนุ่งเพียงผ้านุ่งเท่านั้น แต่หากบางฉากในเรื่อง ตัวตลกได้รับบทบาทพิเศษ ตัวอย่างเช่น เป็นตำรวจ หรือบวชเป็นพระ หนึ่งตะลุงบางคนก็จะตัดรูปตัวตลกในชุดเครื่องแต่งกายตามบทบาทนั้น อย่างไรก็ตามในการแสดงบททั่วไป ตัวตลกหนึ่งตะลุงก็ยังคงยึดอยู่ในรูปแบบเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตัวตลกแต่ละตัว

“ให้ใส่ชุดอื่นก็ได้นะตามบทบาทแต่ไม่ใช่ว่าใส่ทั้งเรื่อง อย่างนี้มันผิดไป” (หนังสือภาพ ชุมยวง, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2545)

“บางคนเขาว่าใส่ชุดตลอดเรื่องเป็นการพัฒนาให้ตัวตลกทันสมัยให้คนกรุงเทพฯดูได้ แต่ที่เขามาดูหนึ่งตะลุงเพราะเขาอยากจะได้ดูเอกลักษณ์วัฒนธรรมจริง ๆ เหมือนอย่างเรากินข้าวยาถ้าใส่แครอทจะเป็นข้าวยาได้อย่างไร อย่างนั้นมันทำลายไม่ใช่การพัฒนานะผมว่า จะให้ตัวตลกแต่งชุดอื่นนะได้ เป็นไปตามบท แต่ไม่ใช่ไปเปลี่ยนของเดิม อันนี้ผมรับไม่ได้เลย” (หนังสือนครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

จากที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่าลักษณะการแต่งกายของตัวตลกหนึ่งตะลุงมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้ชายชาวบ้านภาคใต้และควรจะต้องคงเอกลักษณ์นั้นไว้เพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรม ซึ่งต่างจากการแต่งกายของตัวละครอื่นที่สวมเสื้อผ้าและมีเครื่องประดับที่งดงาม

ภาพที่ 20 ตัวพระและตัวนาง

1.4 อาวูบประจำตัวของตัวละครหนังตะลุง ตัวละครหนังตะลุงมักมีอาวูบประจำตัว ซึ่งก็ถือเป็น การเลียนแบบชาวบ้านภาคใต้ในสมัยก่อน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าชาวใต้ส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรมและการประมง ด้วยลักษณะของการประกอบอาชีพดังกล่าวทำให้ชาวใต้มักพบ พายุปรกรณ์ในการประกอบอาชีพติดตัวอยู่เสมอ

ถึงแม้ในปัจจุบันชาวบ้านจะไม่พกพาอาวูบหรืออุปกรณ์ในการประกอบอาชีพติดตัวอย่าง ในอดีต แต่ด้วยการยึดถือในรูปแบบของครู ทำให้รูปตัวละครหนังตะลุงปัจจุบันก็ยังคงมีการพกพา อาวูบหรืออุปกรณ์ในการประกอบอาชีพเหมือนรูปแบบเดิมในอดีตที่มีการเลียนแบบมาจากลักษณะของ คนในสมัยก่อน

รูปร่างของตัวละครมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับชาวบ้านจนทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน กับชาวบ้านผู้ชมทำให้ตัวละครสามารถพูดต่อเล่นหรือล้อเลียนผู้ชมได้ และด้วยลักษณะของรูปร่าง ที่แสดงลักษณะของชาวบ้านเอง ตัวละครจึงมักจะได้รับหน้าที่ให้การสอดแทรกแสดงปัญหาของ ชาวบ้าน หุคแทนชาวบ้าน และสามารถพูดคุยในเรื่องที่เป็นสาระเพื่อสื่อตรงถึงผู้ชมในลักษณะของการ ขกกล่าวแกล้งเปลี่ยนความคิดเห็นได้

2. บุคลิกภาพของตัวตลกหนึ่งตะลุง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าตัวตลกหนึ่งตะลุงแต่ละตัวมีความเป็นมาที่เชื่อว่าสร้างขึ้นจากการนำเอาลักษณะที่แปลกและดึงดูดความสนใจของคนที่มีตัวตนจริงในท้องถิ่นในอดีตมาตัดเป็นรูป และตัวตลกแต่ละตัวแต่ละรูปก็จะถูกใส่บุคลิกไปตามแต่บุคคลที่เชื่อว่าเป็นต้นแบบนั้นจะเป็น ดังนั้นตัวตลกหนึ่งตะลุงแต่ละตัวจึงมีบุคลิกลักษณะนิสัยเฉพาะตัว และบุคลิกของตัวตลกนั้นก็ย่อมจะไม่แตกต่างจากคนในสังคมทั่วไป

การที่ตัวตลกหนึ่งตะลุงมีบุคลิกประจำตัวจึงส่งผลให้ตัวตลกแต่ละตัวมีน้ำเสียงและลีลาการพูดที่แตกต่างกันไปตามบุคลิกของตน ตัวตลกทุกตัวพูดภาษาใต้ มีสำเนียงอย่างคนในท้องถิ่นภาคใต้ เพียงแต่สำเนียงของภาษาก็จะต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ที่เชื่อว่าเป็นต้นแบบของตัวตลกตัวนั้น การที่ตัวตลกพูดภาษาใต้ยังเป็นการช่วยเสริมให้ผู้ชมสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของตัวตลกได้ง่ายขึ้น ทำให้เรื่องที่เข้าใจยากของผู้ชมกลายเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นเพราะสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน และด้วยลักษณะภูมิประเทศที่ถูกขนาบด้วยทะเลจึงทำให้คนในท้องถิ่นภาคใต้จึงมักพูดจาเสียงดัง กระโชก ห้วน เพื่อแข่งกับเสียงคลื่นและเสียงลมทะเล ซึ่งตัวตลกก็มีลักษณะเช่นนี้เช่นเดียวกับคนในท้องถิ่นภาคใต้ส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามในลักษณะร่วมดังกล่าวก็ยังมี ความต่างเล็กน้อย ตามแต่บุคลิกที่ตัวตลกแต่ละตัวถูกกำหนดให้เป็น

“แม้จะพูดเรื่องเดียวกัน แต่ถ้าตัวตลกมีนิสัยต่างกัน ลีลาและน้ำเสียงที่ออกมาก็ต่างกัน ถ้าพูดเรื่องการเมือง อย่างเพ่ง โงมผาง มีความมั่นใจ ก็จะพูดจาตรงไปตรงมา ทำทางไม่กลัวหน้าอินทร์หน้าพรหม แต่สี่แก้วเป็นผู้ใหญ่ที่ใครๆเชื่อถือ พูดจาน่าเชื่อถือ เวลาพูดก็คิดแล้วอย่างดี พูดจาหนักแน่น นั่นมันเป็นลักษณะอย่างนั้น” (หนังสือมั่ง, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2545)

หนึ่งตะลุงแต่ละคนะ นายหนึ่งแต่ละคนอาจมีลีลาการขีดของตนที่ต่างกันไป แต่การขีดตัวตลกนั้นนายหนึ่งทุกคนต้องคำนึงถึงบุคลิกภาพของตัวตลกแต่ละตัว และในการแสดง นายหนึ่งจะต้องขีดรูปให้แสดงออกถึงบุคลิกของตัวตลกตัวนั้นๆ เพื่อเป็นการรักษาบุคลิกของตัวตลกไว้ให้มากที่สุด

ศาสตราจารย์สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้ให้ทัศนะในเรื่องความสำคัญของบุคลิกภาพของตัวตลกไว้ที่น่าสนใจ

“ที่สำคัญก็คือบุคลิกภาพของตัวนั้น ตัวตลกมันถูกสร้างขึ้นมาให้ตลก ยกตัวอย่าง เพ่ง เรา รู้กันว่าอ้ายเพ่งนี่คือตัวตลก พอออกมาก็รู้แล้วว่าต้องตลก หรือสะหม้อ สี่แก้ว ยอดทอง ก็รู้นี่คือ

ตัวตลก เพราะฉะนั้นที่มีความหมายมากกว่ารูปจะอยู่ที่บุคลิกที่เป็นสัญลักษณ์ที่ใส่ให้มากกว่า เขาก็สร้างเงื่อนงำขึ้นมาให้เป็นบุคลิกของมัน ซึ่งทุกคณะต้องศึกษาต้องเข้าใจและต้องรักษาบุคลิกนั้นเหมือนอย่างคนเขียนนวนิยาย สร้างตัวละครขึ้นมาก็ต้องรักษาบุคลิกของตัวละครไว้ ที่นี้บังเอิญว่าตัวละครในหนังตะลุงมันสร้างมาเป็นวัฒนธรรม เป็นตัวที่ลงตัว ก็เป็นหน้าที่ของผู้เชิดที่จะต้องรักษาบุคลิกเอาไว้ และคนดูจะต้องเข้าใจด้วยว่าถ้าตัวนี้ต้องเป็นอย่างนี้ ถ้ามองดูที่บุคลิกจะเห็นอะไรได้มาก” (สุวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน ไม่ว่าจะสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร และแม้ว่ารูปหนังจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้บ้างตามยุคสมัย แต่บุคลิกของตัวตลกแต่ละตัวก็ยังคงความเป็นตัวของตัวเองไว้ ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นจริงของมนุษย์และเป็นลักษณะที่ชี้ให้เห็นว่าตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ความคล้ายคลึงกับมนุษย์มากที่สุด เพื่อที่จะสื่อให้เห็นถึงการเป็นตัวแทนของชาวบ้านอย่างแท้จริง และบุคลิกของตัวตลกก็แสดงอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรม กล่าวคือเนื้อหา คำพูดที่ออกมาจากตัวตลกก็จะเป็นไปตามนิสัยของตัวตลกนั้นๆ

3. การเคลื่อนไหวท่าทางที่สื่อความหมายของตัวตลกหนังตะลุง

การเคลื่อนไหวท่าทางของตัวตลกหนังตะลุงเป็นการเคลื่อนไหวท่าทางเพื่อให้สอดคล้องกับบทเจรจาหรือบทสนทนาของตัวตลกดังเช่นกิริยาอาการของมนุษย์ทั่วไป แม้อาจจะแสดงท่าทางนั้นได้ไม่เหมือนกับคนจริงๆ เนื่องจากลักษณะของรูปหนังซึ่งเป็นเพียงแผ่นหนังซึ่งมี 2 มิติ และมีความแข็งจึงทำให้ตัวตลกหนังตะลุงมีความจำกัดในการเคลื่อนไหว แม้ว่าตัวตลกหนังตะลุงจะเป็นตัวละครประเภทเดียวในหนังตะลุงที่แขนสามารถเคลื่อนไหวได้ทั้งสองข้างก็ตาม

“การเคลื่อนไหวของตัวตลก ก็ไม่ได้มีอะไรมาก ไม่ได้มีความหมายพิเศษอะไร เพียงแต่กำลังแสดงให้เห็นอย่างลักษณะคนจริง ที่เวลาพูดต้องมีการขี้อือขี้ไม้ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยพยายามเลียนแบบลักษณะเวลาคนพูดจริงๆ ให้เป็นธรรมชาติมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้สอดคล้องกับคำพูด” (หนัสนครินทร์ ชาทอง, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545)

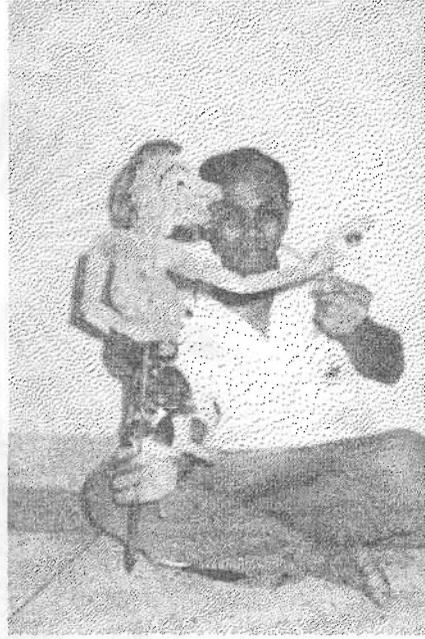
การที่แขนของตัวตลกสามารถเคลื่อนไหวได้ เนื่องจากที่ข้อศอก หัวไหล่และข้อมือมีการทำเป็นข้อต่อขึ้น จึงทำให้การเคลื่อนไหวสามารถสื่อลักษณะอาการอย่างมนุษย์ได้

แม้จะพยายามเลียนแบบกิริยาอาการและการเคลื่อนไหวของมนุษย์ให้มากที่สุด แต่ลักษณะรูปของตัวตลกก็ไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวในบางท่าทาง การเคลื่อนไหวของตัวตลกหนัง

ตะลุงบางท่าทางจึงต้องเป็นลักษณะสมมุติ ตัวอย่างเช่น การทำความเคารพของตัวตลก ตัวตลกจะยกมือข้างเดียวขึ้นแตะที่ศีรษะ แม้จะมีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวอย่างไรก็ตาม แต่กิริยาอาการสมมุติของตัวตลกก็เป็นลักษณะที่พยายามให้สามารถแสดงลักษณะอาการของมนุษย์ให้มากที่สุด

ภาพที่ 21 นายเปี้ยกทำความเคารพ

ภาพที่ 22 นายเปี้ยกชี้

ภาพที่ 23 นายหนุ่ยโกรธ-ชู่

ภาพที่ 24 นายหนุ่ยกุ่มใจ

ภาพที่ 25 นายหนู๋นออนคิด กลุ่มใจ

ภาพที่ 26 นายเท่งและนายหนู๋นุ่ยเดิน

นอกจากนี้ในขณะที่พูด ตาของตัวตลกหนึ่งตระกูลยังคงดูเหมือนจะกะพริบได้ มีการเคลื่อนไหวไปมา การทำให้ตาของตัวตลกมีลักษณะเช่นนั้น เกิดจากการนำไม้ไผ่หรือไม้หวายที่ส่นปลายของไม้มีความอ่อนมาทาบกับไม้ตบซึ่งก็คือไม้ที่ใช้ทาบทัวหนัง โดยเรียกไม้ที่นำมาทาบนี้ว่าคั่นยก จาก

นั้นนำปลายของคันทักที่มีความอ่อนมาผูกติดกับเชือกที่ใช้ในการชักปาก ให้คันทักผ่านที่กลางดวงตาของตัวตลกพอดี เมื่อนายหนึ่งชักปากตัวตลก ปลายของคันทักที่ผูกติดกับเชือกที่ใช้ชักปากก็จะถูกดึงลงมาผ่านดวงตาของตัวตลกตามจังหวะของการชักปากหรือการพูดของตัวตลก ลักษณะเช่นนี้สามารถสังเกตได้ชัดเจน เนื่องจากตัวตลกหนึ่งตะลุมเป็นตัวละครที่มีดวงตากลมโต

การทำให้ดวงตาของตัวตลกสามารถเคลื่อนไหวได้ นอกจากจะเป็นการพยายามเลียนแบบลักษณะอาการของมนุษย์แล้ว ยังเป็นการช่วยเพิ่มความมีชีวิตชีวาให้กับตัวตลกหนึ่งตะลุม และยังถือเป็นเสน่ห์ของตัวตลกหนึ่งตะลุมอีกด้วย

ลักษณะต่างๆของรูปตัวตลกหนึ่งตะลุมดังที่ได้กล่าวไว้ เป็นลักษณะที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเลียนแบบคนในท้องถิ่นภาคใต้เพื่อให้ตัวตลกมีลักษณะที่ใกล้เคียงคนสามัญมากที่สุด และประการที่สำคัญก็คือรูปหนังของตัวตลกหนึ่งตะลุมถูกสร้างขึ้นเพราะมีความต้องการให้เป็นตัวแทนของชาวบ้าน เมื่อมีตัวละครที่มีลักษณะอย่างชาวบ้านภาคใต้หรือมีลักษณะคล้ายผู้ชมประกอบอยู่ในหนึ่งตะลุม ช่องว่างระหว่างโลกแห่งจินตนาการในหนึ่งตะลุมซึ่งมักแสดงเรื่องราวประเภทจักรวาลต่างๆ กับโลกในสังคมจริงของผู้ชมที่ไม่มียศถาบรรดาศักดิ์จึงสามารถประสานกันได้ ทำให้รู้สึกวาทหนึ่งตะลุมเป็นมหรสพเพื่อชาวบ้าน มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและสามารถแตะต้องได้ หากจะกล่าวถึงวัฒนธรรมของตัวตลกหนึ่งตะลุมสามารถสืบบทบาทอันแสดงลักษณะที่ช่วยประสานและเสริมความสัมพันธ์ระหว่างตัวตลกและเรื่องราวในจอกับผู้ชมหนึ่งตะลุมได้เป็นอย่างดีคงไม่ผิดนัก

“บุคลิกของตัวตลกสำคัญ อย่างสูงแห่งนี้เป็นตัวที่มีชื่อเสียง เป็นตัวตลกคะนองและเป็นตัวที่ชาวบ้านเคารพนับถือ พูดจาอะไรชาวบ้านเชื่อฟัง เพราะฉะนั้นหนึ่งตะลุมมักจะเอาสูงแห่งนี้มาเป็นตัวตลก ทำให้ชื่อเสียงสูงแห่งนี้ขจรขยายไปทุกภาค บุคลิกภาพของสูงแห่งนี้ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่านั่นคือลักษณะของคนบักษีได้ ซึ่งเป็นตัวแทนได้ส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ทั้งหมด เพราะคนบักษีได้ก็มีบุคลิกภาพเหมือนกับคนภาคอื่นๆที่มีทั้งความกล้าหาญ ตลก คะนอง คนบักษีได้นิยมคนอย่างสูงแห่งนี้แหละเป็นอันดับหนึ่ง คือเป็นคนไม่เครียด และฉลาด หันคน กล้าหาญ แหลมคมมองอะไรได้ชัดเจน สูงแห่งนี้จึงเป็นตัวตลกเอกแทบทุกคน” (ไพบุลย์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2545)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้น ทำให้เห็นว่านายแห่งเป็นตัวตลกที่มีบุคลิกภาพเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติของชาวบ้านได้ ลักษณะดังกล่าวจึงสามารถช่วยเสริมให้บทบาทการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมจากวัฒนธรรมของนายแห่งนั้นมีความหนักแน่นยิ่งขึ้น

บุคลิกของตัวตลกหนึ่งตระกูลเป็นภาพสะท้อนบุคลิกภาพของคนทั่วไปในสังคม มีทั้งดีและไม่ดี มิใช่ว่าตัวตลกซึ่งถือเป็นจุดเด่นหนึ่งในการแสดงหนึ่งตระกูลจะเป็นตัวละครที่เป็นฝ่ายดี มีนิสัยดีไปเสียทุกตัว ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าตัวตลกหนึ่งตระกูลถือเป็นตัวแทนของชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าในสังคมหนึ่งๆ ย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดีอาศัยอยู่ร่วมกัน ปะปนกันไป บุคลิกของตัวตลกจึงมีความแตกต่างกันไปตามเหตุผลดังกล่าว และบุคลิกนั้นจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการกำหนดบทบาทในการแสดงให้ตัวตลกแต่ละตัวถูกวางอย่างเหมาะสมกับบทบาทในการดำเนินเรื่องและการที่ตัวตลกแต่ละตัวประพฤติตนตามบุคลิกเฉพาะออกมาในเรื่องก็จะนำไปสู่ผลแห่งการกระทำที่ตัวตลกดังกล่าวจะได้รับในตอนท้าย การให้ผู้ชมเห็นถึงผลของความประพฤตินั้นเป็นการให้แนวทางการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้ชมทางอ้อม

บุคลิกภาพของตัวตลกหนึ่งตระกูลที่แสดงออกในการแสดงหนึ่งตระกูล ถือเป็นการจำลองแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติ โดยบุคลิกของตัวตลกแต่ละตัวที่รับส่งบทบาทซึ่งกันและกันในเรื่อง สามารถสื่อให้ผู้ชมเห็นเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่เป็นมาตรฐานของสังคม แต่อย่างไรก็ตามบุคลิกของตัวตลกหนึ่งตระกูลเป็นบุคลิกเฉพาะ ฉะนั้นผู้ชมที่ชมหนึ่งตระกูลมานานย่อมจะรู้จักและเข้าใจในการแสดงออกถึงบุคลิกนั้นของตัวตลก

ลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตระกูลจึงช่วยเสริมบทบาทของอวัจนสาร โดยสามารถเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม ความประพฤติได้ เพราะตัวตลกหนึ่งตระกูลแต่ละตัวมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง มีบุคลิกประจำตัว และการที่ตัวตลกมีบุคลิกประจำตัวที่ต่างกันไปนี้เอง จึงทำให้ตัวตลกสามารถช่วยเสริมบทบาทการอบรมสั่งสอนทางจริยธรรม ความประพฤติได้ทางอ้อม

นอกจากนี้อวัจนสารและอวัจนสารก็มีความสัมพันธ์กันโดยบทบาทที่สื่อทางอวัจนสารเป็นตัวกำหนดอารมณ์และลีลาการแสดงออกทางอวัจนสาร โดยน้ำเสียงและลีลาการเคลื่อนไหวของตัวตลกหนึ่งตระกูลจะต้องสื่ออารมณ์ไปตามเนื้อหาที่นำเสนอ การแสดงอารมณ์ของตัวตลกนี้เป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติของนายหนึ่งตระกูลที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างคำพูดและการขีดตัวหน้า ถือต้องช่วยเสริมซึ่งกันและกัน

การสร้างรูปตัวตลกให้มีลักษณะทางรูปลักษณะที่เกินจริงเพื่อเป็นการสร้างอารมณ์ขันในจุดด้อยของตัวตลก และการสร้างบุคลิกเฉพาะเพื่อให้เป็นที่จดจำของผู้ชมเป็นการก่อให้เกิดอารมณ์ขันในลักษณะที่ผู้ชมมีพื้นฐานทางอารมณ์พร้อมอยู่แล้ว ดังเช่นการที่ “นักแสดงตลกเอกของโลก เช่น Bob Hope และนักแสดงตลกบนเวทีของไทยหลายคน เมื่อปรากฏตัวบนเวที คนชมก็เริ่มมี

อารมณ์ขันเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นอกจากนั้นผู้ชมก็ได้เตรียมตัวเตรียมใจที่จะมาหัวเราะกันอยู่แล้ว การเตรียมตัวเตรียมใจนี้ภาษาศาสตร์เรียกว่าไพรมิ่ง (Priming) ทุกคนพร้อมอยู่แล้วที่จะขำหรือหัวเราะ ต่างคนก็ต่างส่งแรงจูงใจให้แก่กันจนเกิดพื้นฐานแห่งอารมณ์ขันขึ้นในกลุ่มผู้ชม ทำให้อารมณ์ขันที่มีอยู่น้อยกลายเป็นมากได้” (ดูย ชุมสาย,ม.ล.,2545:327) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงเป็นลักษณะพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งช่วยเสริมบทบาทและความสนุกสนานจากบทบาทและจินตนาการของผู้ชมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเรื่องที่กำลังดำเนินในจอ ตัวละครและผู้ชม

การสื่อสารที่ใช้การนำเสนอด้วยรูปแบบตลกเป็นการนำเสนอที่อาจทำให้ความน่าเชื่อถือของสารลดลง แต่ด้วยความน่าเชื่อถือของนายหน้าผนวกกับบุคลิกภาพของตัวตลกหนึ่งตะลุงสามารถช่วยเสริมให้บทบาทของอวัจนสารชัดเจนและมีน้ำหนักยิ่งขึ้น หากแต่ไม่ได้เป็นบทบาทที่สามารถสื่อให้เกิดประโยชน์ใดแก่ผู้ชมได้โดยตรง

ลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงดังกล่าวถูกถ่ายทอดมาจากครูหนึ่งตะลุงรุ่นก่อนจนเป็นขนบของหนึ่งตะลุง แสดงให้เห็นว่านอกจากอวัจนสารจะสามารถสื่อออกมาเพื่อช่วยเสริมความน่าเชื่อถือของอวัจนสารและสามารถแสดงให้เห็นแนวทางการปฏิบัติตนแล้ว ยังถือเป็นการสืบทอดขนบการเล่นหนึ่งตะลุงด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ตารางแสดงบทบาททางอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง

<p>แหล่งที่มาของอวัจนสาร</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเชื่อว่าดัดเลียนแบบผู้ที่มีตัวตนจริงในอดีต ตัวตลกจึงมีลักษณะรูปร่าง บุคลิกภาพ คล้ายกับผู้ที่เชื่อว่าเป็นต้นแบบ 2. อาจสร้างจากจินตนาการและกำหนดให้มีบุคลิกซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการเล่าเรื่องและสร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับตัวละคร
<p>บทบาทของอวัจนสาร</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นตัวแทนชาวบ้าน / เป็นพวกเดียวกับชาวบ้าน 2. สร้างให้เกิดความรู้สึกเตรียมพร้อมที่จะขบขัน 3. เสริมวัจนสาร 4. เป็นแบบอย่างทางความประพฤติได้ทางอ้อม
<p>วิธีการแสดงบทบาท</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงออกผ่านรูปตัวตลกหนังตะลุง 2. แสดงออกผ่านบุคลิกของตัวตลกหนังตะลุง 3. แสดงออกทางการเคลื่อนไหวของตัวตลกหนังตะลุง
<p>จุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาททางอวัจนสาร</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้เกิดความตลก สนุกสนาน 2. เลียนแบบมนุษย์

ตารางที่ 5 ตารางแสดงวิธีการแสดงบทบาทผ่านทางอวัจนสารของตัวตลกหญิงตะลุม

<p>รูปตัวตลกหญิงตะลุม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่างกาย 2. สี 3. การแต่งกาย 4. อารมณ์ประจำตัว
<p>บุคลิกของ ตัวตลกหญิงตะลุม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นิสัย 2. ลีลาการพูดจา 3. สำเนียง 4. ลีลาการเคลื่อนไหว
<p>การเคลื่อนไหวท่าทาง ของตัวตลกหญิงตะลุม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เลียนแบบมนุษย์ 2. ท่าทางสมมุติ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 ผู้ชมรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่สื่อทางวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนึ่ง
ตะลุงหรือไม่ อย่างไร

ในการเก็บข้อมูลจากผู้ชมนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวเสียก่อนว่าผู้วิจัยมิได้กำหนดอายุของผู้ชมที่
สัมภาษณ์ หากแต่มีการกำหนดอายุการชมหนึ่งตะลุงของผู้ชมไว้ โดยผู้ชมที่ทำการสัมภาษณ์ต้องดู
หนึ่งตะลุงมาเป็นเวลามากกว่า 20 ปี และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ชมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
ทำให้พบว่าผู้ชมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการรับรู้ในบทบาทที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมและอวัจน
สารที่แตกต่างกันไปตามความสนใจในการชมหนึ่งตะลุงของตน ซึ่งสามารถจำแนกการรับรู้ของผู้
ชมที่มีต่อบทบาทที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงได้เป็น 2 กลุ่มความสนใจ
ดังนี้

1. กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง

กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง สิ่งจูงใจของผู้ชมกลุ่มนี้คือความผูกพันกับการชม
หนึ่งตะลุงที่มีมาแต่เดิม หากนับย้อนไปถึงช่วงการปกครองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารในช่วงนี้เป็นแบบ One-way Communication หรือการสื่อสารทางเดียว
ที่ผู้รับสารไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารนั้นกลับไป อีกทั้งยังมีการควบคุมการนำ
เสนอข่าวสารอย่างเข้มงวด ไม่เว้นแม้แต่การนำเสนอของสื่อพื้นบ้านหรือหนึ่งตะลุง หลังจากยุค
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังมีเหตุการณ์ที่ไม่เอื้อต่อการแสดงบทบาทของตัวตลกต่อเนื่องมา
เพราะฉะนั้นการแสดงของหนึ่งตะลุงจึงมีโอกาสดูเรื่องที่เป็นนิยาย มากกว่าแสดงเรื่องที่น่า
เสนอเรื่องประเด็นความเป็นจริงในสังคม นอกจากนี้การเลือกรับละครผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่
ทันสมัยอย่างโทรทัศน์ยังจำกัดอยู่ในวงแคบๆ

แม้ในปัจจุบันจะไม่มี การควบคุมการแสดงบทบาทของหนึ่งตะลุงอย่างเช่นในอดีต แต่ผู้ชม
ก็ชมหนึ่งตะลุงที่มีการแสดงออกเช่นนี้มาด้วยความเคยชิน รับรู้และปฏิบัติเช่นมาจนกลายเป็นการ
เรียนรู้ว่าการมาชมหนึ่งตะลุงก็คือการมาชมละคร ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการที่ชาวบ้านผู้ชม
มาชมหนึ่งตะลุงโดยมุ่งที่จะดูการดำเนินของเรื่อง มารับเอาความบันเทิงจากการดำเนินเรื่องหรือ
เนื้อเรื่องซึ่งถือเป็นจุดประสงค์ของการแสดงหนึ่งตะลุงมากกว่าการรับฟังข่าวสารหรือสาระ

เรื่องที่เป็นนิยาย ในที่นี้หมายถึง เรื่องเพื่อฝันตามจินตนาการที่ห่างไกลจากความเป็นจริงในสังคม เช่น การ
แสดงอภินิหาร เมืองสวรรค์ บาดาล ยักษ์ เป็นต้น เน้นการนำเสนอเนื้อหาและดำเนินเรื่องไปตามโครงเรื่องเพียง
อย่างเดียว ไม่มีการสอดแทรกข่าวสารหรือเหตุการณ์บ้านเมือง

ประโยชน์ที่ถูกสอดแทรกเป็นบทบาทของ ดังนั้นผู้ชมจึงไม่รับรู้สาระและความหมายแฝงจากตัวตลกหนังตะลุง

“ชอบดูอย่างเมื่อคืนที่เจ้าชายตามหาของวิเศษ แล้วก็ีนางฟ้ามาฝากไว้แต่ให้ใครรู้ไม่ได้ว่าเป็นนางฟ้า มีแห่งที่รู้แต่ห้ามบอกใคร เจ้าชายก็ไปตามเมืองนั้นเมืองนี้ เป็นแบบผจญภัย ถึงใจมันลั้กพระขรรค์ไปถึงใช้ไม่ได้เพราะไม่มีบุญ จะพุ่งไปที่อื่นก็กลับมาถูกตัวเอง ฤทธิ์พระขรรค์ไม่อยู่กับคนชั่ว ถึงมันก็แก้ปัญหาให้พุ่งเข้าตัว มันจะได้พลิกออกไปทางอื่น แต่ก็พุ่งเข้าตัวเองอยู่ดี” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องอภินิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“ที่มาเพราะรักหนังแต่แรก หนังเล่นเรื่องดี มันเป็นพี่น้อง ตัวพี่โกงตัวน้อง ใส่ร้ายให้น้องลำบาก ถึงก็ต้องหาทางแก้กัน ชอบเรื่อง ‘ไม่ชอบตลก’” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องม่านมลทิน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2545)

“ชอบที่เรื่องมันสนุกดี บอกไม่ถูก ตัวโกงตัวร้ายก็แพ้ เป็นยักษ์อยากได้แฟนเพื่อน ถึงก็มีวิชาถอดร่าง ก็หลอกให้เพื่อนถอดร่างลงวิชา แล้วตัวเองก็ลักเข้าไปอยู่ร่างเพื่อนเสีย เอาร่างยักษ์ตัวเองทิ้ง สุดท้ายเพื่อนเอาร่างคืนได้แต่ตัวเองไม่มีร่างอยู่ ก็ไปโกหกพ่อว่าโดนเพื่อนเอาร่างไป พ่อก็เชื่อ ไปแก้แค้น กลายเป็นมีความผิดไปหมด” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

“ชอบที่เรื่องมากที่สุด ที่มันไปเมืองนั้นเมืองนี้ พอพระสังข์ถูกถ่วงน้ำก็ไปเมืองนาค นาคเลี้ยง แล้วก็ขึ้นมา ไปเมืองอื่นอีก อยากรู้ว่านางเป็ยนมันจะถูกไล่ออกจากเมืองต่อได แล้วพระสังข์ไปไหน แลสนุกๆ ชอบเรื่องสนุกๆ ชอบเรื่องเหมือนดูหนังทีวี แต่หนังตะลุงหรรอย هوا” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องสังข์ศิลป์ชัย, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2546)

เนื้อเรื่องที่มีปมปัญหาให้ตัวละครต้องพยายามหาทางแก้ เนื้อเรื่องที่มีการผจญภัย รวมถึงเนื้อเรื่องที่มีการแสดงอภินิหาร บุญญาบารมีของตัวเอง เป็นแนวเรื่องให้ผู้ชมให้ความสนใจและชื่นชอบเป็นพิเศษ และติดตามชมจนกระทั่งหนังตะลุงเลิก การมุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง ติดตามดูความเป็นไปของเรื่องอย่างใจจดใจจ่อทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้สนใจสาระประโยชน์ที่ถูกสอดแทรกผ่านตัวตลก หากแต่ผู้ชมกลุ่มนี้ทราบด้วยประสบการณ์การดูหนังตะลุงที่มีมานานว่าหนังตะลุงมักมีการสอดแทรกสาระ โดยเฉพาะตัวตลกหนังตะลุงมักเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทที่เป็นประโยชน์

“ชอบเรื่องสนุก ตัวตลกก็สนุก แต่ชอบเรื่องมากกว่า ตัวตลกมันชอบสอนกัน แต่ก็จำไม่ได้แล้ว เป็นอย่างนี้ทุกเรื่อง” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องม่านมลทิน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2545)

“ชอบให้เรื่องสนุก สนุกทั้งหมดแหละ บอกไม่ถูก ทุกเรื่องเป็นธรรมชาติของธรรมชาติ ตัวตลกนี้สำคัญ พูดได้หมด ธรรมะอะไร พูดได้หมด แต่ยังไม่บอกไม่ถูกว่าเมื่อคืนทำอะไร” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

ผู้วิจัยประมวลความหมายจากคำให้สัมภาษณ์ทำให้เห็นว่า ผู้ชมกลุ่มนี้รับรู้ถึงประโยชน์ของตัวตลกหนึ่งตะลุงที่สื่อผ่านทางวัฒนธรรมในลักษณะของการซึมซับจากประสบการณ์เดิม โดยจะเห็นได้จากผู้ชมกลุ่มนี้ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวตลกหนึ่งตะลุงให้ความรู้หรือสาระประโยชน์ใดบ้างจากเรื่องล่าสุดที่เพิ่งได้ชมไป แต่สามารถบอกภาพรวมได้ว่าตัวตลกหนึ่งตะลุงทำหน้าที่อะไร

ในส่วนอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้ให้ความสนใจพิจารณาตีความรูปลักษณ์และไม่ได้สนใจความหมายที่ตัวตลกแสดงออกมาโดยการเคลื่อนไหวท่าทาง หากแต่มองเพียงว่าลักษณะที่เห็นทั้งจากรูปร่างและการแสดงออกของตัวตลกหนึ่งตะลุงเป็นเพียงลักษณะที่แสดงออกซึ่งความตลก ขวนขวายและสามารถสร้างอารมณ์ขันให้เกิดแก่ผู้ชมในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นตัวตลกเท่านั้น

“มันก็เป็นตัวตลกแหละ เขาก็สร้างให้มันดูตลก หน้าตาแปลกๆ รูปร่างแปลกๆ ไม่ได้พิเศษอะไรบางตัวปากยาว หน้ายาว จมูกบี้ นันแหละที่มันตลก” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องอภินิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“รูปเอาไว้ดูตลกๆ ไม่มีอะไร ที่เขาชักปาก ชักมือ ให้มันพูดได้เดินได้ ก็เอาไว้ดูตลกๆนั่นแหละ” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องอภินิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“ลักษณะรูปร่างมันก็ตลกๆไป ป้าไม่ค่อยรู้อะไร แต่เห็นแล้วตลกดี” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

การรับรู้ของผู้ชมกลุ่มนี้ที่มีต่อทั้งวัจนสารและอวัจนสารที่แสดงผ่านทางตัวตลกหนึ่งตะลุงพบว่า ในส่วนของวัจนสาร ผู้ชมกลุ่มนี้มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง ชื่นชอบนิยาย มองความสนุกสนานที่ได้รับจากหนึ่งตะลุงในภาพรวม ไม่ได้ให้ความสนใจไปที่รายละเอียดปลีกย่อยหรือความรู้สึกระยะประโยชน์ที่ตัวตลกหนึ่งตะลุงสอดแทรกเสนอ ทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่สามารถนำประโยชน์ใดจาก

การสอดแทรกของตัวตลกหนึ่งตะลุงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการรับรู้ที่มีต่อวัฒนธรรมของตัวตลกหนึ่งตะลุงของผู้ชมกลุ่มนี้ จึงเป็นการรับรู้ที่ไม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตแต่อย่างใด

แม้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามจะทำให้พบว่าส่วนใหญ่แล้วหนึ่งตะลุงมักจะแสดงไม่จบเรื่องแต่ผู้ชมก็ไม่ได้ตั้งใจจะไร้อารมณ์อย่างขาดตอน ทั้งที่เนื้อเรื่องหรือนิยายที่แสดงเป็นจุดสนใจเดียวของผู้ชมกลุ่มนี้ในการชมหนึ่งตะลุง ทั้งนี้เนื่องจากการมาชมหนึ่งตะลุงเป็นเพียงการมาชมด้วยความรักความผูกพันที่มีต่อหนึ่งตะลุงแต่เดิม อีกทั้งหากผู้ชมต้องการทราบความเป็นไปของเรื่องในตอนต่อไป ผู้ชมสามารถถามนายหนังได้เองหลังการแสดงเลิก

สำหรับอวัจนสาร ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้มองว่าอวัจนสารสามารถสื่อความหมายหรือแฝงความหมายใด นอกเหนือจากเป็นส่วนที่จูงใจแสดงออกถึงความสนุกสนาน ชวนขัน และแสดงให้เห็นถึงความตลกในฐานะที่เป็นตัวตลกหนึ่งตะลุงเท่านั้น

การที่ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้สนใจและให้ความสำคัญกับบทบาทการนำเสนอสาระประโยชน์จากตัวตลกหนึ่งตะลุงที่สื่อผ่านทางอวัจนสาร การแสดงออกและความหมายที่แฝงอยู่ในอวัจนสาร น่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากในอดีตที่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถให้ความบันเทิงอย่างเช่นในปัจจุบัน ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย หนึ่งตะลุงจึงเป็นมหรสพบันเทิงเพียงประเภทเดียวที่แสดงละครจากเรื่องนิยายที่ผู้ชมกลุ่มนี้มีโอกาสชม และอาจเป็นเพราะผู้ชมกลุ่มนี้เริ่มรู้จักหนึ่งตะลุงในช่วงที่มีการจำกัดควบคุมการนำเสนอของสื่อ ทำให้หนึ่งตะลุงมีโอกาสแสดงเฉพาะเรื่องที่เป็นนิยายที่มีเนื้อหาอย่างเรื่องจักรๆวงๆต่างๆ ทำให้ผู้ชมคุ้นเคยกับการมาชมการดำเนินเรื่อง มาชมเนื้อเรื่องของหนึ่งตะลุง และมองความสนุกสนานในภาพรวมของเรื่องไม่ได้เจาะจงไปที่ตัวละคร ดังนั้นจึงทำให้กล่าวได้ว่าแม้ในปัจจุบันจะมีสื่อบันเทิงอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายและรวดเร็ว มีละครหลากหลายรูปแบบซึ่งเป็นทางเลือกให้ผู้ชมได้เลือกชมตามความต้องการ แต่เมื่อผู้ชมกลุ่มนี้มีโอกาสชมหนึ่งตะลุง ผู้ชมกลุ่มนี้ก็ยังคงให้ความสำคัญและมุ่งความสนใจไปที่ละครที่หนึ่งตะลุงกำลังแสดงดังเช่นที่เคยเป็นมาด้วยความเคยชิน

ภาพที่ 27 ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง

ภาพที่ 28 ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง

ภาพที่ 27 - 28 ผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุงคณะหนังนครินทร์ ชาทอง (ภาพที่ 27 และ 28 เป็นภาพของผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุงคณะหนังนครินทร์ ชาทอง ซึ่งผู้วิจัยบันทึกภาพเมื่อ

วันที่ 11 มกราคม 2546 การแสดงหนังตะลุงในภาพดังกล่าวเป็นการแสดงเพื่อแก่นับ ของนาง ถวิล สวนแก้ว ชาวบ้านตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาซึ่งผู้ชมที่มาชมส่วนใหญ่ เป็นคนแก่ และมีการจัดเตรียมเก้าอี้สำหรับชมหนังตะลุงไม่เพียงพอ ผู้ชมที่ไม่มีเก้าอี้ที่นั่งจึงต้องนำ เสื่อไปปูนั่งในบริเวณที่มีหญ้าขึ้นรกติดหน้าจอ)

2. กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุง

กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุงเป็นกลุ่มผู้ชมที่ความต้องการที่จะผ่อนคลายความเครียด ความกังวลใจและเพื่อจะลืมปัญหาในช่วงเวลาหนึ่ง อาจเป็นเพราะผู้ชมยังอยู่ในวัยทำงานซึ่งอาจจะได้รับความกดดันจากการทำงาน มีปัญหาและภาวะที่ต้องรับผิดชอบจึงมีความเป็นไปได้ที่ผู้ชมกลุ่มนี้จะมาชมหนังตะลุงโดยมุ่งความสนใจไปที่ความสนุกสนาน เพื่อผ่อนคลายความเครียดจากบทตลกของตัวตลกหนังตะลุงเป็นหลัก ผู้ชมจึงได้รับสาระและพิจารณาความหมายแฝงจากตัวตลกในระดับพิจารณาสารเป็นผลพลอยได้

“ที่มาดูเพราะหวังความสนุกเป็นหลักเลย มันสนุกตรงที่มันตลก ที่ตัวตลก มันเป็นตัวเด่นนะ ผมว่าตัวตลกเด่นที่สุดแหละ พอพูดถึงหนังตะลุงปุ๊บจะนึกถึงตัวตลกก่อนเพื่อน ที่ชอบที่สุดเวลามันเอาพวกโฆษณามาแซว เอาเพลงมาแปลงมาล้อก็สนุก” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องอุกนิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“มาดูตรงที่ความสนุก มันให้ความสนุกเป็นหลัก ชอบที่ตัวตลกมันเป็นตัวที่ไม่เฉื่อย ไม่อืดอาด กระฉับกระเฉง ก็อยากให้เป็นการบันเทิงแบบสร้างสรรค์ คือพีไม่ชอบที่เป็นแบบทะเล่แบบลามก พูดจาได้สะบัดนี้ไม่ชอบเลย แต่ถ้ามันร้องเพลง แซวคนดูอะไรอย่างนี้ ชอบ” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

“เพื่อความบันเทิงเป็นอันดับหนึ่งที่ไปดู เพราะฟังตลก สนุก ผ่อนคลายมากกว่า พีชอบให้เขาเล่นเป็นพวกศิลปะพื้นบ้านมากกว่า ให้ตลกพูดโนรา ร้องเพลง เอาเพลงมาดัดแปลง หนึ่งมงคล

การแก่นับจะแสดงเรื่องราวเกียรติเนื่องจากถือว่ารามเกียรติ์เป็นเรื่องครู เป็นเรื่องที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแม่แบบของการแสดงหนังตะลุงปัจจุบัน โดยจะเลือกแสดงเพียงตอนใดตอนหนึ่งเพียงสั้นๆ เท่านั้น และไม่ได้เจาะจงว่าเป็นตอนใด เพียงแต่ให้เนื้อความมีความหมายว่า “ขาด” แล้ว “ตัด” แล้ว เท่านั้น ดังเช่นในการแสดงครั้งนี้ นายหนังตะลุงเลือกแสดงตอนที่พระลักษณถูกหอกโมกขศักดิ์ พิณกจึงบอกให้หนุมานไปเอาสังกรณิตรีชวาและปัญจมนานที มารักษา พระลักษณจึงหายจากบาดแผล และถือได้ว่า “ตัดขาด” จากคำบนบานศาลกล่าว

ก็ 2- 3 เพลงมั้งวันก่อน เวลาดูก็ไม่คิดอะไรมาก ให้มันหายเครียด” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องศรีศิลป์ศรชัย, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

“ถ้าหนังไม่มีตัวตลกก็ไม่สนุกหรอก แล้วถ้าไม่มีตัวตลกก็ไม่รู้จะดูอะไรด้วย ดูเรื่องกึ่งนั้นๆ ก็เกี่ยวข้องตาม บางทีเราเหนื่อยก็มาขำๆ กันดีกว่า ที่มานี้ก็อยากจะมาดูหนังเล่นสนุกๆ ตลกๆ ตัวตลกเป็นตัวที่สนุก มันพูดไปเรื่อย อย่างคั้นนั้นที่สนุกอีกอย่างคือตัวตลกมันแซวเจ้านาน แซวลุงแก้ว แซวคนโน้นคนนี้ เขาก็ขบใจกัน” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องศรีศิลป์ศรชัย, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

“ที่ดูนี่เพราะชอบทุกอย่างแต่ถ้าเจาะลงไปก็ต้องเป็นตัวตลกนะ เพราะตัวตลกนี่แหละให้ความสนุกสนานมากกว่าเพื่อน ใ้เบื่อก็นี่ชอบที่สุด หนังแก๊ง ตลก นำรักดี ชอบมันที่สุดแหละ ที่ดูหนังก็อยากจะดูไ้ตัวนี้” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องหญิงกั๊วชายกั๊ว, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2546)

บทตลกของตัวตลกหนังตะลุงที่ผู้ชมกลุ่มนี้ต้องการคือ บทตลกที่ให้ความสนุกสนานในลักษณะเบาสมอง ไม่ต้องคิดอะไรมาก ไม่เน้นที่เนื้อหาหรือสาระประโยชน์ที่สุดอดแทรกผ่านทางตัวตลก ผู้ชมกลุ่มนี้ต้องการให้ตัวตลกหนังตะลุงมีการสื่อสารในรูปแบบที่ทำให้ผู้ชมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงโดยการแซวผู้ชมหน้าจอซึ่งก็ต้องไม่เป็นในลักษณะที่จะก่อให้เกิดผลในแง่ลบ การร้องเพลงโดยนำเอาเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ชมมาแปลงเนื้อร้องหรือการร้องเพลงที่แต่งขึ้นมาใหม่ซึ่งมีจังหวะและเนื้อหาที่สนุกสนาน ตลก ขบขัน

แม้ว่าผู้ชมกลุ่มนี้จะมุ่งความสนใจในการชมหนังตะลุงไปที่ความสนุกสนาน เบาสมองจากบทตลกของตัวตลกหนังตะลุงเป็นหลัก แต่ผู้ชมกลุ่มนี้ก็มิได้ละเลยที่จะฟังสาระประโยชน์ที่ถูกสอดแทรกผ่านทางตัวตลกหนังตะลุงไม่ว่าบทบาทนั้นจะถูกถ่ายทอดโดยตรงไปตรงมาหรือแฝงไว้ในความตลก เนื่องจากการที่ผู้ชมกลุ่มนี้ให้ความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นย่อมจะได้รับสาระประโยชน์ที่ตัวตลกสอดแทรกออกมาเป็นผลพลอยได้

“ก็มีนะสิ่งที่ดีๆ ที่เป็นประโยชน์ แต่นั่นแหละ ก็ไม่ได้สนใจเท่าไร แต่ที่ฟังก็เป็นเรื่องที่เขาใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีธรรมะ เรื่องอื่นๆ ก็มีแต่ไม่เท่าธรรมะ แต่ก็ไม่ค่อยนึกถึงเท่าไรหรอก พอหนูพูดนี่แหละถึงนึกขึ้นมา” (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องอุกนิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“ในความบันเทิงนะ เหมือนกับเวลาเราอ่านหนังสือ ความบันเทิงมาโดยแน่นอน แต่ภูมิปัญญาการแสดงออก สาระต้องมี มันเป็นเรื่องเตือนใจ ทุกอย่างถ้าเราเก็บไปคิดก่อให้เกิดปัญญา

เกิดจากการพิจารณาเปรียบเทียบ ถ้ามองให้ลึกเป็นสาระมาเตือนตัวเอง สำรวจตัวเอง ที่ดูนี้แน่นอน สมองเราต้องรับ การรับมีหลายรูปแบบทำให้เกิดความคิดรวบยอด วิสัยทัศน์ แต่ละเรื่องเราสะสมมาทุกทาง คือว่าก็เป็นมาจากประสบการณ์ ไม่ใช่จากหนังสืออย่างเดียว แต่ถามว่าได้ไหมแน่นอนว่าได้แน่ๆ แต่ไม่ใช่ทั้งหมดในความรู้ของเรา ที่เรารู้ไม่ใช่จากหนังสือทั้งหมด" (ผู้ชมหนังสือเรื่อง ม่านมลทิน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2545)

"เรื่องประโยชน์ ก็มีลี หนังสือทุกเรื่องแหละ เขาไม่ได้เล่นไปตามเนื้อเรื่องอย่างเดียว แต่จะพูดอะไรที่มันนอกเรื่อง แต่ก็เป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ เหมือนกับสอนคนดูอยู่เรื่อย ไม่เฉพาะแค่ตัวตลกหรือกณะ ทุกตัวนั่นแหละ อย่างเมื่อกี้ ตัวตลกไซ้ใหม่ ก็ยังพูดเรื่องความไม่เป็นธรรมในสังคม เพราะตัวเองจน ทำผิวดินเดียวกับโดนจับลอยน้ำประหารชีวิต มันก็ทำให้เราได้คิดนั่นแหละว่าเดี๋ยวนี้มันเป็นอย่างไรจริงหรือเปล่า มันเป็นมานานแล้วหรือเพิ่งเกิดขึ้น ทำไม่ถึงเป็นอย่างนี้ เราก็คิด ผมว่ามันเป็นการที่เราได้คิดมากกว่า" (ผู้ชมหนังสือเรื่อง ม่านมลทิน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2545)

"พวกที่แบบความรู้จะไรนี่ ก็ดูได้นะ ไม่ใช่ว่าไม่สนใจ แต่เราไม่ได้ดูตรงนั้น เอาให้สนุกพอให้หัวเราะได้พอ" (ผู้ชมหนังสือเรื่อง ศิลป์ศรัทธา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

"ตัวตลกให้ทั้งทางโลก ทางธรรม แล้วแต่เราจะเลือกเองว่าจะฟังทางไหน แต่เวลาจะทำอะไรก็ไม่ได้นึกหรือกณะที่หนังพูด จะทำอะไรเราก็ทำ ไม่เกี่ยวกับ" (ผู้ชมหนังสือเรื่อง ศิลป์ศรัทธา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

"ตัวตลกนี้ไม่ใช่ตัวที่ไร้สาระไปวันๆนะ มันก็คุยเรื่องที่เป็นสาระเหมือนกัน คือทุกครั้งที่อยู่เลย พูดเรื่องการเมือง ข่าวดังๆ บางทีก็ออกมาคุยว่าทำนาทุ่งแล้วขาดทุนประจำ อีกตัวก็บอกต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ นี่ก็ได้ความรู้เรื่องนาทุ่ง เรื่องการเลี้ยงกุ้ง ตัวตลกเหมือนพูดๆ เล่าๆ ให้ฟัง ยังไงดีล่ะ เหมือนเวลาเราคุยกับเพื่อนก็คุยๆกันไปสนุกๆพูดเรื่องโน้นเรื่องนี้ไปเรื่อย แต่ก็ไม่ได้จริงจังอะไร ทั้งเรื่องแซว ทั้งเอากการเมืองมาล้อ ก็ไม่ได้คิดอะไรก็สนุกๆ ถ้าไม่ใช่เรื่องจริงจัง นี่ก็เหมือนพูดสนุกๆไม่จริงจัง ว่าใครก็ไม่ถือโทษ แต่ก็ไม่ใช่ว่าเราไม่สนใจเลยนะ เราสนใจแต่ไม่ได้คิดจริงจังอย่างเรื่องสังคมที่มันเสื่อมโทรมลง จิตใจคนเสื่อมโทรม ช่มชืดเด็ก เราก็อ่านและเข้าใจว่ามันเป็นอย่างนั้น แต่เวลาเราดูหนังตลก ฟังจากหนัง ก็จะไม่เก็บเอามาคิดเครียดจริงจัง" (ผู้ชมหนังสือเรื่อง ศิลป์ศรัทธา, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2546)

กลุ่มนี้เลือกสนใจและให้ความสำคัญที่บทบาทของตัวตลกหนึ่งตะลุงมากเป็นพิเศษมิใช่จะละเลยในบทบาทที่สื่อสารประโยชน์ของตัวตลก เนื่องจากการที่ผู้ชมกลุ่มนี้ได้มุ่งความสนใจไปที่บทบาททำให้ได้รับฟังสิ่งที่ตัวตลกสอดแทรกออกมาพร้อมกันไปด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้ชมกลุ่มนี้รับรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับบทบาทหลักของตัวตลกอย่างเต็มที่ต่างกับผู้ชมกลุ่มแรกที่รับรู้เพียงบทบาทหลักของการแสดงหนึ่งตะลุงในภาพรวม ไม่ได้สนใจบทบาทของตัวตลกหรือพิจารณาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง

บทบาทที่ผู้ชมมองว่าตัวตลกสอดแทรกออกมามากที่สุดนอกเหนือจากบทบาทหลักที่ให้ความบันเทิงคือการให้ความรู้และสั่งสอนในเรื่องของธรรมะและการทำความดี ซึ่งผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าเป็นประโยชน์ เป็นประเด็นที่ตัวตลกสมควรจะสอดแทรกในการแสดง แต่เมื่อหนึ่งตะลุงแสดงจนเลิกไป ผู้ชมกลุ่มนี้ก็กลับไม่ได้นำสาระประโยชน์นั้นมาคิดต่อ สาระเหล่านั้นสามารถเตือนสติผู้ชมได้ในขณะหนึ่งซึ่งกำลังชมหนึ่งตะลุงเท่านั้น แสดงให้เห็นว่านอกจากที่ผู้ชมกลุ่มนี้รับรู้บทบาทหลักของตัวตลกแล้วยังรับรู้ถึงบทบาทรองของตัวตลกด้วย หากแต่รับรู้เป็นประเด็นรองเท่านั้นและการรับรู้ไม่ได้เกิดผลต่อเนื่องถึงความคิดและพฤติกรรมของตน

ภาพที่ 29 ผู้ชมขณะกำลังชมหนึ่งตะลุง

ภาพที่ 29 เป็นภาพของผู้ชมขณะกำลังชมหนึ่งตะลุงคณะหนึ่งมงคล ศ.นครินทร์ (ผู้วิจัยได้บันทึกภาพไว้เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2545 เป็นการแสดงหนึ่งตะลุงในงานปีใหม่ของชาวบ้านในชอยกาญจนวานิช 6 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านวัยกลางคน ส่วนเด็กและคนแก่มีเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ซึ่งการชมหนึ่งตะลุงผู้ชมจะนั่งชมห่างจากหน้าจอ

ชอยกาญจนวาทินิช 6 อำเภอขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านวัยกลางคน ส่วนเด็กและคนแก่มีเพียงกลุ่มเล็กๆเท่านั้น ซึ่งการชมหนังตะลุงผู้ชมจะนั่งชมห่างจากหน้าจอ ประมาณ 8 เมตร ในงานนี้มีการเตรียมสถานที่สำหรับปูเสื่อ และมีเก้าอี้สำหรับผู้ชมพร้อมไว้ (อำนวยความสะดวก)

ในส่วนของอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง ผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าตัวตลกสามารถสื่อความหมายอื่นได้นอกเหนือจากลักษณะที่ถูกสร้างมาเพื่อให้เกิดความตลก นั่นคือลักษณะที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับมนุษย์ ในมุมมองของผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าเป็นเพราะความต้องการให้ตัวตลกหนังตะลุงดูมีชีวิตชีวามากขึ้น

“ลักษณะของตัวตลกก็ไม่ได้มีอะไร ผมดูไม่ค่อยสำคัญเท่าไร ก็เป็นตัวตลกนั้นแหละ ลักษณะต่างๆ ก็มีการเคลื่อนไหวได้มากกว่าตัวอื่นๆ แขนก็เคลื่อนไหวได้เยอะเหมือนคน แต่อย่าง ที่บอกก็ไม่ได้ให้ความสำคัญอะไร เมื่อใส่คำพูดไปถึงดูน่าสนใจขึ้นมา” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่อง อภินิหารพระสุริยเทพ, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2545)

“ตัวตลกเป็นเอกลักษณ์ของหนังตะลุงเลยนะ ตัวอื่นๆไม่มีชื่อชื่อ ไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ตัวตลกจะมีลักษณะที่เป็นเฉพาะตัวเลย เปลี่ยนไม่ได้ เพราะเค้าพยายามเลียนแบบคนจริงมากที่สุด สร้างให้มีบุคลิก สร้างให้มีการเคลื่อนไหวได้ดูมีชีวิตชีวา ถึงเราจะรู้ว่าเป็นแค่ตัวหนังเชิด แต่เวลาดูเราก็ลืมตรงนี้ไปเลยนะ ไม่ได้คิดว่านี่เป็นแค่ตัวหนังเลย คนก็เลยชอบตัวตลกเพราะมี ลักษณะเด่นของตัวเอง ทั้งๆที่มันไม่ใช่พระเอก เอาใจช่วยเวลาตัวตลกมากกว่าพระเอกอีกนะ เวลา มันมีปัญหา” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่อง ม่านมลทิน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2545)

“ตัวหนัง ถ้ายุคปัจจุบัน ตามความคิดผม ไม่ได้สื่ออะไรมากมายนัก เพราะรู้ว่าทองแท้คือ ตัวตลกเท่านั้นเอง คือเป็นตัวบุคคลที่เค้ากำหนด อาจจะไม่จริงว่าไอ้ทองไอ้แท้มีตัวจริงหรือเปล่า แต่ ถ้าเราศึกษาจริงๆ ก็อาจรู้ว่ามีคนจริงๆ แล้วเค้าเอามาตัดแปลงเป็นรูปเท่านั้นเอง เป็นคนจริงๆ เคย มีชีวิตอยู่เมื่อก่อน” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่อง มนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

“พี่ว่าตัวตลกใกล้ชิดกับเรา อาจเป็นเพราะพูดได้ แล้วก็นายหนังชอบให้ตัวตลกเที่ยวแหว ชาวบ้านที่นั่งดู บางทีพี่ยังโดนตัวตลกมันแหวเอาเลย ในความรู้สึกพี่ว่ามันใกล้ชิดเรามากกว่าตัว อื่น ถ้ารูปมันเฉยๆก็คงทำนองนั้นแหละ แหวเราได้เหมือนเป็นเพื่อนกัน พี่ก็ว่าน่าจะเหมือนเรา เหมือนชาวบ้าน บอกความเป็นชาวบ้านๆได้ ไม่ใช่ชนชั้นสูงเหมือนตัวละครอื่นๆ ที่พี่ว่ามันไกลจาก เราเหมือนคนละโลก ตัวตลกเหมือนอยู่โลกเดียวกัน แต่พี่ว่ามันสื่อมาจากบทที่มีมันพูดมาก่อนมาก

กว่า เราเลยพาลรู้สึกไปว่าตัวมันเป็นคนธรรมดา เป็นชาวบ้าน" (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2545)

"ลักษณะของตัวตลกก็เป็นการสะท้อนลักษณะของคนทั่วไป คนดี คนเบลอ ตัวตลกที่น่าเชื่อถือก็มี ที่เบลอๆก็มี" (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องศรีศิลป์ศรัทธ, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

"สีลา ก็จะเป็นไปตามจังหวะกลอง จังหวะดนตรี มันก็ให้ความสนุกเพิ่มขึ้น ถ้าหนังเอาแต่พูดเฉยๆ ไม่ดุคดิก ไม่เคลื่อนไหว มือไม้นิ่ง ก็ดูขี้ๆ ไม่สนุก เพราะฉะนั้นสีลา จังหวะการเคลื่อนไหวก็เป็นสิ่งสำคัญ ลักษณะของมันต้องเคลื่อนไหว เป็นเอกลักษณ์" (ผู้ชมหนึ่งตะลุงเรื่องศรีศิลป์ศรัทธ, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2546)

การรับรู้ของผู้ชมกลุ่มนี้ที่มีต่อวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงพบว่า ในส่วนของวัจนสารนั้น ถึงแม้ว่าผู้ชมกลุ่มนี้จะมาชมหนึ่งตะลุงเนื่องจากให้ความสนใจและชื่นชอบความสนุกสนานจากบทตลกของตัวตลกหนึ่งตะลุงและรับรู้บทบาทหลักของตัวตลกเป็นหลัก แต่ด้วยการที่ผู้ชมมุ่งให้ความสนใจไปที่ความสนุกสนานของตัวตลกหนึ่งตะลุงนี้เองก็ทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้จึงมีโอกาสได้รับฟังและรับรู้บทบาทหรือสาระประโยชน์ที่ถูกถ่ายทอดสอดแทรกผ่านตัวตลกไปด้วย ซึ่งแม้จะเป็นเพียงผลพลอยได้ที่ผู้ชมได้รับจากบทตลก ไม่ใช่ความมุ่งหมายหลักที่ผู้ชมต้องการได้รับ แต่ผู้ชมกลุ่มนี้ก็มองว่าการทำหน้าที่ของตัวตลกนั้นเป็นบทบาทที่น่าสนใจและมีประโยชน์

อย่างไรก็ตามผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนทั้งจากชีวิตส่วนตัว การเรียน การทำงานและสังคมเพื่อนพ้องมีอิทธิพลต่อความคิดและการดำเนินชีวิตของตนเองมากกว่า ประสบการณ์การที่ได้รับรู้สาระประโยชน์จากบทบาทของตัวตลกหนึ่งตะลุง ประเด็นที่ตัวตลกสอดแทรกเป็นประเด็นหนึ่งที่คุณชมสามารถนำมาขบคิด หากแต่การนำมาขบคิดให้ตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวตลกพยายามสอดแทรกเป็นเพียงการคิดตามในช่วงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดผลใดในระยะยาวทั้งต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้ชม ดังนั้นวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงจึงไม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ชมกลุ่มนี้ สำหรับอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง ผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าเป็นลักษณะที่มุ่งให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานเป็นหลัก โดยการพยายามสร้างให้ตัวตลกหนึ่งตะลุงให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับมนุษย์มากที่สุดแต่ก็ยังคงเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความตลกโดยมีการเพิ่มจุดเด่นเน้นจุดด้อย ทั้งนี้เพื่อให้ตัวตลกหนึ่งตะลุงมีความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสนุกสนานมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมองว่าอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุงมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถเสริมวัจนสารและแสดงลักษณะของมนุษย์ได้ดี

“ลักษณะของตัวตลกนี้ถ้าสร้างใหม่ไม่จำเป็นต้องเอาเหมือนของเดิมหรอกนะ ถ้านำคิดเองนะก็เอาลักษณะของคนที่มีชื่อเสียงมาตัด ให้มาพูดตลกๆให้มาเล่นตลก เอามาล้อกันเล่น” (ผู้ชมหนังตะลุงเรื่องมนต์อาถรรพ์, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2546)

ในมุมมองของผู้ชม ลักษณะอวัจนสารรูปแบบเดิมไม่ใช่ลักษณะเดียวที่จะสามารถสร้างความตลกได้ อวัจนสารที่มีการสร้างให้มีความต่างจากเดิมก็สามารถเกิดความตลกได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทตลกที่กำหนดให้หรือบทพากย์มากกว่า

การที่ผู้ชมกลุ่มนี้รับรู้สาระประโยชน์ของตัวตลกหนังตะลุงทั้งที่ไม่ใช่จุดมุ่งหมายในการมาชมหนังตะลุง อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะจุดสนใจของผู้ชมกลุ่มนี้เป็นจุดที่เด่นชัดซึ่งก็คือบทตลกของตัวตลกหนังตะลุง ทำให้ผู้ชมมีจุดหมายที่แน่นอนในการฟังบทสนทนาของตัวละคร ผู้ชมมีใจจดจ่ออยู่ที่บทสนทนาของตัวตลก ผู้ชมจึงได้รับสาระประโยชน์และมองเห็นคุณค่าของตัวตลกหนังตะลุงในส่วนของ การรับรู้ความหมายที่สามารถแสดงออกและแฝงในอวัจนสาร ผู้ชมกลุ่มนี้ก็มี การรับรู้มากกว่าผู้ชมกลุ่มแรก หากแต่เป็นเพียงการรับรู้ทางตาอย่างผิวเผิน ไม่ได้นำลักษณะที่ได้พบเห็นมาตีความหาความหมาย เนื่องจากผู้ชมกลุ่มนี้พอใจเพียงการรับความสนุกสนานจากบทตลกของตัวตลกหนังตะลุง มิได้ต้องการจะรับรู้ในประเด็นอื่น

แม้ผู้ชมทั้งสองกลุ่มจะมีความสนใจและมาชมหนังตะลุงด้วยเหตุผลที่ต่างกัน แต่ผู้ชมก็มีแนวทางในการรับรู้ที่ใกล้เคียงกันคือผู้ชมพึงพอใจในการมารับความบันเทิงจากการชมหนังตะลุง และผู้ชมจึงรับรู้เพียงบทบาทการให้ความบันเทิงของตัวตลกเป็นหลักเท่านั้น

ในการพิจารณาผลการรับรู้ของผู้ชมนั้นต้องคำนึงว่าตัวตลกมิใช่ตัวละครที่มีหน้าที่เพื่อส่งสารที่เป็นสาระ เพราะฉะนั้นการที่ผู้ชมรับรู้ในสาระจากตัวตลกเพียงแคในระดับให้ความสนใจหรือแม้กระทั่งไม่รับรู้เลยก็ไม่ได้เป็นความล้มเหลวทางสื่อสารการแสดงของตัวตลก เนื่องจากการแสดงสาระไม่ใช่หน้าที่ของตัวตลก และผู้ชมก็ได้รับรู้ถึงความบันเทิงซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของตัวตลกอย่างเต็มที่

ตารางที่ 6 ตารางการเปรียบเทียบความสนใจของผู้ชม

	กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง	กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนึ่งตะลุง
สิ่งที่ดูใจให้มาชมหนึ่งตะลุง	ความผูกพันกับการชมหนึ่งตะลุง/ความชอบส่วนตัว (ปัจจัยภายใน)	ภาวะกดดันจากรอบข้างทำให้ต้องหาวิธีผ่อนคลาย (ปัจจัยภายนอก)
สิ่งที่ชื่นชอบในหนึ่งตะลุง	เนื้อเรื่อง/ละครที่นำมาจากนิยายหรือนิทานพื้นบ้าน	บทตลกของตัวตลกหนึ่งตะลุง
ตัวละครที่ชอบมากที่สุดในหนึ่งตะลุง	ทุกตัวละคร	ตัวตลกหนึ่งตะลุง
สิ่งที่ต้องการได้จากหนึ่งตะลุง	การแสดงเรื่องอุกนิหาร/ผจญภัย	การแสดงที่มีบทตลกมากๆ
กลุ่มความสนใจ	สนใจเนื้อเรื่อง	สนใจตลกของตัวตลกหนึ่งตะลุง

ตารางที่ 7 ตารางแสดงการรับรู้ของผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง

การรับรู้ของผู้ชม	กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจ ไปที่เนื้อเรื่อง	
	บทบาทที่สื่อทางวัฒนธรรม	บทบาทที่สื่อทางอวัฒนธรรม
การรับรู้ของผู้ชม ต่อเรื่องที่ชม	1. ให้ความเพลิดเพลินทำ ให้เนื้อเรื่องสนุก	1. ให้ความสนุกสนาน
การรับรู้ของผู้ชมต่อ ตัวตลกหนังตะลุง	1. ให้ความเพลิดเพลิน ทำให้เนื้อเรื่องสนุก	1 ให้ความสนุกสนาน ตลก

ตารางที่ 8 ตารางแสดงการรับรู้ของผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุง

การรับรู้ของผู้ชม	กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจ ไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุง	
	บทบาทที่สื่อทางวัฒนธรรม	บทบาทที่สื่อทางอวัฒนธรรม
การรับรู้ของผู้ชม ต่อเรื่องที่ชม	1. ให้ความเพลิดเพลินทำ ให้เนื้อเรื่องสนุก	1 ให้ความสนุกสนาน
การรับรู้ของผู้ชมต่อ ตัวตลกหนังตะลุง	1. ให้ความสนุกสนาน 2. ให้ความรู้และ ประโยชน์	1 ให้ความสนุกสนาน ตลก 1.1 มีลักษณะเกินจริง 1.2 เลียนแบบมนุษย์ 2 เสริมวัฒนธรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์วัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง
2. เพื่อวิเคราะห์อวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง
3. เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้ชมต่อวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทและลักษณะที่แสดงออกทางวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงโดยใช้แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) เป็นกรอบในการวิจัยและใช้แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านจำแนกบทบาทที่แสดงออกทางวัจนสารและอวัจนสารที่พบ และใช้แนวคิดเรื่องตลกและอารมณ์ขันประกอบการพิจารณาการแสดงออกซึ่งบทบาทของตัวตลก พร้อมกันนี้ยังได้ศึกษาถึงผลการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อสารที่รับจากตัวตลกหนังตะลุง โดยใช้แนวคิดเรื่องการเรียนรู้เป็นกรอบในการศึกษา

ในส่วนของวิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบสหวิธี (Multiple Methodology) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participant Observation) การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาบทบาทแฝงของตัวตลก (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview)

ก่อนเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงและตัวตลกหนังตะลุงเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจธรรมชาติและบทบาทหน้าที่ของหนังตะลุง รวมถึงตัวตลกหนังตะลุง

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงบทบาทที่สื่อออกมาทางตัวตลกหนังตะลุงโดยการบันทึกเทปการแสดงเพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ รวมทั้งศึกษาถึงผลการรับรู้ของผู้ชมต่อบท

บาทที่ตัวตลกหนังตะลุงนำเสนอโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ชมที่มีอายุการชมหนังตะลุงมากกว่า 20 ปี และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักวิชาการ รวมถึงนายหนังตะลุงเองด้วย โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) อีกทั้งยังใช้วิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคือ สังเกตปฏิบัติการของผู้ชมขณะกำลังชมหนังตะลุง

จากข้อมูลเบื้องต้นที่ทำการค้นคว้าพบว่าหนังตะลุงมีบทบาทและมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อชาวบ้านในภาคใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ดังนั้นผู้ชมในสังคมชนบทจึงเป็นกลุ่มผู้ชมเป้าหมายหลักของหนังตะลุง เพราะฉะนั้นหนังตะลุงจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่นิยมนำมาใช้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ชมในสังคมห่างไกล โดยแฝงอยู่ในการนำเสนอในรูปแบบของความบันเทิง ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นไม่น่าเบื่อและผู้ชมไม่รู้สึกรู้สึกว่ากำลังถูกยึดเยียด อีกทั้งนายหนังตะลุงเองก็มองว่าหนังตะลุง โดยเฉพาะตัวตลกมีรูปแบบที่ง่ายต่อการสอดแทรกสาระจึงพยายามสอดแทรกสาระตามที่เราเห็นว่าสมควรลงไปด้วย แม้ในปัจจุบันจะมีสื่อบันเทิงทันสมัยง่ายต่อการเข้าถึงผู้ชมและสามารถเข้าถึงผู้ชมได้แทบทุกครัวเรือน ทั้งยังเป็นสื่อบันเทิงที่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ชมได้ แต่ด้วยวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับหนังตะลุงมาแต่เดิมจึงทำให้ผู้ชมส่วนหนึ่งยังคงให้ความสำคัญกับหนังตะลุงเหมือนในอดีต

แต่ในอีกมุมหนึ่งซึ่งสภาพสังคมกำลังเปลี่ยนไป สังคมเกษตรกรรมกำลังเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้ชมถูกรุกรานด้วยความเร่งรีบในการตัดวงผลประโยชน์ของนายทุน ทำให้กลุ่มผู้ชมซึ่งเป็นเป้าหมายหลักอีกส่วนหนึ่งไม่สามารถมาชมหนังตะลุงได้ดังเช่นในอดีตเพราะมีภาระหน้าที่ในการทำงาน กลุ่มเป้าหมายหลักของหนังตะลุงซึ่งในอดีตมีก็แค่เพียงผู้ชมที่อยู่ในสังคมชนบท แต่ปัจจุบันผู้ชมในกลุ่มนั้นกลับกำลังลดจำนวนลงและมีแนวโน้มที่จะลดลงไปอีกด้วยการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ทำให้เห็นว่าผู้ชมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของหนังตะลุงมีส่วนที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด

หนังตะลุงเป็นการแสดงที่มุ่งให้ความบันเทิงเป็นหลักแต่ด้วยรูปแบบของการแสดงที่ง่ายต่อการสอดแทรกสาระ หนังตะลุงจึงมักเป็นสื่อที่มักถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่เพื่อช่วยพัฒนาและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ขอความร่วมมือ แต่ในงานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาการแสดงหนังตะลุงที่จัดการแสดงขึ้นเพื่อพัฒนาหรือสนับสนุนหน่วยงานใด

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 วิจารณ์สารของตัวตลกหนึ่งตะลึงแสดงบทบาทใด อย่างไร

การศึกษาบทบาทที่สื่อออกมาทางวิจารณ์สารของตัวตลกหนึ่งตะลึงจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า ตัวตลกหนึ่งตะลึงแสดง 3 บทบาท ดังนี้

1. การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต

การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตนี้เป็นบทบาทที่นำเสนอข้อมูลความรู้เพื่อให้ผู้ชมรับทราบถึงความรู้ ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมและสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานการกระทำในชีวิตประจำวันได้ บทบาทนี้เป็นบทบาทรองของตัวตลกที่พบมากที่สุดในการเก็บข้อมูล เป็นประเด็นที่ปูพื้นฐานความรู้ของผู้ชมให้ง่ายต่อความเข้าใจในประเด็นอื่น นอกจากนี้การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตถือเป็นบทบาทที่เอื้อต่อการทำหน้าที่ของสถาบันการศึกษาอีกด้วย โดยตัวตลกถ่ายทอดความรู้พื้นฐาน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1.1 การให้ความรู้พื้นฐานในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การนำเสนอในประเด็นนี้เป็นการนำเสนอตามความเชื่อพื้นฐานของพุทธศาสนิกชน ที่เชื่อว่าความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวพุทธต่างก็ตั้งอยู่ในแนวทางของพุทธศาสนาทั้งสิ้น

1.2 การให้ความรู้ในเรื่องสมุนไพรมะพร้าวที่เป็นประโยชน์ การให้ความรู้ในประเด็นนี้เป็นการให้ความรู้และสามารถกระตุ้นให้ผู้ชมตระหนักในคุณค่าของสมุนไพรมะพร้าวใกล้ตัวและไม่ละเลยในภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำเสนอในประเด็นนี้มีใช้การนำเสนอตามกระแสนิยมของสังคม เนื่องจากบทบาทนี้ถูกถ่ายทอดผ่านตัวตลกหนึ่งตะลึงมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นสมุนไพรมะพร้าวจึงไม่ใช่ของใหม่ในสังคมของหนึ่งตะลึงและผู้ชมหนึ่งตะลึง

1.3 การให้ความรู้ในเรื่องภาษา การให้ความรู้ในเรื่องภาษานี้ไม่ได้เป็นการมุ่งให้ผู้ชมเกิดความรู้ใหม่ แต่เป็นการดึงเอาเสน่ห์ของภาษาที่มีความลื่นไหลและสามารถนำมาพลิกละเล่นได้ มาสร้างเป็นมุขตลก

สาระความรู้ที่ถูกสอดแทรกผ่านทางวิจารณ์สารของตัวตลกหนึ่งตะลึงนี้เป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้ชมมีความรู้เดิมอยู่แล้ว เพราะเป็นประเด็นที่นายหนึ่งตะลึงได้กลั่นกรองจากประสบการณ์แล้วว่าความรู้ที่ให้นี้สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้และความคิดเดิมผู้ชม ซึ่งเป็นการนำเสนอที่จะทำให้ผู้ชมเข้าใจในสารหรือสาระความรู้ได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นการย้าให้ผู้ชมตระหนักในคุณค่าแห่งภูมิปัญญาของตนเอง หากแต่การยี้ดื่อนำไปปฏิบัตินั้นเป็นหน้าที่ของผู้ชม มิใช่จุดมุ่ง

หมายในการให้ความรู้ จุดมุ่งหมายของการนำเสนอในประเด็นนี้คือเพียงต้องการย้ำความรู้เดิมเพื่อให้ผู้ชมได้ระลึกและตระหนักถึงความรู้ซึ่งเป็นประโยชน์พื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติตนและการดำรงชีวิต โดยสอดแทรกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในความบันเทิง

2. การอบรมทางจริยธรรม ความดี โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง

การอบรมทางจริยธรรม ความดี เป็นการนำเสนอในประเด็นที่ต่อยอดจากการให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยสามารถนำเอาความรู้พื้นฐานมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสุขสงบในชีวิต โดยยึดถือการดำรงชีวิตอย่างดีงามตามหลักธรรม แนวทางพระพุทธศาสนา โดยประเด็นที่พบจากการนำเสนอของตัวตลกหนึ่งตระกูลมี 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลมีความประพฤติที่เหมาะสม กระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร การนำเสนอในประเด็นนี้เป็นการนำเสนอที่จะต้องให้ความระมัดระวังและรอบคอบเป็นพิเศษ เนื่องจากด้วยการนำเสนอเป็นการพาดพิงถึงบุคคลที่ 3 ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อนายหนึ่งตระกูลได้ง่าย แต่หากสามารถสอดแทรกได้อย่างกลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องถือเป็นการเชื่อมต่อกับครอบครัวและสถาบันศาสนาในการช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของคนในสังคม จุดมุ่งหมายในการนำเสนอประเด็นนี้คือการนำเอาความรู้พื้นฐานในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อให้เกิดผลดีต่อชีวิต ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้พื้นฐานกับความปรารถนาของนายหนึ่งตระกูลเพื่อให้ผู้ชมมีชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามความปรารถนาของนายหนึ่งตระกูลไม่ได้แสดงออกด้วยการพยายามโน้มน้าว หากแต่มุ่งให้ผู้ชมใช้วิจารณญาณตัดสินใจตามแนวทางที่ได้ให้ไว้

2.2 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลใช้ชีวิตอย่างมีความสุข การนำเสนอในประเด็นนี้นอกจากจะใช้แนวทางของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีการแนะนำแนวทางการพึงพาธรรมชาติ อีกทั้งยังเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตในวิถีของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการตระหนักในความพอเพียงแห่งชีวิตซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ได้จริงกับประชาชนทุกระดับ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีและความเลื่อมใสศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ยังคงอยู่ในใจของพลกนิกรชาวไทยเสมอมา

2.3 การอบรมสั่งสอนให้บุคคลเห็นคุณค่าและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากบทบาทการอบรมสั่งสอนของตัวตลกหนึ่งตระกูลจะเป็นการแนะให้ผู้ชมเห็นแนวทางที่ดีงามในชีวิตแล้วยังเป็นการแนะให้ผู้ชมเห็นคุณค่าของสิ่งรอบกายและเป็นการเน้นย้ำให้ผู้ชมตระหนักในปัญหาของสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามนายหนึ่งตระกูลไม่ได้คาดหวังว่าการนำเสนอนี้จะก่อให้เกิดผลหรือการ

เปลี่ยนแปลงได้ เพียงแต่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

การอบรมทางจริยธรรม ความดี เป็นประเด็นที่ตัวตลกถ่ายทอดโดยอาศัยความเป็นสากลของหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง เนื่องจากหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับทุกการกระทำในชีวิตประจำวัน และแต่ละประเด็นก็มีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นระดับโดยเริ่มจากการแนะนำแนวทางเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตัวบุคคล จากนั้นสาระจากตัวตลกหนึ่งตะลุงยังแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ต่อสังคมโดยรวม การนำเสนอของประเด็นนี้มักสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องโดยเป็นไปตามสถานการณ์ของเรื่องที่เอื้ออำนวย การอบรมสั่งสอนผ่านตัวตลกเป็นการอบรมที่ไม่ได้สื่อความหมายจริงจัง หากแต่มุ่งทำให้เกิดความบันเทิงเป็นหลัก

3. การวิพากษ์วิจารณ์สังคม

การวิพากษ์วิจารณ์สังคมถือเป็นบทบาทรองของตัวตลกหนึ่งตะลุงที่เด่นมากที่สุด เป็นการนำเสนอที่มักไม่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังแสดง การวิพากษ์วิจารณ์ผ่านตัวตลกซึ่งแฝงอยู่ในความสนุกสนาน ไม่เคร่งเครียด ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินไปกับความสนุกสนานมากกว่าความรู้สึกรังเกียจ และถึงแม้ตัวตลกจะพูดนอกเรื่องแต่ก็ไม่ทำให้เรื่องเสีย ตัวตลกหนึ่งตะลุงแสดงวิพากษ์วิจารณ์สังคม 2 ประเด็น ดังนี้

3.1 การวิพากษ์วิจารณ์ข่าวหรือประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของสังคม การแสดงบทบาทนี้เป็นการแสดงทัศนะของนายหนึ่งตะลุงที่มีต่อเหตุการณ์ ซึ่งสามารถจุดประกายความคิดของผู้ชมให้เกิดแง่มุมต่อสังคมที่หลากหลาย มิใช่เป็นการมุ่งโน้มน้าวให้ผู้ชมเห็นพ้องหรือเพื่อให้เกิดการกระทำใด

3.2 การวิพากษ์วิจารณ์ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม เนื่องจากตัวตลกหนึ่งตะลุงถือเป็นตัวแทนของชาวบ้าน ดังนั้นตัวตลกจึงมีบทบาทในการเป็นกระบอกเสียงแทนชาวบ้านในการแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่ชาวบ้านประสบ ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นมิใช่จุดมุ่งหมายในการวิพากษ์วิจารณ์ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

ตัวตลกหนึ่งตะลุงสามารถทำให้ประเด็นที่จริงจังเป็นประเด็นที่เบาลงและนำไปสู่ความสนุกสนานได้

แม้ปัจจุบันพื้นที่ในการนำเสนอของหนังตะลุงหรือโอกาสในการแสดงจะลดลงไปเนื่องจากกลุ่มผู้ชมลดขนาดลงและการเข้ามาแทนที่ของสื่อทันสมัยที่หาได้ง่าย มีการนำเสนอสิ่งต่างๆ อย่างฉับไวและมีตัวเลือกหลากหลายรองรับความต้องการของผู้ชมได้ทั่วถึง อย่างไรก็ตามวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงก็ยังคงแสดงสาระที่นอกเหนือจากการให้ความบันเทิง โดยจะต้องสามารถนำไปสู่ความบันเทิงซึ่งเป็นบทบาทหลักได้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 วัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงแสดงบทบาทใด อย่างไร

การศึกษาบทบาทและความหมายที่แฝงอยู่ในวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงพบว่าวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงแสดงลักษณะที่มุ่งให้เกิดความตลกขบขันและความสนุกสนานเป็นหลัก ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. รูปหนังของตัวตลกหนังตะลุง

1.1 ลักษณะของรูปหนัง เป็นลักษณะที่ได้รับการสืบทอดมาจากครูหนังตะลุงรุ่นก่อน โดยมีความเชื่อว่าเป็นรูปที่ตัดเลียนคนหรือชาวบ้านที่มีตัวตนจริงในท้องถิ่น ดังนั้นรูปตัวตลกหนังตะลุงจึงมีลักษณะสอดคล้องสัมพันธ์กับชาวบ้านทั่วไป โดยมีการแต่งเติมรูปให้เกินจริงจนบิดเบือนจากมาตรฐานของมนุษย์ปกติเพื่อมุ่งให้เกิดความตลก

1.2 การใช้สีระบายตัวหนัง ตัวตลกหนังตะลุงทุกตัวมีสีเข้มกว่าตัวละครอื่น ทั้งนี้อิทธิพลต่อการลงสีของตัวตลกก็คือสีผิวของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ส่วนใหญ่ เป็นการเลียนแบบและแสดงให้เห็นถึงสีผิวของชาวบ้านภาคใต้

1.3 การแต่งกายของตัวตลกหนังตะลุง การแต่งกายของตัวตลกสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแต่งกายและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้านภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

1.4 อารมณ์ประจำตัวของตัวตลกหนังตะลุง ตัวตลกหนังตะลุงส่วนใหญ่มักมีอารมณ์ประจำตัวซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการประกอบอาชีพของชาวใต้ซึ่งเป็นอาชีพในภาคเกษตรกรรม อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนวัฒนธรรมภาคใต้ได้อีกด้วย

รูปหนังของตัวตลกหนังตะลุงจึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับชาวบ้าน สามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันระหว่างผู้ชมกับตัวตลก รวมถึงหนังตะลุงด้วย การที่ตัวตลกมีลักษณะเกินจริงทั้งรูปลักษณ์ร่างกายที่ผิดมาตรฐานและสีผิวที่ดำจนเกินจริงเป็นการสร้างจุดเด่นเพื่อให้เกิดความรู้สึกตลกโดยเฉพาะโดยการใช้ตลกสังขาร

2. บุคลิกของตัวตลกหนังตะลุง

ด้วยความเชื่อที่ว่าตัวตลกหนังตะลุงสร้างเลียนแบบลักษณะของคนในท้องถิ่นที่มีตัวตนจริงในอดีต ดังนั้นรูปตัวตลกแต่ละตัวจึงถูกใส่บุคลิกอย่างผู้ที่เป็นต้นแบบ ทั้งนี้สี่ยเฉพาะ ลีลาการพูด น้ำเสียงและสำเนียงก็จะเป็นไปตามลักษณะที่เชื่อว่าเป็นต้นแบบ และบุคลิกเฉพาะของตัวตลกแต่ละตัวนั้นก็ได้รับสืบทอดและรักษาลักษณะเดิมไว้ให้คงอยู่ ไม่ควรเปลี่ยนแปลงหรือทำให้ผิดรูปแบบเดิม

บุคลิกของตัวตลกมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมหรือเนื้อหาของสาระของตัวตลกโดยทั้งบุคลิกและสาระที่ตัวตลกแสดงมีความสัมพันธ์กัน เป็นการเสริมสาระให้มีน้ำหนัก อีกทั้งในการดำเนินเรื่องจะเห็นความเป็นไปของตัวตลกอันเกิดจากบุคลิกของตน ซึ่งสามารถแสดงแบบอย่างที่เหมาะสมและไม่ควรประพฤติดังด้วย

3. การเคลื่อนไหวท่าทางที่สื่อความหมายของตัวตลกหนังตะลุง

การเคลื่อนไหวท่าทางของตัวตลกหนังตะลุงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อให้สอดคล้องกับบทเจรจาหรือบทสนทนาดังเช่นกิริยาอาการปกติของมนุษย์ ถึงแม้จะเป็นการเลียนแบบที่ไม่สมจริง ด้วยลักษณะรูปของตัวตลกหนังตะลุงมีความจำกัดในการเคลื่อนไหว แต่ก็ไม่ใช่วิทยาของการแสดงและการชมหนังตะลุงแต่อย่างใด เนื่องจากตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวละครที่ถูกสมมุติขึ้นมาแทนมนุษย์และมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความตลก สนุกสนานเท่านั้น

ลักษณะอวัจนสารดังที่ได้กล่าวมาแล้วสอดคล้องสัมพันธ์กับลักษณะของชาวบ้านภาคใต้ซึ่งเป็นผู้ชมกลุ่มเป้าหมายหลักของหนังตะลุงจนสามารถกล่าวได้ว่าอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงมีการประสานลักษณะของผู้ชมเข้ากับรูปหนังตะลุงได้อย่างลงตัวและก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมที่กำลังดำเนินเรื่องราวอยู่บนจอหนังและสังคมของผู้ชมหน้าจอ

การสื่อสารที่ใช้การนำเสนอด้วยรูปตลกหรือลักษณะที่แสดงออกซึ่งความตลกเป็นการนำเสนอที่อาจทำให้ความน่าเชื่อถือของสารลดลง แต่ด้วยความน่าเชื่อถือของนายหนังผนวกกับบุคลิกภาพของตัวตลกหนังตะลุงที่มีความสอดคล้องกับสิ่งที่นำเสนอจึงสามารถช่วยเสริมให้บทบาทของวัจนสารมีน้ำหนักยิ่งขึ้น และทำหน้าที่หลักคือเป็นส่วนที่จูงใจสร้างมาเพื่อให้เกิดความตลกโดยตรง

ลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุดังกล่าวถูกถ่ายทอดมาจากครูหนึ่งตะลุดุ่นก่อนจนเป็นขนบของหนึ่งตะลุด แสดงให้เห็นว่านอกจากอวัจนสารจะมีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง การที่ผู้ชมรู้จักตัวตลกทำให้ผู้ชมเกิดความพร้อมที่จะรับความบันเทิง และแสดงบทบาทรองโดยสามารถสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน สามารถเสริมความน่าเชื่อถือของอวัจนสารและสามารถแสดงให้เห็นแนวทางการปฏิบัติตนแล้ว ยังถือเป็นการสืบทอดขนบการเล่นหนึ่งตะลุดด้วยปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 ผู้ชมรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่สื่อทางอวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุดหรือไม่ อย่างไร

ผู้ชมหนึ่งตะลุดมีการรับรู้ต่อสารจากตัวตลกหนึ่งตะลุดที่ต่างกันกลุ่มความสนใจ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่อง

กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่องมาชมหนึ่งตะลุดด้วยความผูกพันกับการชมหนึ่งตะลุดที่มีมาแต่เดิม การมุ่งความสนใจไปที่เนื้อเรื่องและติดตามดูความเป็นไปของตัวละครในเรื่องอย่างใจจดใจจ่อทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้สนใจสาระประโยชน์ที่ถูกสอดแทรกผ่านตัวตลก แต่จะมองความสนุกสนานที่ได้รับจากหนึ่งตะลุดในภาพรวม ไม่ได้ให้ความสนใจไปที่รายละเอียดหรือความรู้สาระประโยชน์ที่ตัวตลกหนึ่งตะลุดสอดแทรกเสนอ ทำให้ผู้ชมกลุ่มนี้ไม่สามารถนำประโยชน์ใดจากการสอดแทรกของตัวตลกหนึ่งตะลุดมาใช้ในชีวิตประจำวันและไม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้ชมกลุ่มนี้ยังไม่ได้สนใจและให้ความสำคัญกับการแสดงออกและความหมายที่แฝงอยู่ในอวัจนสารนอกเหนือจากความรู้สึกสนุกสนานซึ่งมองเห็นโดยภาพรวม ผู้ชมรับรู้เฉพาะความบันเทิงจากหนึ่งตะลุดและตัวตลกหนึ่งตะลุดเท่านั้น โดยรับรู้สาระหรือบทบาทรองของตัวตลกในเพียงระดับให้ความสนใจ

ผู้ชมนิยมมาชมการดำเนินเรื่อง มาชมเนื้อหาละครจากหนึ่งตะลุด เนื่องจากในอดีต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถให้ความบันเทิงอย่างเช่นในปัจจุบันยังไม่เป็นที่แพร่หลาย หนึ่งตะลุดเป็นมหรสพบันเทิงที่หาดูได้ง่ายกว่า และแม้ในปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทันสมัยจะสามารถเข้าถึงผู้ชมกลุ่มนี้แทบทุกครัวเรือนแต่ผู้ชมก็ยังคงให้ความสำคัญและนิยมมาชมหนึ่งตะลุดดังเช่นที่เคยเป็นมาด้วยความเคยชิน

2. กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุง

กลุ่มผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุงเป็นกลุ่มผู้ชมที่มาชมหนังตะลุงเพราะต้องการที่จะผ่อนคลายความเครียด

ภาวะกดดันทางสังคมที่อยู่รอบตัวของผู้ชมเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกสนใจเฉพาะบทตลกของตัวตลกหนังตะลุง จุดสนใจของผู้ชมกลุ่มนี้เป็นจุดที่เด่นชัดซึ่งก็คือบทตลกของตัวตลกหนังตะลุง การที่ผู้ชมกลุ่มนี้เลือกให้ความสนใจและให้ความสำคัญที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุงมากเป็นพิเศษทำให้ได้รับฟังสิ่งที่ตัวตลกสอดแทรกและสามารถขบคิดพร้อมกันไปด้วย หากแต่การนำมาขบคิดให้ตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวตลกพยายามสอดแทรกเป็นเพียงการคิดตามในช่วงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดผลใดในระยะยาวทั้งต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้ชม ผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนทั้งจากชีวิตส่วนตัว การเรียน การทำงานและสังคมเพื่อนพ้องมีอิทธิพลต่อความคิดและการดำเนินชีวิตของตนเองมากกว่าประสบการณ์การที่ได้รับรู้สาระประโยชน์จากตัวตลกหนังตะลุง อีกทั้งสาระประโยชน์นั้นไม่ใช่ความมุ่งหมายหลักที่ผู้ชมต้องการได้รับ

สำหรับอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุง ผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าเป็นลักษณะที่มุ่งให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานเป็นหลัก โดยการพยายามสร้างให้ตัวตลกหนังตะลุงให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับมนุษย์มากที่สุดแต่ก็ยังคงเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความตลกโดยมีการเพิ่มจุดเด่นเน้นจุดด้อย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ตัวตลกหนังตะลุงเกิดความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา ในมุมมองของผู้ชมกลุ่มนี้มองว่าเป็นเพราะความต้องการให้ตัวตลกหนังตะลุงดูมีชีวิตชีวามากขึ้น

ผู้ชมกลุ่มนี้รับรู้สาระและความหมายแฝงของตัวตลกในระดับพิจารณาสาร ซึ่งเป็นเพียงผลพลอยได้จากรับความบันเทิงเป็นเป้าหมายหลักเท่านั้น

ผู้ชมทั้งสองกลุ่มมีระดับการรับรู้ต่อบทบาทของตัวตลกที่ใกล้เคียงกัน โดยให้ความสำคัญและรับรู้ความบันเทิงเป็นหลักเหมือนกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทบาทของตัวตลกหนังตลกพบว่าทั้งแนวทางของวีจนสารและลักษณะวีจนสารก็ได้รับการสั่งสมและสืบทอดมาอย่างเป็นระบบจากบุพพาคจารย์นายหนังตลก จนเกิดเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของหนังตลกและท้องถิ่น ซึ่งจะต้องคงชนบเดิมไว้สืบทอดต่อไป

ตัวตลกหนังตลกมีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง และในขณะที่ให้ความบันเทิง ตัวตลกก็แสดงบทบาทรองในการส่งสารที่เป็นสาระสอดแทรกไปในความบันเทิงด้วย ซึ่งเป็นรวมการ แสดงที่จะต้องนำไปสู่ความบันเทิงเป็นจุดหมายหลัก

บทบาทที่ตัวตลกแสดงออกมาไม่ถือเป็นการสื่อสารในแนวทางของสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) เนื่องจากสื่อสาระบันเทิงเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีเป้าหมายในการให้สาระเพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้และเรียนรู้ซึ่งมีผลถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ชมโดยใช้ความบันเทิงเป็นเครื่องมือในการส่งสาระ ดังนั้นการที่ตัวตลกมีเป้าหมายหลักในการให้ความบันเทิงและเพียงให้ สาระเข้ามาสอดแทรกจึงทำให้เห็นว่าสื่อสารการแสดงของตัวตลกหนังตลกเป็นไปเพื่อให้ผู้ชมเกิด ความบันเทิงเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งขัดต่อเป้าหมายของสื่อสาระบันเทิง

แม้จะไม่สามารถนับได้ว่าการสื่อสารของตัวตลกหนังตลกเป็นสื่อสาระบันเทิง แต่ก็เป็นการทำหน้าที่ของตัวตลกที่สมบูรณ์และเป็นไปตามแนวทางของสื่อพื้นบ้านที่นอกจากตัวตลกหนัง ตลกจะให้ความบันเทิงเป็นหลักแต่ก็มีการสอดแทรกสาระซึ่งไม่ใช่เป้าหมายในการแสดงลงไปด้วย ถือเป็นการช่วยรักษาเสถียรภาพของสังคมโดยรวม โดยการเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถทำหน้าที่ใน การอบรมและขัดเกลาสมาชิกในสังคม

การสื่อสารของตัวตลกหนังตลกเป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผู้ชมและตัว ตลกสามารถตอบโต้กันได้ในทันทีซึ่งทำให้หนังตลกต่างจากการแสดงทั่วไป ที่ตัวละครแทบจะไม่มี โอกาสในการสื่อสารตรงสู่ผู้ชม ทำให้เห็นว่า การสื่อสารผ่านตัวตลกหนังตลกเป็นการสื่อสารที่ง่าย ต่อการสอดแทรกสาระ และสารจากตัวตลกสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทรอบข้าง ได้ตลอดเวลา ซึ่งถือเป็นเสน่ห์และลักษณะเด่นของหนังตลก

สาระที่ตัวตลกนิยมนำเสนอมากที่สุดคือการให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งเป็น ประเด็นที่สามารถเชื่อมโยงถึงการอบรมสั่งสอนได้ด้วย เนื่องจากความรู้พื้นฐานนั้นก็มุ่งให้ความรู้ที่ สามารถนำมาประยุกต์จัดการตนเองเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมโดยเกี่ยวเนื่องกับหลัก พุทธศาสนาทั้งสิ้น

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของตัวตลกหนังตะลุงที่พบคือการวิพากษ์วิจารณ์สังคม ซึ่งเป็นบทบาทที่ทำให้หนังตะลุงโดดเด่นกว่าสื่อทันสมัยอย่างโทรทัศน์หรือวิทยุ ฯลฯ เนื่องจากการแสดงออกของตัวตลกหนังตะลุงมีเงื่อนไขจำกัดในการนำเสนอน้อยกว่าสื่อทันสมัยอยู่มาก การแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์สังคมผ่านตัวตลกหนังตะลุงจึงเป็นจุดที่น่าสนใจในหนังตะลุง เพราะตัวตลกสามารถนำเสนอในเรื่องที่สื่อมวลชนไม่สามารถนำเสนอได้หรือนำเสนอเรื่องที่ใกล้ตัวและมีอิทธิพลต่อผู้ชมที่สื่อมวลชนไม่มีโอกาสรับรู้

ในอดีตที่มีการศึกษาเรื่องตัวตลกหนังตะลุงพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวกับปัจเจกชน ครอบครัว และสังคม ทำให้เห็นว่าตัวตลกหนังตะลุงในปัจจุบันยังคงเสนอในรูปแบบเดิม ที่ประเด็นนำเสนอมีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นระดับ โดยเริ่มจากการให้ผู้ชมตระหนักในแนวทางที่ดำรงมาแห่งชีวิต เพื่อความสุขแห่งตนและคนรอบข้างและเพื่อสังคมโดยรวม โดยใช้หลักทางพุทธศาสนาเป็นแนวทาง และชี้ให้เห็นถึงชนบในการสั่งสมและสืบทอดแนวทางของสภาวะที่นำเสนอผ่านตัวตลกหนังตะลุง

แม้กระทั่งการศึกษาในประเด็นของการให้ความรู้และการอบรมสั่งสอนผ่านสื่อโทรทัศน์พบว่าหนังตะลุงถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบความรู้ทางธรรม โดยมุ่งให้คนประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีงามตามแนวทางแห่งพุทธศาสนา รวมถึงมีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องโรคเอดส์ สภาพการเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าไม่ว่าหนังตะลุงจะแสดงออกผ่านช่องทางของสื่อมวลชนหรือแสดงออกในช่องทางเดิม หนังตะลุงก็ยังคงให้ความรู้และอบรมสั่งสอนโดยใช้แนวทางแห่งพุทธศาสนาซึ่งย้ำให้เห็นว่าสภาวะที่สอดแทรกผ่านหนังตะลุงหรือตัวตลกหนังตะลุงมีแนวทางที่ถือได้ว่าเป็นรูปแบบของหนังตะลุงที่เดียว

การอบรมสั่งสอนเป็นบทบาทที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการถ่ายทอด เนื่องจากลักษณะทั้ง 2 ด้านของอารมณ์ขันคือ อารมณ์ขันเป็นการก้าวร้าว ดุหมั่น และอารมณ์ขันเป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นความสนุกสนาน และการอบรมสั่งสอนทำให้สามารถแปรเจตนาได้ทั้ง 2 ความหมาย ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการเกิดโทษจากการอบรมสั่งสอนผ่านตัวตลกหนังตะลุงโดยขาดความระมัดระวัง

สภาวะที่สอดแทรกอยู่ในความบันเทิงนั้น ใช้ความตลกเพื่อสร้างให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันเป็นวิธีในการส่งสารโดยใช้ตัวตลกหนังตะลุงเป็นสิ่งเร้า ตัวตลกหนังตะลุงสามารถเร้าอารมณ์ขันให้เกิดขึ้นได้ทั้งทางตาโดยการดูและทางหูโดยการฟังถือว่าการเร้าอารมณ์ขันที่สมบูรณ์ ต่างจากการเร้าอารมณ์ทางตาหรือทางหูอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้ตัวตลกหนังตะลุงเป็นสิ่งเร้า ผู้ชมอาจจะต้องใช้จินตนาการบ้างแต่ก็ไม่ยากนักที่จะเกิดอารมณ์ขันเนื่องจากผู้ชมมีประสบการณ์ในการชมมา

นาน อยู่ในวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเดียวกันหรือใกล้เคียงกับผู้ส่งสาร ทำให้ผู้ชมสามารถเกิดอารมณ์ขึ้นจากมุขตลกหรือความบันเทิงจากตัวตลกได้โดยง่าย

ความบันเทิงจากตัวตลกไม่ใช่เส้นทางในการลำเลียงสาร การให้สาระไม่ใช่บทบาทหลักที่ตัวตลกจะต้องแสดง การแสดงบทบาทที่ให้สาระประโยชน์ของตัวตลกหนึ่งตะลุงเป็นเพียงการทำหน้าที่เพื่อตอบแทนสังคมของนายหนึ่งตะลุงเท่านั้น จุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาททรงคือการกระตุ้นให้ผู้ชมได้นำประเด็นที่น่าเสนอไปขบคิดแต่ไม่ได้เป็นการโน้มน้าวใจผู้ชมเพื่อหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดในสังคมหรือมุ่งให้ผู้ชมเกิดการเรียนรู้ใด เนื่องจากจุดมุ่งหมายหลักในการแสดงของตัวตลกหนึ่งตะลุงคือการให้ความบันเทิง เพราะฉะนั้นบทบาทต่างๆจึงต้องถูกสอดแทรกอย่างเหมาะสมกับความสนุกสนานเพื่อให้การแสดงของตัวตลกดำเนินไปให้ถึงจุดมุ่งหมายหลัก นั่นคือความบันเทิง

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าส่วนที่เสริมบทบาทของวัจนสารหรือสาระให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นคือลักษณะทางอวัจนสารของตัวตลกหนึ่งตะลุง ด้วยความเชื่อที่ว่าตัวตลกหนึ่งตะลุงถูกสร้างจำลองขึ้นมาจากบุคคลที่มีตัวตนจริงในอดีต จึงทำให้ตัวตลกหนึ่งตะลุงมีลักษณะอย่างชาวบ้านภาคใต้ และสามารถเป็นตัวแทนของชาวบ้านได้ ทั้งลักษณะรูปร่างของตัวหนึ่ง สีที่ใช้ระบาย การแต่งกาย บุคลิกภาพและการเคลื่อนไหวท่าทางของตัวตลกก็ถูกกำหนดขึ้นเพื่อสื่อความหมายให้มีลักษณะอย่างมนุษย์และเห็นเป็นชาวบ้านมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ตัวตลกมีบุคลิกเฉพาะและบุคลิกนั้นก็ถูกจัดวางเพื่อให้เหมาะสมกับบทบาททางวัจนสาร อวัจนสารและวัจนสารจึงมีความสัมพันธ์กัน ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้วัจนสารมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น

ความรู้สึกเชื่อถือต่ออวัจนสารอาจเกิดขึ้นเฉพาะผู้ที่ชมหนึ่งตะลุงมานานจนเข้าใจในบุคลิกของตัวตลกแต่ละตัวและรู้ว่าบทบาทใดเหมาะกับตัวตลกตัวใด เพราะฉะนั้นความเป็นไปได้ต่อการเชื่อถือในสิ่งที่ตัวตลกเป็นผู้ถ่ายทอดจึงอาจลดน้อยลงตามจำนวนของผู้ชมที่เข้าใจบุคลิกของตัวตลก ส่วนผู้ชมที่ไม่รู้จักบุคลิกของตัวตลกหนึ่งตะลุงอาจไม่เกิดความรู้สึกโดนอกเสียจากความตลกจากรูปลักษณ์ของตัวตลกหนึ่งตะลุงซึ่งเป็นลักษณะที่เข้าใจถึงความตลกได้ง่ายเนื่องจากเป็นลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง เป็นลักษณะที่ถูกแต่งเติมจนต่างจากมาตรฐานสังคม ด้วยการสร้างรูปร่างของตัวตลกให้ผิดแปลกไปจนเกิดเป็นความรู้สึกผิดปกตีสมาถสามารถสร้างความตลกได้ เพราะคนเรามักจะรู้สึกขบขันในสิ่งที่ตนเองมองว่าอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหรือแยกว่าตน

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ผู้ชมจะไม่รู้จัก ไม่เข้าใจบุคลิกของตัวตลกแต่ผู้ชมก็สามารถที่จะดูหนึ่งตะลุงและการแสดงของตัวตลกได้ดี เพลิดเพลิน ราบรื่น สนุกสนานและไม่รู้สึกติดขัด ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะผู้ชมไม่ได้ต้องการดูหนังตะลุงอย่างลึกซึ้ง ผู้ชมต้องการจะมารับความบันเทิงและความสนุกสนานที่สามารถเรียกเสียงหัวเราะได้เท่านั้น ซึ่งการแสดงของตัวตลกหนังตะลุงสามารถทำให้เกิดอารมณ์ขันทั้งจากการมองเห็นและการได้ยิน ถือเป็นกรเข้าอารมณ์ขันที่สมบูรณ์ที่สุดและอารมณ์ขันสามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากเหตุผล

เมื่อพิจารณาถึงผู้ชมในงานที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอมุขตลกพบว่ากลุ่มผู้ชมเป้าหมายมีส่วนสำคัญยิ่ง ถือเป็นเสมือนสิ่งที่กำหนดแนวทางการแสดงให้เป็นไปในรูปแบบต่างๆ ในผลการวิจัยนี้พบว่าความต้องการของผู้ชมหนังตะลุงไม่ใช่ประเด็นหลักในการกำหนดแนวทางสำหรับตัวตลกหนังตะลุง การปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอของตัวตลกอาจเป็นการกระทำที่ทำให้เสียชนบเดิมไป เพราะฉะนั้นนายหนังตะลุงจึงต้องพยายามรักษาชนบเดิมไว้ โดยคงความเป็นตัวของตัวเองเพื่อสร้างเอกลักษณ์ในการดึงดูดผู้ชม ซึ่งให้เห็นว่าแนวทางของวัฒนธรรมและลักษณะของวัฒนธรรมของตัวตลกหนังตะลุงไม่ได้เป็นสิ่งเดียวที่ใช้ดึงดูดผู้ชม หากแต่ความสามารถของนายหนังเป็นจุดหลักในการดึงดูดผู้ชมเพราะผู้ชมที่ชมหนังตะลุงย่อมต้องรู้ว่าชมหนังตะลุงคณะใดจึงจะได้รับความบันเทิงในแบบที่ต้องการ

เป็นที่น่าสังเกตว่าการรับรู้ของผู้ชมจากการศึกษานี้ไม่ได้เป็นไปตามข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้ศึกษาก่อนเก็บข้อมูลภาคสนามที่ว่าสารหรือสาระความรู้ที่ส่งโดยการใช้หนังตะลุงเป็นสื่อจะมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีชีวิตของผู้ชมที่เป็นชาวบ้านภาคใต้ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่ากลุ่มผู้ชมไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสาระจากตัวตลก เนื่องจากจุดมุ่งหมายในการชมหนังตะลุงของผู้ชมทั้งหมดเป็นไปเพื่อต้องการความบันเทิงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อีกทั้งยังมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยนำเสนอข่าวสารถึงผู้ชมได้อย่างฉับไวและทันเหตุการณ์เข้ามาแทรกการทำหน้าที่หนึ่งของตัวตลกหนังตะลุง

แม้ผู้ชมทั้งหมดจะมาชมหนังตะลุงด้วยความต้องการจะมารับความบันเทิงเป็นหลัก แต่ก็ยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มความสนใจ โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายจะมาชมเนื้อเรื่องของหนังตะลุงโดยเฉพาะ ผู้ชมกลุ่มนี้อาจถูกสภาพแวดล้อมหล่อหลอมให้คุ้นเคยกับการชมเรื่องที่เป็นนิยายและปฏิบัติมาจนเป็นความเคยชิน ดังนั้นการรับรู้ที่มีต่อหนังตะลุงจึงเป็นไปอย่างตอบสนองต่อประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจโดยเป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นตามประสบการณ์เดิม อีกทั้งผู้ชมกลุ่มนี้ยังมองความสนุกสนานที่ได้รับจากหนังตะลุงในภาพรวมไม่สามารถเจาะจงไปที่จุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะได้ ถือได้ว่าผู้ชมกลุ่มนี้มีการรับรู้ต่อสารจากตัวตลก

หนังตะลุงในระดับขั้นที่ 1 คือเพียงแค่ให้ความสนใจเท่านั้น และไม่ได้ใช้ความสนใจที่มีเป็นพื้นฐานมาศึกษาหรือทำความเข้าใจตัวตลกหนังตะลุงเลย

ส่วนกลุ่มที่ 2 คือผู้ชมที่มุ่งความสนใจไปที่บทตลกของตัวตลกหนังตะลุง มาชมหนังตะลุงเพราะต้องการผ่อนคลายความเครียดโดยเฉพาะ การผู้ชมให้ความสนใจไปที่บทตลกจึงมีโอกาสรับรู้ถึงบทบาทที่ตัวตลกหนังตะลุงถ่ายทอดเป็นผลพลอยได้ แต่ผู้ชมกลุ่มนี้ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรับรู้บทบาททางวัฒนธรรมและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงมากนัก เนื่องจากไม่ใช่จุดมุ่งหมายในการมาชมหนังตะลุงของตน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเลือกรับรู้ของผู้ชมกลุ่มนี้ ในส่วนของอวัจนสาร ผู้ชมรับรู้ถึงความหมายที่แสดงอยู่ในอวัจนสารในระดับที่ผ่านการวิเคราะห์พิจารณาสารเช่นเดียวกับการรับรู้วัจนสาร ซึ่งเป็นขั้นที่ผู้ชมพยายามทำความเข้าใจในสิ่งที่ได้พบเห็น แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ใดในชีวิตประจำวัน

แม้ผู้ชมจะอยู่ในวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มีประสบการณ์ร่วมกันหรืออยู่ในสังคมที่หลอมหลอมมาแบบเดียวกัน แต่การรับรู้ของผู้ชมย่อมแตกต่างกันไปเพราะมนุษย์ไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวได้ทั้งหมดแต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะฉะนั้นการถูกเร้าด้วยวัจนสารและอวัจนสารของตัวตลกหนังตะลุงเหมือนกัน ผู้ชมย่อมรับรู้ต่างกันไปตามประสบการณ์เดิมที่เลือกรับรู้มาต่างกัน

ตัวตลกหนังตะลุงมีหน้าที่หลักในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม โดยมีวิธีสื่อสารการแสดงในรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล กล่าวคือตัวตลกหนังตะลุงสามารถพูดคุยตอบโต้กับผู้ชมได้ในขณะที่กำลังแสดง จึงทำให้ตัวตลกสามารถนำประเด็นที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องหรือนำปัญหาในสังคมจริงของผู้ชมเข้ามาพูดในเรื่องและสามารถสอดแทรกสาระได้ การที่ตัวตลกสามารถเข้าออกระหว่างโลกละครและโลกแห่งความจริงได้ทำให้ตัวตลกหนังตะลุงเป็นตัวละครที่มีไหวพริบปฏิภาณ มีมุมมองที่กว้างและเป็นอิสระกว่าตัวละครอื่น เนื่องจากตัวตลกมีโอกาสมองเห็น แสดงทัศนะและเชื่อมโลกทั้งสองให้เข้ากันรวมเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ตัวตลกเป็นตัวละครที่สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ตัวตลกหนังตะลุงพูดภาษาท้องถิ่นได้ ยิ่งเป็นการทำให้ตัวตลกหนังตะลุงเป็นพวกเดียวกันกับผู้ชมมากขึ้น เพราะฉะนั้นตัวตลกหนังตะลุงจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการแสดงหนังตะลุงและความต้องการของผู้ชม อย่างไรก็ตามสาระที่แฝงอยู่จะต้องสร้างและนำไปสู่ความบันเทิงเป็นเป้าหมายสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

การแสดงบทบาทของตัวตลกควรจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง บทบาทนั้นจะต้องอยู่ในโครงเรื่อง ผู้ชมจึงจะสามารถรับรู้สาระประโยชน์นั้นได้ดี

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงพัฒนาการและแนวโน้มการแสดงบทบาทของตัวตลกหนึ่งตระกูล เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกใช้ตัวตลกเพื่อถ่ายทอดสารต่อไป

ควรจะมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงพัฒนาการและแนวโน้มการแสดงบทบาทของตัวละครอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกใช้ตัวละครให้เหมาะสมกับสารที่ต้องการนำเสนอ

ควรจะมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงธรรมชาติของผู้ชมหนึ่งตระกูล เพื่อให้ผลของการนำเสนอที่ต้องการตรงเป้าหมายและสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. "สื่อมวลชนกับสื่อประเพณี : คู่รักหรือคู่แค้น". โลกของสื่อ ลำดับที่ 2 วัฒนธรรมการสื่อสารเพื่อการสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : เคซีพีรีนแอนด์แอด, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.

เกษม ขนาบแก้ว. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2546.

ขจรเกียรติ มะกรทัต. การสื่อความหมายทางเพศจากการแสดงตลกผ่านสื่อวีดิทัศน์ พ.ศ. 2538.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ขุนช้างขุนแผน เล่ม 3. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, 2538.

จรรยา หยุทอง. สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2546.

จำเนียร ชวงโชติ. จิตวิทยาการรับรู้และเรียนรู้ (Psychology of Perception and Learning).
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.

จำเนียร ชวงโชติและคณะ. จิตวิทยาการรับรู้และเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
2516.

จิตตนา หนูณะ. บทบาทและการเสื่อมสลายของรองเงืงต้นหยง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ฉิ้น อรมุต (หนังสือธรรมโฆษณ์). สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2545.

ชนประคัลภ์ จันทรเรือง. ละครคือชีวิต ชีวิตคือละคร. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, 2544.

ชม ภูมิภาค. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.

ชวน เพชรแก้ว. วรรณกรรมหนังตะลุง. สุราษฎร์ธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2529.

ชวน เพชรแก้ว. "สภาพสังคมที่ปรากฏในหนังตะลุง". เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ หนึ่งจุฬีเยียม กิ่งทอง และผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม หนังสือศรีพัฒนา เกื้อสกุล. สุราษฎร์ธานี : โรงพิมพ์สิทธิ ประเสริฐ, 2537.

ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. ตำนานอิเหนา. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2506.

ด้อย ชุมสาย, หม่อมหลวง. จิตวิทยาพาเพลิน. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เดือน พรหมเมศ. "หนังตะลุงกับการเมือง". ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายหนึ่งกัน ทองหล่อ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2532.

ธนิต อยู่โพธิ์. โขน. พระนคร : กรมศิลปากร, 2500.

นครินทร์ ชาทอง (หนังสือนครินทร์ ชาทอง). สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545.

นครินทร์ ชาทอง (หนังสือนครินทร์ ชาทอง). สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2546.

นงลักษณ์ แซ่มโซติ. หาสยรสในวรรณกรรมร้อยกรองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2475. ปรินญาณินพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521.

บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ. ตลกหนังตะลุง : วิเคราะห์จากเรื่องหนังตะลุงที่ผ่านรอบคัดเลือกในการประกวดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 10 หาดใหญ่ พ.ศ.2530. ปรินญาณินพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535

บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ. "หนังตะลุงศิลปะที่รับใช้สังคม". สยามรัฐ. 12 มิถุนายน 2538.

ประนอม สโรชมาน. จิตวิทยาทั่วไป ฉบับที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "พื้นฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้". ชีวิตไทย ปรากฏได้ ชุดที่ 4. หน้า 3-15.
กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2523.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. ตำนานการละเล่นภาษาชาวใต้. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2519.

ปราณี รามสูต. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มปท, 2528.

ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องในศิลปะการแสดงหนังตะลุง.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. "เหตุแห่งแนวคิด: สื่อสาระบบเชิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม". มองสื่อใหม่มองสังคมใหม่. กรุงเทพมหานคร : เอดิสันเพรสโปรดักส์, 2543.

ปาริชาติ ยุทธะพาทีกุล. การรับข่าวสารทางด้านสาธารณสุขจากสื่อพื้นบ้านประเภทหนังตะลุงของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปรินญาณมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

พรรณทิพา อุปลวรรณา. กลยุทธ์การใช้อารมณ์ขันในการโฆษณาทางโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

พรศักดิ์ พรหมแก้ว. "ตัวตลกหนึ่งตะลุมกับชาวภาคใต้" ทักษิณคดี. ปีที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2528) :
30 – 34.

พัชนี จรรยาและคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ข้าวฟ่าง, 2541.

ไพบุลย์ ดวงจันทร์. รองศาสตราจารย์. สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2545

มงคล คชรัตน์ (หนังสือ มงคล ศ.นครินทร์). สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2545.

มงคล คชรัตน์ (หนังสือ มงคล ศ.นครินทร์). สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2546.

มาณิษา พิศาลบุตร. การสื่อความหมายในนิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะฉบับกระเป๋.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

เมธา เสรีธนาวงศ์. การวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอขตลกทางรายการ
โทรทัศน์และวิดีโอเทป. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร : มปท , 2534.

รัตพร ชังธาดา. หนังสือพิมพ์ : หนังสือตะลุมภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร : คัดติโสภากการพิมพ์, 2526.

เลิศชาย ศิริชัย. การทดลองขีดหนึ่งตะลุงเป็นสื่อกลางเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัยแห่งตนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535.

สดไส พันธุมโกมล. ศิลปะของการแสดง(ละครสมัยใหม่). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา. ทำเนียบนายหนังตะลุง. สงขลา : โฟ-บาร์ด, 2544.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา. ที่ทรวศ์วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.

สมควร กวียะ. สภาพสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย ประเภทสื่อบุคคลและสื่อประเพณี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

สมหวัง คงประยูร. ศิลปะพื้นบ้าน. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ, 2522.

สินีนาด วิมุกตานนท์. การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540

สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาทั่วไป. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์. ทฤษฎีการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระเจ้านครินทร์, 2528.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “บทบาทหนังตะลุงในปัจจุบัน”. ทักษิณคดี. ปีที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2528) : 6 – 8.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หนังสือตະລຸງ. สงขลา : โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์ , ม.ป.ป.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. ศาสตราจารย์. สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2546.

สุภาพ ชุ่มยวง (หนังสือสุภาพ ชุ่มยวง). สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2545.

สุภาพ ชุ่มยวง (หนังสือสุภาพ ชุ่มยวง). สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2545

สุภาพ ชุ่มยวง (หนังสือสุภาพ ชุ่มยวง). สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2546

สุภาพ ชุ่มยวง (หนังสือสุภาพ ชุ่มยวง). สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2546

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. “สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา”. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 6 (สิงหาคม 2527) : 17-27.

โสภา สมเขาใหญ่ (หนังสือโสภา สมเขาใหญ่). สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2545.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อาคม พัดิยะ. “หนังสือตະລຸງปัจจุบันในทัศนะของคุณ”. ทักษิณคดี. ปีที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2528) :
59 - 62.

อิม จิตต์ภักดี (หนังสืออิมแห่ง). สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2545.

อินทิรา สุวรรณ. บทบาทหนังสือตະລຸງทางโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความรู้. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

อุดม หนูทอง. “วิวัฒนาการรูปหนังตะลุง”. ทักษิณคดี. ปีที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2528) : 17 – 23.

อุดม หนูทอง. “หนังตะลุง”. เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ จ.สงขลา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมศาสตร์, 2531.

เอนก นาวิกมูล. หนังตะลุง-หนังใหญ่. กรุงเทพมหานคร : ศิลปวรรณกรรม, 2530.

ภาษาอังกฤษ

Blistein, Elmer M. “Theory of Humor”. Encyclopedia Americana. Volume 14 (1977) : 562-564

Garrison, C. Kari. and Magoon, Robert. Education Psychology Columbus. Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co., 1972.

Paritta Chalernpow Koanantakool. “Relevance of the Textual and Contextual Analyses in Understanding Folk Performance in Modern Society : A Case of Southern Thai Shadow Puppet Theatre”. Asian Folklore Studies. Volume 8 (1989) : 31 - 57.

Paritta Chalernpow Koanantakool. Traditional and Modern Styles in Southern Thai Shadow puppet theatre, from second Thai-European Research Seminar. Saarbruecken : University of the Saar / socio-Phychological Research Centre on Development Planning, 1982.

Roger, Everett M. with F. Floyed Shormaker. Communication of Innovations. New York: The Free Press, 1971.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างเรื่องที่ใช้เล่นหนังตะลุง

เรื่องหญิงก็ร้ายชายก็รัก

ฉาก : กระท่อมของนางด่างในป่า

บทบรรยาย (ความเป็นมา)

ที่เชิงเขามรกตเป็นที่อยู่ของพวกชาวเขา วันหนึ่งพระราชามีพระนามว่าท้าวแสงสุริยา ซึ่งเป็นกษัตริย์ครองเมืองเทพพนม มีมเหสีมีพระนามว่าพระนางศรีสุดา มีพระโอรสพระนามว่าแสงสินชัย พระโอรสได้ออกจากเมืองเพื่อศึกษาวิชาเป็นเวลา 1 ปีกว่าแล้วยังไม่กลับ พระราชาจึงนำทหารออกตาม แต่มาพบโขลงช้างป่า เลยวิ่งหนีไปคนละทิศละทาง พระราชาวังหนี มีทหารติดตาม คือ นายอินแก้ว พระราชาและนายอินแก้วได้อาศัยที่เขามรกต พระราชาได้นางด่างซึ่งเป็นชาวป่าเป็นชายาอีกคนหนึ่ง ระยะเวลาผ่านมา 3 เดือนกว่าแล้ว

ขอเริ่มเนื่องนิยมปฐมเหตุ	ณ ขอบเขตแนวป่าพนาศรี
แถบภูเขามรกตเชิงคีรี	เป็นพื้นที่ของชาวเขาเผ่าโบราณ
แสงสุริยาจอมรินทร์นรราช	แสนสวาหนางดงยอดสงสาร
เกษมสุขเสพสมอยู่นมนาน	ทรงโปรดปรานเสน่ห์สาวชาวอรัญ
ด่างน้อยคอยเฝ้าปฏิบัติ	สารพัดปลอบปลุกให้สุขสรรค์
ถึงชาวดำน้ำตาลก็หวานมัน	ตามเชิงชั้นเขยชมนิยมยิน
พระทิงค์ศักดิ์รักร่วมภิรมย์สม	เหมือนเด็ดดมดอกหญ้าอรุณวิล
เมื่อจากฟ้ามาดงก็หลงดิน	พระลี้มกลิ่นดอกฟ้ามณฑาทอง
ทรงโปรดปรานปราวีสาวสีหมึก	รักพิลิกร่วมภิรมย์ประสมสอง
เรื่องโบราณนิทานหนังฟังกันลอง	ท้าวปรองดองสนทนาปรึกษาความ

บทสนทนา

นางคำดง รู้สึกเป็นเกียรติที่พระราชาสเด็จพระเจ้ามาถึงเขามรกดและได้เป็นสามีของหม่อมฉัน แต่หม่อมฉันจะไม่เห็นยวรั้งพระองค์ไว้ ให้พระองค์กลับไปเพราะบ้านเมืองขาดผู้นำ นาน ๆ จะไม่ดี

ท้าวแสงสุริยา ถ้าน้องไม่ไปด้วย พี่ก็จะไม่กลับ

นางคำดง หากหม่อมฉันไป จะทำให้เสียเกียรติพระองค์ แต่ถ้าพระองค์จะกลับให้บอกน้อง น้องจะไปส่ง

แสงสุริยาจอมรินทรปิ่นกษัตริย์	ได้พรากพลัดจากเมืองเรืองปัญญา
มาหลงสาวชาวดงพงพนา	ทุกเวลานิยมชมเชยชวน
ถึงตัวดำก็น้ำใจเจ้าใสแจ้ว	ดูผ่องแผ้วศรีสวัสดิ์สมสัดสวน
กิริยามพริ้มเจ้านิมนวล	เหมือนสิ่งชวนให้พริ้งประจักษ์ใจ
พระกอดกุมหุยมหิมาไม่อ้อมรัก	นางพลิกผลัดตามขบวนชวนหลงไหล
รักจะจืดหรือยี่ดนานประการใด	ตั้งทรงช้ำไว้ที่ถ้ำนางคำดง

ฉาก : อีกด้านหนึ่งของป่าที่ท้าวแสงสุริยาอาศัย

บทบรรยาย

แสงสินชัย นายแท่ง นายหนู่น้อย และนายเปี้ยก มาเรียนวิชากับฤาษีวัชรระ แต่แสงสินชัยยังไม่ทันจะได้วิชาความรู้อะไรก็มาได้นางสาววิตรี (ลูกศิษย์ของฤาษีซึ่งเป็นลูกของพราหมณ์) เป็นชานา และขณะนี้สาววิตรีตั้งครรรค์ 2 เดือน

ในแดนดงพงไพรไกลเมืองหลวง	เวลาล่วงแรมปีที่ศึกษา
จากเมืองกรุงมุ่งไกลเข้าในป่า	พบสิทธิผู้วิเศษเห็นเหตุการณ์
มาพบสาวชาวป่าผู้นำรัก	เลยเรียนรักพักเรียนรู้คู่สมาน
เธอเป็นศิษย์หลวงตามาช้านาน	ได้เกิดการชื่นชอบลอบรักกัน
จนสาววิตรีมีท้องสองเดือนเศษ	จะกลับเขตเวียงไชยไอยสวรงค์
นำเมียรักไปกราบกำบังคัมคัล	จะจัดสรรให้ถูกตามประเพณี
ในวันนี้จะกราบลาท่านอาจารย์	จากสถานสำนักพระฤาษี

บทสนทนา

นางสาวตรี หลานเป็นห่วงพระฤๅษี จะต้องอยู่แต่ผู้เดียว เจ็บป่วยไม่มีใครดูแล
 ฤๅษี ไม่เป็นไร ข้าอยู่ได้ไม่มีปัญหา เจ้าเป็นดินเมื่อเข้าไปในเมืองเจ้าเป็นดาวอย่าลืมตัว
 เราเป็นคนจนเมื่อมีโอกาสให้ช่วยคนจนให้มาก และระวัง คนเราเสื่อมเพราะ
 ตัณหา คือ รัก โลภ โกรธ หลง ให้ระวังให้มาก แสงสัจจะ ฝากน้องด้วยนะ

แสงสัจจะ ครับ ผมจะดูแลสาวตรีอย่างดี ลาล่ะครับ

นายเท่ง นายหนูน้อย นายเปี้ยก ขอเงินและลาฤๅษี

เมื่อศิษย์หาลาลับกลับสถาน	พระอาจารย์อยู่ศาลาที่อาศัย
บำเพ็ญพรตภาวนาวาจาใจ	ตั้งอยู่ในศีลสัตย์ปฏิญาณ
อันรักโลกโกรธหลงไม่แท้เที่ยง	ทั้งรูปเสียงรสกลิ่นสิ้นสงสาร
เป็นอนิจจังสังเวชตามเหตุการณ	พระอาจารย์ตัดสิ้นไม่ยินดี
แสงสัจจะนำพากัลยาสาว	คอยปลอบเจ้าให้คลายทุกข์เป็นสุขขี
สงสารเจ้าสาวสวยสาวตรี	มีรู้ที่ต่อไปจะอย่างไร
เราชาวป่าเคยอาศัยอยู่ในป่า	เหมือนอย่างกาแซมขนหงส์ยังสงสัย
คนจะมองน้อยนางเป็นอย่างไร	คงเก็บไปเหย้าหยันกันมากมาย
เราอยู่ดินหรือบินขึ้นเหนือฟ้า	วาสนาคงไม่สมอารมณ์หมาย
แสงสัจจะชวนชนพนมไม้	พอโคกคล้ายเดินทางกลางอรัญ

ฉาก : ระหว่างทางในป่า

บทบรรยาย

สาวตรี ขณะนี้จิตใจของหล่อนมีความวิตกกังวลเป็นที่สุด เธอจะปรับตัวเองได้อย่างไร
 เพราะชีวิตของหล่อนเป็นชาวป่าชาวเขาไม่เคยสัมผัสกับเมืองกรุงเมืองหลวงหรือสังคมของคนหมู่มาก

หล่อนเข้าสู่เมืองหลวงในครั้งนี้จะอยู่ในฐานะเป็นพระสนิสาของกษัตริย์ ซึ่งอยู่ในฐานะที่
 สำคัญ เรื่องจะชนะคนหมู่มากด้วยกำลังฤทธาศักดานุภาพ หล่อนมีวิชาความรู้พอตัวไม่เกรงกลัว

ใครแม้แต่บ่อย แต่การที่จะชนะใจคนสิ่งนี้ดีเป็นปัญหา เรามนุษย์ทั้งหลายชะตาชีวิตเป็นตัวกำหนด ย่อมเดินไปตามเส้นทางที่กรรมลิขิตไว้ สาวิตรี หล่อนมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นสาวสวยถือว่าเป็นรูปสมบัติ มีกิริยามารยาทที่เหมาะสม เป็นมารยาทสมบัติที่สร้างไว้ในจิตใจอย่างดีเยี่ยม ขาดแต่ชาติตระกูลและทรัพย์สินซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน

อนาคตของหล่อนเป็นอย่างไร ขอเชิญท่านผู้ติดตามชมเรื่องหญิงกั๊วรายชาก็รักในฉากต่อไป ครับท่าน

ฉาก : เมืองฟ้าคำรณ

บทบรรยาย

เมืองยักษ์ฟ้าคำรณ ราชาชื่อยักษ์ฟ้าลั่น มเหสีสวรรคตมานานแล้ว มีโอรสชื่อฟ้าแลบ สองพ่อลูกไม่ลงรอยกัน เพราะฟ้าลั่นเป็นยักษ์พาลแต่ลูกเป็นยักษ์ดี

กล่าวถึงฟ้าคำรณอาณาจักร	ชนชาติเราเผ่ายักษ์อกุล
สมเด็จพระเจ้าฟ้าลั่นอิทธิพล	เป็นจอมคนยอดเยี่ยมไร้เทียมทาน
อ้ายฟ้าแลบเกิดมากำพร้าแม่	ถึงมีแต่พระบิดาต้องกล้าหาญ
เราเลือดเนื้อเชื้อพรหมอุดมการณ์	ต้องรุกรานให้รอบทิศเผื่อแผ่อิทธิพล
เทวดาฟ้าดินเมื่อได้ยินชื่อของข้า	ก็ไม่กล้าขึ้นแข่งทุกแห่งหน
กูทำรบหลบซ่อนด้วยร่อนรน	เคยบุกบนพิมานทรงของพระองค์พระอินทร์
ชั้นต่ำได้ฝ่ายนาคพิภพ	กูเคยรบรุกรานทุกฐานถิ่น
พ่อตีราบปราบปราชมนามาอินทร์	ภาคพื้นดินไม่มีใครกล้ามาราวี
ฟ้าแลบยักษ์นั่งฟังพระบิดา	ยักษ์โมหาอวดศักดิ์ซัดดี
พ่อแก่แล้วไม่ควรโม้อวดดี	สมควรมีศีลธรรมในน้ำใจ

บทสนทนา

ฟ้าแลบ พ่อก็แก่ชราลงมากแล้ว ควรสร้างความดีบ้าง เขาไม่รบก็หาว่าเขาก้าว เขাপราณี้ก็หาว่าเขาไม่สู้ คนดีไม่สิ้นชื่อ คลื่นลูกใหม่จะแรงกว่าคลื่นลูกเก่าเสมอ พ่ออย่าหลงในอำนาจอิทธิพลให้มากนัก

(ฟ้าลั่นโกรธมาก)

มารชนเขี้ยวเคี้ยวความคำรามขู่	ต่อไปนี่มึงกับกูอยู่กันไม่ไหว
อ้ายคนดีมีฤทธิ์อยู่ที่ศใด	มึงรีบไปหาหมออย่าช้านาน
หาไม่ได้มึงอย่ากลับให้กูได้เห็น	อ้ายชาติเช่นลูกสัตว์เดรัจฉาน
แล้วไล่ตีด้วยความโกรธไม่โปรดปราน	เสียงสะท้อนก้องดังในวังมาร

(ทุบตี ฟ้าแลบ ยักษ์ฟ้าแลบต้องวิ่งหนีไป)

ยักษ์ฟ้าแลบเจ็บแปลบในหัวอก	ถูกพ่อชกหน้าซ้ำไม่หาย
นิสัยพ่อต่อต้านเป็นผลร้าย	ต่อใกล้ตายตัวกูค่อยกลับมาดูใจ
อยู่ใกล้พาลพาดพาไปหาผิด	จำจากวังตั้งจิตหามิตรใหม่
คงไม่จนคนดีมีถมไป	หลีกให้ไกลไปให้พ้นพวกคนพาล
นึกถึงท้าวเพลิงกรดเจ้าจอมยักษ์(ไปหาอดีตกว่า)	เขามีศักดิ์เป็นอาคงจะเมตตาหลาน
มาถึงเมืองฟ้าทลายได้ตามต้องการ	เจ้าบุตรมารลับเท้าเข้าวังใน

ฉาก : เมืองฟ้าทลาย

บทบรรยาย

ที่เมืองฟ้าทลาย ยักษ์เพลิงกรด กาลมรรคมเหสี ทหารยักษ์ ปรีक्षाเรื่องจะให้ลูกสาวชื่อวันวิลาสแต่งงานกับ นันทจักร จากเมืองค่ายล้อม

สมเด็จพระท้าวเพลิงกรดอิศเรศ	กระเดื่องเดชดินดานสะท้อนไหว
กาลมรรคมเหสีที่คูใจ	โลกหวั่นไหวเกรงฤทธาสตรี

ได้เตรียมการอภิเษกพระธิดา	กับนันทจักรยักษามีราศรี
เป็นโอรสจากค้ายล้อมจอมบุรี	แต่บุตรีผ่องผัดเรื่องนัดวัน
จึงโอนอ่อนผ่อนตามความสงสาร	จะกะการวันไหนแล้วแต่ใจจอมขวัญ
ทั้งสององค์ทรงปรึกษาเวลานั้น	เจ้าหลานขวัญเข้าเฝ้าพระเจ้าอา

บทสนทนา

เพลิงกรด	ยินดีต้อนรับหลานฟ้าแลบ เรื่องของพ่อเจ้าหนะ น้ำเตียวอย่าเอาเรือไปขวาง การขวางคอกคนมันมีแต่ผลเสีย
ฟ้าแลบ	ต่อไปจะไม่ขวางใครอีกแล้ว จะไม่ยุ่งอีกแล้ว
เพลิงกรด	เรื่องน้องวันวิลาสจะแต่งงาน เจ้าเห็นเป็นยังไง
ฟ้าแลบ	ไม่ควรให้แต่งงานกับยักษ์นันทจักรเพราะยักษ์นันทจักรเป็นยักษ์พาล

(ฟ้าแลบแสดงความเห็น)

นันทจักรยักษีย้ายจากค้ายล้อม	เกล้ากระหม่อมรู้จักนานหนักหนา
เป็นคนต้นสันดานพาลวาจา	พระเจ้าอาไปนิยมไม่สมควร
น้องวันวิลาสควรจะได้ชายที่ดี	คนอย่างนี้ไม่ควรคิดผิดสัดส่วน
พระเจ้าอาใจง่ายไม่ใคร่ครวญ	หลานเห็นควรเลิกงานการพิธี

บทสนทนา

พูน ชอบขวางคนอื่น อยู่บ้านตัวเองขวางได้ มาอยู่บ้านคนอื่นก็ขวางอีก โง่ ไม่คิดบ้าง

(ยักษ์เพลิงกรดโกรธ)

ไฉนนี้ก้างขวางคอชาติต่อแหล	กุนัดณะแต่งการพิเศษศรี
ตกลงกันฉันผู้ใหญ่มีไมตรี	อ้ายอัปรีย์ทุจริตมาคิดค้าน
เพลิงกรดกัดกรามด้วยความโกรธ	ประกาศโทษหาญหักไม่รักหลาน
เจ้าจอมยักษ์ผู้เหยียดเจ้าโคตรมาร	ทุบตีหลานสะเทือนทั้งในวัง

(ทูปตีดำว่าฟ้าแลบ ฟ้าแลบวิ้งหนึ่ และประกาศว่าแค่นี้ต้องชำระ ให้เพลิงกรดร่วงตัวไว้ให้ตี จะนำมามนุษย์มาเป็นผัววันวิลาสให้ได้)

(ยักษ์เพลิงกรดรโกรธ)

เพลิงกรมขีดขีดขัดอารมณ์
เจอเมื่อไรตีให้ตายไม่เมตตา

ไม่เหมาะสมย้ายหลานชั่วตัวปัญหา
ไม่คบหาเป็นญาติขาดกันเลย

ฟ้าแลบนี้ไปก็ใจหาย
เขากลับโกรธโทษเราเอาไปเลย
ที่พูดไปใจหวังไม่ปลั่งพลาด
แต่พ่อแม่ของเขาเอาอย่างนี้
ถ้าอยู่เฉยดีกว่าน่าจะดี
ขึ้นไปยุ่งเปลื้องตัวชั่วเปล่าเปล่า
แต่มาคิดสงสารวิลาส
ย้ายยักษ์ใหญ่ใจดำทำเกินเลย

กูขวางไว้เพื่อให้ถูกเรื่องลูกเขย
กูไม่เคยคิดค้ำนการทำดี
วันวิลาสน้องน่ารักมีศักดิ์ศรี
ดีไม่ดีไม่ควรค้ำนไม่ใช่การอะไรเรา
อย่าไปยุ่งเรื่องนี้เพราะชั่วดีก็ลูกเขา
เขาจะเอาอย่างไรเอาไปเลย
ถ้าผิดพลาดมีหวังอกพังเหย
ถ้าเราเฉยสงสารน้องต้องเจ็บตัว

ฉาก : ในปราสาทฟ้าหญิงวันวิลาส

เวลาที่พระธิดาอุราธำ
พ่อบังคับรับหมายไม่ปรานี
ชาตินี้เรื่องสามีไม่ยอมรัก
หากแต่งงานวันไหนตั้งใจไว้

วิลาสสามีแต่ทุกข์ไม่สุขขี
เหมือนแก้งฆ่าชีวิตให้ลูกตาย
กับพวที่ยักษ์ใจทรามหมดความหมาย
ฆ่าตัวตายเสียให้พันทรมาน

บทสนทนา

สนม ก็ลองอยู่กันไปก่อนเผื่อว่าอยู่กันได้ ถ้าเห็นว่าไม่ดีก็ค่อยเอามืดโกนตัดให้ขาดใส่
 ส้วมชักโครกเสีย

กำลังนั่งสนทนาอุราธำ
เห็นพี่ชายถึงมาเวลานี้

ฟ้าแลบลักลอบเข้าในปราสาทศรี
วันวิลาสยินดีพันประมาณ

เข้ามาใกล้ นั่งลง ให้อำนาจให้น้อง
เห็นรอยแผลชอกช้ำเหลือประมาณ

ความเกี่ยวข้องเซฐฐานาสงสาร
ความสงสารสอบถามความเป็นมา

บทสนทนา

ฟ้าแลบ ถ้าน้องไม่ยินดีจะแต่งงาน พี่จะหาผู้ชายมาให้ สนมอย่าไปบอกใครละ
สนม เพคะ
วันวิลาศ จะดีหรือเพคะ
ฟ้าแลบ ดีสิ คนที่พี่เลือกจะต้องเป็นคนดี

วันวิลาศพักอยู่ในปราสาท ความข้องขัดคล่องคลายไร้ปัญหา
เพราะฟ้าแลบพี่ชายให้สัญญา น้องเชื่อในสัจจามาเนิ่นนาน
จอมยักษ์รีบออกนอกปราสาทนี่ ในคืนนี้เดือนแจ่มฟ้าเวหาหาญ
ยักษ์ลอยลัดตัดวิวกัดคนานต์ จะตั้งนิทานมาราเพื่อหาคน

บทบรรยาย

ยักษ์ฟ้าแลบตั้งใจจะนำคู่ครองที่เป็นมนุษย์มาให้วันวิลาศ เพราะคิดว่าเมื่อวันวิลาศมีสามี
เสียแล้วการแต่งงานกับยักษ์นั้นทจักรก็คงจะยกเลิก เหตุการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไรก็ติดตามชมต่อ
ครับ

ฉาก : ระหว่างทางในป่าของแสงสินชัย สาวิตรี นายเท่ง นายหนูน้อยและนายเปี้ยก

บทบรรยาย

อรุณฤกษ์เบิกฟ้าอากาศสว่าง แจ่มกระจ่างจรัสรัศมี
กลางเขาเขินเนินในพนาลี ฟังดนตรีสัตว์เถื่อนเพื่อนพงไพร
แสงสินชัยนำพาสาวิตรี จากแต่ที่สำนักสิทธาตาผู้ใหญ่
สาวิตรีกั้วลมห่มหมองใจ ชีวิตไซ้ร่ำต่ำต้อยด้อยหนักหนา
กลัวเหตุการณ์ทั้งหลายในภายหน้า มิรู้ว่าจะเป็นไปเช่นไร
แสงสินชัยพระเข้าใจซึ่งเมียสาว คอยปลอบเจ้าให้คลายทุกข์มีสุขไส

พระชี้ชวนให้ชื่นชมพนมไพร

ให้ชมพรรณพฤกษานานาพันธุ์

พระชื่นชอบเข้ามาปลอบเมียรัก

ชี้ชมไม้ให้น้องได้สุขสรรค์

เน้นต้นขานางอยู่ข้างัญชัน

ต้นเป็นคู่ที่น่าดูน่าชม

ต้นพันต้นเปลือกคั่นน่าคิด

อย่าเข้าไปใกล้มันไม่เหมาะสม

ต้นไทรใหญ่กิ่งไหวตามลม

รากไทรย่อยหย้อยลงเป็นพวง

นกกระจาบบินมาคาบลูกไทร

บินไปบินมาดูน่ารักน่าหวง

นกเขาคุเคียงคู่ไม่ลง

ผู้คลอเคลียทำให้เมียสบายใจ

เหมือนอย่างพี่ที่ได้มีเมียสาว

จะคลอเคล้ามีจากเจ้าไปไหน

สาววีรียบอกว่าพี่ลองไป

น้องจับได้ดีให้ตายคามือ

เสียทองเท่าหัวไม่เสียผิวให้ใคร

น้องใจร้ายพี่ชายอย่าถือ

ชายสวมสอดคอดน้องสองมือ

หญิงว่าอย่า อายฟ้า อายดิน

บทสนทนา

นายเท่ง นายหนูน้อย และนายเปี้ยก พูดหรือทำอะไรก็ได้แล้วแต่ตกลง

เวลานั้นฟ้าแลบล่องลมบน

มองเห็นคนอยู่ใต้ไทรกลางไพรศรี

เห็นผิวเมียนั่งคู่กันอยู่ดี

อสุรีเฟงพิณิจพิจารณา

อันผู้ชายหมายมาดาติบุรุษ

ดีที่สุดสมชาติวาสนา

ถ้าได้กับน้องสาวคู่กาย

ก็นับว่าคมคายไม่เสียที

จึงโอมอ่านคาถาเข้ามาใกล้

สะกดให้หลับไหลในตอนนี้

เป่าอาคมลมพามาทันที

ทุกชีวิตก็หลับนอนตอนกลางวัน

ฟ้าแลบยักขาเข้ามาถึง

มองแล้วซึ่งเหมือนเทวาจากสวรรค์

เมียก็สาวสวยเรียมเท่าเทียมกัน

ภูขอขึ้นไปสักพักสักไปก่อน

ฟ้าแลบ (จำพืด) ไม่มีเจตนาร้ายเพียงแต่ขอยืมไปทำธุระเสร็จแล้วจะนำมาคืน

อ้ายตัวนี้ก็เข้าท่าตำราบอก

หัวก็ฉอดดอแลนเขาว่าแสนโมโห

นอนยกธงอยู่กลางลานเอวาวนไซร์

พุงโรกันปอดไฉนก็ยกอดคน (เอาไปด้วย)

ภาคภูมิอุ้มพามาทันที

มาถึงที่หน้าประเทศเพื่อจะบอกเหตุผล

อ้ายยักษ์เท่งสวมสอดกอดนางยักษ์	กาลมรรควงงซึกสงสัย
พี่เพลิงกรวดดูจรตผิดเพี้ยนไป	ทำไมเขระขระดูตะกละตะกลาม
ยักษ์เท่งว่าเรื่องนี้มันพีพิพิทิด	ตรงนี้หิดตั้งคุ่มแลหยมหยาม
เท่งจูบจูบต้องของงามงาม	ชาติได้น้ำได้น้ำมันเหลือกิน
สองเต้ายังเต่งชาติแข็งปึก	ดื่อกี้ดื่กกวงหวอเหมือนบ่อหิน
เท่งทำศึกคึกคักนางยักษ์ตื่น	ผ่านุงปลิ้นขึ้นขาดจนพาดคอ
รามสูรคว่างขวานสะท้านสะเทือน	สาครเลื่อนลมจัดพัดตั้งหวอ
อ้ายยักษ์ปลอมยอมตายไม่รีรอ	ขึ้นเพลงต่อเป็นสตรึงคี่ดิงดิงต้อง
	ดั่งดิงต้อง.....ดั่งดิงต้อง.....ดั่งดิงต้อง

ฉาก : ตำหนักของวันวิลาส

เวลาที่แสงสินชัยมานั่งใกล้	น้องวันอายุวาวับจับสมอง
นางเบี่ยงบิดใจหายไม่กล้ามอง	คืนนี้ต้องเสียตัวน้องกลัวแรง
ชีวิตเอยน้องไม่เคยแต่สักหน	จะมีผลอย่างไรก็ฝืนทำใจแข็ง
หันมาบอกพี่ชายอย่างนั่งใกล้น้องนักแรง	ฉันเพียงแกล้งเล่นละครตอนพี่มา
ให้พี่แลบนามาพอเป็นพิธี	เรื่องโน่นนี่มิได้สั่งไปเลยหนา
เห็นใจน้องเกิดพี่มีเมตตา	พื่อยามาหักราญด้านน้ำใจ

บทสนทนา

วันวิลาส	สงสารน้องบ้างนะคะ
แสงสินชัย	ทำไมหรือจ๊ะ
วันวิลาส	พี่แลบได้เล่าประวัติของพี่ให้ฟังแล้ว ว่าพี่มีเมียแล้วพี่แลบนามามาเพื่อแสดงละครให้
	ท่านพ่อเห็นเท่านั้น
แสงสินชัย	มีเมียแล้วก็เป็นไรไป พี่รักน้อง
วันวิลาส	ไม่ได้หรอก
แสงสินชัย	นอนเสียเถอะคนดี คนดี

แสงสินชัยนอน วันวิลาสพลิกไปพลิกมา วันวิลาสค่อยขยับเข้ามาที่ละนิด แสงสินชัยสวม
สอดกอดวันวิลาส

วันวิลาศ อู๋! อย่าคะ คนอะไรไม่รู้ รั้งแกผู้หญิง

ชายสวมสอดเข้ามาอดน้องหญิง
 แก้มทั้งสองไว้ให้ใคร
 ถอดเสื้อผ้าให้เห็นเนื้อเห็นหนัง
 พี่เห็นเมื่อไรหรือเคยไปรักกัน
 คนเขาเล่าให้พี่บ่าวได้รู้
 พี่สัปดนพี่เป็นคนอย่างไร
 พี่อย่าปล้ำอย่ามาทำช็อก
 ขอเปิดทีวีขอที่ช่องห้า
 ลองเปิดช่องเจ็ดสวยเด็ดจังเลย
 ทีวีใหญ่ใครใครก็ชอบ
 เรามาเล่นมวยไทยพลิกไปพลิกมา
 น้ำเงินตั้งรับเข้ามาจับแล้วบิด
 น้ำเงินตามติดชิดเข้ามาต่ออย
 แดงก็สู้แต่คอยดูจังหวะ
 เกรกวาดลานไม่หาญแสดง
 น้ำเงินรุกหนักหลักซ้ายย้ายขวา
 ขึ้นยกสี่น้ำเงินตีเบาเบา

เวลาที่ฟ้าแลบเจ้าจอมยักษ์
 เรืองมันยุงนุงนังยังเกาะกุม

พี่รักจริงหญิงอย่าสงสัย
 พี่จูบเบาเบาเพราะว่ารักกัน
 น้องสวยจังเหมือนอย่างชาวสวรรค์
 ชาวสวรรค์เขาอยู่กันห่างไกล
 สองเต้าหนูทั้งนูนพูนใหญ่ (อู๋บ้า)
 เห็นใจพี่คืนนี้จะขอ
 ของง่ายง่ายน้องไม่ให้เสียเลย
 หญิงว่าอย่าฆ่าพี่ฟ้าอยู่เลย
 ภาพคมชัดดูถนัดสายตา
 ถูกระบอบพี่ชอบหนักหนา
 พี่เชียร์ฝ่ายแดงเข้าไปแทงเขาลอย
 แดงผิดจังหวะทำท่าจะถอย
 แสบหลายครั้งเพราะกำลังมีแรง
 ต้องเอาชนะทำท่าเข้มแข็ง
 กลัวถูกน็อคเลยชกเบาเบา
 แดงเสียท่าเข้ากันยันเข้า
 แดงคอพับต้องนอนหลับคาหมุม

ต้องคิดหนักเล่นไว้ตั้งหลายขุม
 กูจะอุ้มพานี้จากทีวีเพื่อคุณ

ขณะนั้นฟ้าแลบเข้ามาหาแสงสินชัยและวันวิลาศ บอกว่าต้องพานี้จากเมืองยักษ์ไป
 อาศัยเมืองเทพนม ซึ่งเป็นเมืองของแสงสินชัยเพราะอยู่ที่นั่นอันตราย

อ้ายยักษ์แลบอุ้มพาสองหนุ่มสาว
 ออกจากปรางค์ที่สวยสดงดงาม
 ตะโกนดังสั่งการราพยักษ์
 ลูกสาวท่านได้มนุษย์สุดโสภี

จะพาเจ้าไปเทพนมพระมหา
 ในเวลาตามขั้นตอนก่อนราตรี
 อสูรศักดิ์พระเจ้าอาจฟังมาทางนี้
 ในคืนนี้จะพากลับไปเมืองไทย

ฟ้าแลบตะโกนบอกยักษ์เพลิงกรวดว่า ลูกสาวท่านได้สามีแล้วคืนนี้จะพาไปอยู่เมืองผัว ถ้าคิดถึงลูกสาวให้ตามไปเมืองเทพพนม แต่ให้ไปอย่างมิตร ถ้าไปอย่างศัตรูจะให้เห็นดีกัน แล้วเรียกหานายเท่งแต่ไม่เจอเลยรีบหนีไป ทิ้งนายเท่งไว้ เพราะยักษ์กำลังไล่มา

พอรู้เรื่องเคืองแค้นแน่นหัวใจ	มาพลาดผิดเสียแผนแค้นหนักหนา
อ้ายฟ้าแลบตัวแสบทำชั่วช้า	จอมพาราอายุอับนับประมาณ
น้ำตาไหลครั้งกำลังเข็ด	ยักษ์ไม่เข็ดโคกาน่าสงสาร
รีบกลับสู่ตำหนักที่พักมาร	ยักษ์ลนลานสับเท้าเข้าวังใน

ฉาก : ตำหนักของยักษ์เพลิงกรวด

ยักษ์เพลิงกรวดตะโกนเรียกนางกาลมรรค เห็นนางนอนอยู่กับยักษ์อีกตนหนึ่ง

เหมือนฟ้าผ่ากลางกระหม่อม	เจ้าจอมยักษ์โกรธหนักเนื้อเต้นทุกเส้นขน
จับกระทาคู่กับกรออย่างรั้นรน	เข้าผจญไล่ตียักษ์เท่งหนีลนลาน

นายเท่งวิ่งล้มลุกคลุกคลาน เรียกฟ้าแลบไปพลาง

กาลมรรคคอดบาทภัสตราว่าเสียท่าที่สุด	ถูกมนุษย์ใจเลวทำเหลวไหล
มันปลุกปล้ำทำได้น่าอายใจ	คนอะไรเมามันจนฉันไม่พักนอน
ถึงจะไปใจหายน้อยอายผี (ทูลหัวเหอ)	เมียเห็นทีจะขอลาพระทรงศร
จะไปฆ่าตัวตายในสายดอน	เมียลาก่อนไปผูกศอมรณา

บทสนทนา

ยักษ์กาลมรรค น้องขอลาไปผูกคอตาย

ยักษ์เพลิงกรวด อายนะน้อง ไม่ใช่ความผิดของน้องคนที่ต้องฆ่าให้ตายคือ อ้ายฟ้าแลบ

ฉาก : หน้าตำหนักของยักษ์เพลิงกรด

เที่ยงเดินล้มลุกคลุกคลาน บ่นมาพลงหัวเข้าโกรกแก๊กรัก นายเที่ยงเดินพูดคนเดียวว่า เสียใจ
มากที่ไปผิดลูกเมียเขา เขาเป็นถึงมเหสี เราเลวมาก ๆ

ฉาก : ในป่า

<p>สาวตรีที่นอนนอนในตอนนี่ หรือตัวพีหนีไปให้ไกลกาย แต่สังเกตรอยเท้าอ้ายยักษ์เข้ามาแอบ มันซุ่มซ้าเลวทราภุมจะตามไป มันไม่รู้จักตัวซ้าอ้อสาวตรี ตามให้จับพบแล้วฆ่ามิไว้พันธุ</p>	<p>สามีหายป็น่าใจหาย เพราะเกลียดหน่ายสาวตรีหรืออย่างไร ให้เจ็บแสบรู้ว่ายักษ์นี้มันลักไปไหน ที่มันกล้าลักตัวกูจะได้รู้ความสำคัญ สิทธิ์ฤาษีจอมคาถาฆาตอาถรรพ์ แล้วสับมันให้เป็นชิ้นให้กากินคล่องคอ</p>
---	---

บทสนทนา

สาวตรี	(โกรธมาก) เราจะฆ่ามัน
นายเที่ยงมาถึงพอดี	
สาวตรี	พี่แสงสินชัยไปไหน
นายเที่ยง	ยักษ์ลักไป
สาวตรี	จะตามไปฆ่าให้ตายให้หมด ไม่ต้องมาห้ามนะ ไม่ฟัง

<p>พอรู้ข่าวเข้าหูรู้เรื่องตัว อ้อผู้หญิงคนนั้นมันคือใคร อยากสนุกเอาเกลือจุกให้แสบสันต์ แย่งตัวเขาเอาไปชมสมฤดี พระขรรค์เดือจจะได้อัดเลือดคัศตู เสียทองเท่าหัวไม่เสียตัวให้กับใคร</p>	<p>เขาพาตัวไปได้เสียมีเมียใหม่ จะตามไปเช่นฆ่าไม่ปรานี จุดสำคัญให้ครวญครางหมดทางหนี โดยไม่มียางอายไร้น้ำใจ ตัวของกูไม่ให้ชิงไม่ว่าผู้หญิงไหน บรรลุไปฟ้าคำรณเมืองจอมมาร</p>
--	---

ฉาก : เมืองฟ้าคำรณ

มาถึงหน้าเมืองมิรู้เรื่องราวเมืองไหน
ประชาชนมากนักถ้วนยศทัมพิพ
จะสอบถามให้ทราบความที่สงสัย
รีบเล่าความตามจริงเรื่องสิงคาร

ช่างโตใหญ่โอบอารสถานถิ่น
เป็นแผ่นดินพวกอสูรประยูรมาร
เรียกอสูรไกรที่รักษาหน้าสถาน
นี่สถานแผ่นดินถิ่นของใคร

บทสนทนา

สาวตรี (ซู่) รู้จักยักษ์ฟ้าแลบไหม
นายพูน เมืองยักษ์ฟ้าลั่น มีลูกชายชื่อฟ้าแลบ แต่ฟ้าแลบไม่อยู่ ออกไปนานแล้ว
สาวตรี (ซู่) ไปบอกเจ้านายของแก กูจะเข้าไปฆ่าเสียเพราะแค้นที่ถูกลักผัวไป

นายพูนตกใจร้องไห้เหี่ยว
หัวใจเสียเหี่ยวเพ็ช่อเปียกไม่เหลือไหล
หัวเข่าอ่อนท่อนแทนแน่นหัวใจ
ล้มลุกคลานเอาวานลง
ลูกขึ้นยืนล้มแผละเยะขึ้นั่ง
ถึงล้งคลานมาเหมือนหมาหลง
ไปกราบทูลอสูรศักดิ์จอมยักษ์ยง
พูนคลานตรงเข้าไปเฝ้าเจ้าจอมมาร

ฉาก : ในวัง เมืองฟ้าคำรณ

ยักษ์สงสัยได้ถามความเสนา
พูนทูลว่ามีผู้หญิงยิงศักดิ์ศรี
มันกำลังถึงมาพระธานี
ดูท่าที่กล้าหาญมันชาญชัย
ยักษ์ฟ้าลั่นหัวร่อจงอยหาย
มันอยากตายมาทำกูผู้ยิ่งใหญ่
ในโลกนี้กูไม่มีจะกลัวใคร
มันผู้ใดเก่งกล้ามาทำทาย
ขึ้นชื่อรบรุกวานขุนมารชอบ
กูกระบบกับนิสัยสนใจหมาย
สาวตรีพอบพบหน้าจอมมารร้าย
เข้ารุกไล่ฟาดฟันฟ้าลั่นมาร

รวบรัดมัดได้พลิกไฟล่หัตถ์
จอมกษัตริย์สิ้นฤทธาน้ำตาไหล
ขึ้นบาดาลถึงฟากฟ้าสุราลัย
กูเคยไปปราบปรามนามขจร
มาแพ้ฤทธิ์ผู้หญิงสาวตัวเท่านี้
อยากจะหนีแทรกสุธาหลบหน้าผ่อน
ไปตายเสียให้พ้นความรอนร้อน
จอมมารมรแค้นคับอับประมาณ

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าลั่น ฆ่าฉันเสีย
 สาวิตรี ไม่ฆ่า ฉันจะลากคอไปตามหาลูกของแกที่ลักผัวฉันไป

เอาเชือกมนต์พระฤาษีที่ศักดิ์สิทธิ์ มันมีฤทธิ์ศัตรูขลาดไม่อาจหาญ
 มาผูกคอจอมปราบราพมาร ยักษ์เสียวซ่านเสโทไหลไม่ทั่วกาย
 จุดกระชากลากคร่าฆ่าสมเพท น้ำพระเนตรไหลกระเซ็นลงเป็นสาย
 อันความเจ็บเน็บในทั้งใจกาย แต่ความอายท่วมทันทรมาน

สาวิตรีชี้ให้นายเปี้ยกให้ลากไป

น่าสงสารฟ้าลั่นจอมอันธพาล มาเสียการเสื่อมยศหมดศักดิ์ศรี
 เมื่อมารแพ้ฤทธาสาวิตรี ซึ่งนางมีความหึงอยู่ตั้งต้น
 ฤทธิ์โมโหโกรธาเป็นบ้าเลือด เป็นแรงเดือดใจร้ายที่หมายฝัน
 ลากคอยักษ์าจอมฟ้าลั่น จากเขตชั้นที่แรมทางมากกลางไพร

ฉาก : ที่พักของท้าวแสงสุริยาและนายอินแก้วในป่า

แสงสุริยาจอมนรินทร์นเรศฤทธิ์ เมื่อมาติดหลุมรักปลักตัณหา
 รักนางดงหลงหญิงดำผิวดมธมา กรรมชักพามาสมสู่ร่วมอยู่กิน
 พอนึกหน้ายหมายจะหนีบัดสีหน้า ไม่ควรมาหลงไหลอยู่ไพรสิน
 เราพลัดดงหลงแดนสุดแผ่นดิน มาหลงสิ้นนางป่าระอาอาย
 คนต้องลือชื่อเราเมื่อเขารู้ ว่ามาอยู่กับนางไพรน่าใจหาย
 คิดถึงเมียเสียการเมื่องเรื่องมากมาย ทั้งลูกชายก็พลัดพรากจากกันไกล
 ไม่ได้ข่าวคราวต้องติดขัด กรรมวิบัติบาปกรรมทำไฉน
 จะคืนกรงมุ้งกลับก็กลับไกล ต้องจำใจจากเจ้าสาวผิวดำ
 ที่จำร้างจางรักหักใจลา เกิดชาติหน้าขอให้เจ้าผิวดำ
 ธรรมดาเจ้าก็ตีเสียที่ดำ ครั้งจะนำไปธานีบัดสีคน

โกกิลากาแก่ก็แซ่เสียง	ล้วนสำเนียงคณานกวิหคเหิร
นางออกจากภูผาตั้งหน้าเดิน	จะตามเชิญผัวกลับบรรพพา
ทุกสูมทุมพุ่มรุกขชาติ	นุชนาทเวียนนวนเที่ยวค้นหา
ทั้งเรียกร้องก้องดังมากกลางป่า	นางตั้งหน้าตามผัวพาตัวจร

คำดง (คร่ำครวญ) พูลกระหม่อมชา ดำไม่เคยคิดทะเลาะทะยานไฝ่สูงเกินศักดิ์ หม่อมฉันรู้ดีว่าดำเป็นชาวป่าชาวเขา เหมือนผักเบี้ยเตี้ยดำ ไม่เหมาะที่จะปักแจกันทอง แต่ดำทำใจไม่ได้ ดำว่าเหว ว่าเหวมาก ๆ พระองค์ไม่รับเป็นเมียก็ไม่เป็นไร เพียงแต่ให้รับใช้อยู่ได้เบื่องยคลบาทก็พอ พูลกระหม่อมชาคอยดำด้วย

เดินพลางนางครวญ	หน้านวนลนึ่มน้อง
น้ำเนตรเนืองนอง	คร่ำครวญหวนหา
แสร้งรักแสร้งใคร่	พี่ชายให้สัญญา
วาจาเปลี่ยนแปร	พูดไม่แน่มั่นนอน
แสร้งพี่ต้องการ	พี่สาบานลงทุน
หลงไหลไอลุ่	อยู่ร่วมเรียงเคียงหมอน
ผ้าผ่อนหล่อนหลุด	พี่ไม่หยุดไม่หย่อน
สองกรพี่ปล้ำ	ลูบคล้ำเคล้าคลึง
คลึงเคล้าเต้าตุ้ม	สองตุ้มเต้าเต่ง
พี่น้องไม่นิ่ง	พอมือถึงหมูกถึง
น้องไม่พักหลับ	เดียวจับเดียวตึง
เดียวคลึงเดียวคล้ำ	พี่กล่าวคำสัญญา
ว่ารักน้องจริง	แล้วกลับทิ้งน้องได้
คารมคมชาย	ช่างพลิกพลิ้วชีวหา
นางคำดงตั้งใจครล้วยมา	ถึงวัดวาโยคีผู้มีธรรม

ฉาก : วัดพระฤาษีโฆษกะ

โฆษกะสิทธิาพระดาบส	บำเพ็ญพรตภาวนาอยู่อาศรม
ศรัทธาแท่นสันทนาการนิกรม	ไม่โง่งมด้วยกิเลสเจตนา
ล่วงรู้สิ้นดินฟ้าด้วยตาวิเศษ	นึกสมเพทผู้ที่หลงอยู่ในดงตัณหา

ทั้งข้อหลวงลงราชฎ์ขาดเมตตา	ทั้งเขียนฆ่ากันตายไม่วายวัน
ทั้งวงศ์รัฐวงศ์ราชาวงศ์พระศาสนา	ยังเมามันต์ค้นหาจนตาหัน
ไม่หลบหลีกปลีกตัวยังพัวพัน	หลงด้วยสรรเสริญสุขเสียทุกราย

ปากถือศีลแต่มือยังถือสาก	จึงลำบากลำบากนยังชวนชวาย
ขึ้นเถรเฒ่าเจ้าคุณยังวุ่นวาย	ยังอยากได้ออยากดังอยู่ทั้งนั้น
อนิจจังสังขารลูกหลายเหย	อย่าหมายเลยว่าจะแน่นแปลผัน
อย่าหลงนักศกดินาที่ว่านั้น	เมื่อถึงวันมรณะก็เป็นอุสุรบ้าง

บทสนทนา

ขวัญเมือง	ตั้งแต่มาฟังธรรมะของอาจารย์แล้วก็สบายใจปลงตก
ฤาษี	ธรรมมีแล้วตามตัวบุคคล ความบริสุทธิ์จากกิเลส ธรรมะประเภทที่มากู้กับโลก ดินน้ำลมไฟ
ขวัญเมือง	สาธุอาจารย์ ผมตัดแล้วกิเลสแต่ตัดไม่หมดยังอยู่มั่งเลย ตัดค่าแชร์ที่เปียแล้วไม่ให้ อ้ายหม้อตัดขาดแล้ว

กำลังนั่งสนทนากับสานุศิษย์	พระสมมติแหว่หูวันนี้ก็สงสัย
เสียงกระรอกบอกกลางมาอย่างไร	หรือว่าใครมาหาท่านอาจารย์
ฝ่ายดำดงเข้ามาใกล้นี้ไหวกราบ	แสนสุภาพกิริยาสีกาหลาน
ดูงามขำดำสนิทพิศดาร	เจ้าบ้านเมืองใดไปไหนมา
ดูผิดเพี้ยนก็รู้ได้ไม่ใช่ไทย	เราสงสัยว่าเป็นเทศเภทภาษา
มาถึงเรามีดมนจนปัญญา	เพราะภาษาที่เราใช้เขาคงไม่เข้าใจ
ฝันอารมณ์พระซัดสั่งภาษา	ว่าที่ตีมานะนี้เจ้ามาจากไหน
เป็นหญิงเดียวเที่ยวปามาอย่างไร	เหตุไฉนร้อนเร่เจ้าบุหงะบือซา

บทสนทนา

สะหม้อ	รู้ไม่ซั้บจับไปกะเดียด บุหงะบือ ซาซา แปลว่าพริ้อ
นางดำดง	ช่วยทำให้ห้องที่

พระอาจารย์ผานดูก็รู้เหตุ
เรื่องไม่เหมาะเคราะห์เจ้าร้ายหลายประการ
จะเหนี่ยวรั้งให้หยุดยั้งอยู่ที่นี่
จึงบอกว่าความหวังที่ตั้งไว้
จงเอาตำราเล่มนี้ไปศึกษา
ตั้งความเพียรเรียนร่ำจนจำใจ
ไม่ใช่ลูกพระฤาษีอย่าเป็นที่สงสัย
อันเรื่องราวเศร้าหมองเป็นของตัว

แสนสมเภทด่าดงน่าสงสาร
สิทธิอาจารย์แจ้งจิตคิดอุบาย
เมื่อโชคดีแล้วค่อยไปตั้งใจหมาย
เราช่วยได้ดอกเห็นไม่เป็นไร
ถ้าหากว่าจะไม่ได้ ห้ามไม่ให้ไปไหน
ก็จะได้มีทองไม่ต้องกลัว
เป็นเชื้อไขของพระจอมกระหม่อมผัว
จะหายมัวเมื่อลูกเจ้าเกิดมา

บทสนทนา

ฤาษี ทองตำราเล่มนี้ให้จำแล้วจะทอง
สะหม้อ อี อ่านหนังสือมากนักทอง
ฤาษี มันทองมาแล้วแต่เจ้าตัวไม่รู้

แม่ด่าดงหลงเชื่อพระฤาษี
เมื่อเร่งรีบจะให้ทองก็หมั้นทองตำรา
หวนคนึงถึงจอมกระหม่อมพี่
เสียแรงหวังตั้งมั่นจนวันตาย
พอน้ำค้างพร่างพรอมสายลมโบก
ถึงกฎก็จะร้ายไม่เป็นไรท่านแกใจดี
เราตามผัวตัวผอมจนตรอมจิต
ในชาตินี้จะมีลืมนบุญคุณคน

ว่าจะมีกรรมเพราะการหมั้นศึกษา
อนิจจาตำราดั่งหลงอุบาย
ไก่อปานนี้คงจะไปไกลเหลือหลาย
พระอยู่ได้มีถึงสักครึ่งปี
มันพัดโยกหลังคาตาฤาษี
พอเป็นที่พึ่งพาเวลาจน
พระนักสิทธิ์เมตตาก็นับว่ากุศล
แล้วทองบ่นตำราของอาจารย์

ฉาก : เมืองสายชล

บทบรรยาย

ทำวราวมศิลป์ – จินตนาวัฒน์ สิ้นพระชนม์ มีธิดาชื่อวิรัชณี การปกครองมอบให้อุปราชเดโช
ชัยพระอนุชาของพระราชบิดาปกครอง จนกว่าฟ้าหญิงจะอภิเษกตามกฎหมายมณเฑียรบาล

กล่าวสายชลอาณาจักนคร
จักรพงศ์องค์มหาจอมราชันย์
คือพระเจ้ารามศิลป์ผู้ถือเดช
เดโชชัยอนุชารักษากการ
เมื่อพระธิดาอุภิเกษมีคู่สอง
พระธิดาวิรัชนีฉวีวรรณ
เดโชชัยอนุชาหาหลักการ
ได้ตัวหลานศรีสวัสดิ์วิรัชนี

อาณาเขตชนเผ่าไทยใหญ่มหันต์
สิ้นพระชนม์ด้วยชรามาไม่นาน
พร้อมยุวเรศจินตนามาสังฆาร
กฏมณเฑียรบาลวางไว้หมายสำคัญ
ก็จะได้ครองเวียงชัยโดยสวรรค
เพ็งพระชนม์ถ้วนสืบเจ็ดปี
ยึดสถานสายชลพระกรุงศรี
มาเป็นทีชทายาจะชื่นใจ

บทสนทนา

เดโชชัยปรึกษากับนายปราบและนายตีกว่าจะวางแผนกันปลุกปล้ำวิรัชนี เมื่อได้วิรัชนีเป็น
เมียได้ทั้งเมืองได้ทั้งเมีย

ปราบ นะรอด โมวาย พุทธิบหาย ทาตายโหง ยะกั้งโค้ง ไปไม่รอด ให้ไฟชอดให้โดกห
ลุด ให้หมัดชุดไปด้วยนโมพุททายะ

เมื่อวางแผนกันได้ที่มีความหมาย	หวังจะได้เมียสาวคราวสมัย
วิรัชนีน่ารักประจักษ์ใจ	จะได้คลั่งคลอเกล้าสาวโสภา
จะโลมลูบจูบเจ้าเต้าทั้งสอง	หมายสนองความรักให้หนักหนา
ทั้งเรือนร่างจะได้ชมภิรมยา	โธนางฟ้าวิมานไหนจะเทียบทัน
เอาสุรามาด่มพอย้อมจิต	ตอนอาทิตย์ลับลวงสุริฉันท
ชวนเสนาคู่ใจไปด้วยกัน	สู่ปรางค์จันทร์พระธิดาในราตรี

ฉก : ตำนานของวิรัชนี

นายปราบล่องหน้าไปบอกอิทาสี ให้ฟ้าหญิงหนีเสียก่อนแล้ววางแผนให้ใครไปนอนแทน
เพื่อให้นางหนี ให้อิทวยไปนอน

เราจึงต้องจากพาราตามหานาง	ต้องแรมร้างเดินหนมาคนเดียว
เข้าพักกายใต้ไทรที่ใบดก	ที่ปิดปกเป็นพุ่มชะอุมเขียว
แขนงดูขึ้นบนต้นไทรที่ใบเปรี๊ยะ	เห็นนางเยียวใส่ผ้าผ่าเอ็นดู

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ เรื่องของเขาแต่เรายื่นมือเข้าไปยุ่ง ก็เหลียวเห็นนางอยู่ปลายไม้ ก็เรียกให้ลงมา
นางไม่ลง เธอจะลงมาหรือไม่ถ้าไม่ลงฉันขึ้นไปอุ้มลงมา เธอไม่ไว้ใจฉันหรือน้อง
เอ๋ย ฉันเป็นยักษ์ก็จริงแต่ฉันก็มีธรรมะ ฉันถือศีล 5

วิรัชนี้ ยอมลงก็ได้ ไม่ต้องขึ้นมานะ

เมื่อสอบสวนทวนถามเนื้อความนาง	รู้กระจ่างเข้าใจในเหตุผล
เราจะนั่งเสียดูอะไรจิตใจคน	บอกหน้ามลงว่าพี่ช่วยได้ไม่ต้องกลัว
จะจับตัวพระเจ้าอาที่บ้าหลาน	จะจัดการเตรียมมัดไปตัดหัว
พี่ฟ้าแลบมีวิชาน้องอยากกลัว	ช่วยไปทั่วไซคิดคำหากำไร

นางขอร้องว่าอย่าฆ่าถึงอย่างไรเขาก็เป็นอา

จึงชวนกันกลับมาอาณาจักร	ฟ้าแลบยักษ์นำฤทธาศักดาหาญ
เข้าที่พักเดโชชัยคนใจพาล	แจ้งจัดการจับตัวคนชั่วช้า

จับตัวได้ขว้างไปจากเมือง อ้ายดิกวิงหนี ยักษ์ฟ้าแลบประกาศว่าต่อไปนี้อำนาจการ
ปกครองทั้งหมดอยู่ในความปกครองของวิรัชนี้ ประชาชนต่างดีใจกันมาก

เมื่อเมฆฝนหยาดหยดหมดจากฟ้า	ท้องนภาที่สว่างช่างแจ่มใส
ทุกชีวิตประสพสุขพันทุกข์ภัย	นางมาใกล้ฟ้าแลบพี่ที่เมตตา
ในชาตินี้ฉันมีลื้มพระคุณพี่	วิรัชนี้มีโอกาสวาสนา
เชิญพี่ยักษ์พักอยู่ในพารา	ถือเสียว่าน้องพี่ที่ร่วมกรรม

ฉาก : เมืองสายชล

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ วิรัชนี่จะครองเมืองโดยขัดต่อกฎมณเฑียรบาลมิได้ เพียงรักษาการ เพราะฉะนั้น
เครื่องคู่อภิเษกเป็นหน้าที่ของพี่จะจัดการให้ ในเมื่อน้องบอกว่าพี่เป็นพี่ชายพี่มี
สิทธิ์ในการจัดการให้น้อง

ฟ้าแลบรีบลามาทันที	วิรัชนี่บอกว่ายักษ์ดีหนักหนา
การมองคนชั่วดีไม่ใช่ที่หน้าตา	กิริยาที่เขาทำนั้นสำคัญ
บางคนหน้าตาดีก็มีคนรัก	มินานนักชั่วช้าน่าหวาดหวั่น
นางพักอยู่ปรางศรีในใจตื่นตัน	รอคอยวันฟ้าแลบจะกลับมา
ฟ้าแลบรีบรัดตัดทางจร	มุ่งนครเทพนมพระมหา
เดินคนเดียวเปลี่ยวใจที่ในป่า	รีบล่องลอยนภามาทันที (เหาะ)
เคว้งคว่างมากกลางบรรยาศ	ด้วยอำนาจคึกคักจอมยักษ์
พักหนึ่งเข้ามาถึงพระธานี	เข้าสู่ห้องของจักรีที่นิทรา
บรรทมแนบแอบน้องวันวิลาส	จอมมารมาตรงเข้ามาใกล้ใช้คาถา
สะกดให้หลับไหลในนิทรา	เขียนสารว่าเยี่ยมชายไปไม่นาน
ลงชื่อฟ้าแลบร่ายยักษ์	อสูรศักดิ์อุ้มพาด้วยกล้าหาญ
พักหนึ่งถึงสายชลพระสิงคาร	จึงจัดการปลุกชายให้รู้ตัว

ฉาก : ตำนานของแสงซินชัยและวันวิลาสที่เมืองเทพนม

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ (ปลุกแสงซินชัยแล้วบอกเล่าเรื่องราวทั้งหมด)
แสงซินชัย ทำอย่างไรดีนี่ (นึกกลัวสวาทริ่มาก) เธอชี้หิ้งไม่ยอมใคร เธอไม่ยอมแน่
ยักษ์ฟ้าแลบ มีสองได้มีสามจะเป็นไร เมียหนึ่งเข้าทำนอง เมียสองต้องห้าม เมียสามโชคดี เมีย
สี่อีสลาม

ฉก : ตำนานของวันวิสาข

จึงนำพาเจ้าฟ้าเข้าประเทศ
มอบหมายให้อยู่พระนคร
ไปสืบหาสาวิตรีศรีสวัสดิ์
แสงสินชัยกุมารเวลานี้

ไปแจ้งเหตุวิรัชนี้ศรีสมร
จอมมารมรีบอบอกนอบบุรี
ที่พรากพลัดจากองค์พระทองศรี
พักอยู่ที่ปรารค์ทองของน้องนาง

เข้ามาใกล้หญิงเฝ้ายายเป็นที่สุด
เหมือนอย่างเทพอุ้มสมให้ชมนาง
เขาจะมองน้องนางเป็นอย่างไร
แสงสินชัยรู้ใจดวงสุดา
ว่าฟ้าแลบยักษ์นำพาพี่
ยักษ์เขาเล่าให้พี่รู้ทุกอย่าง
พี่จะสมครรักน้องหญิงมีทั้งทอด
หากน้องนางเกลียดหน่ายไล่ให้ไป

มาถึงจุดอืดอืดสุดขัดขวาง
ผิดแบบอย่างประเพณีที่มีมา
หรือคิดว่าใจเราต้องการด้านต้นหา
จึงเข้ามาปลุกปลอบประโลมนาง
มาช่วยน้องวิรัชนี้มีให้ห่าง
ขอให้นางจงได้คิดสนิทใจ
ประกองกอดวิรัชนี้มีไปไหน
พี่จะทนด้านหน้าคอยพาที่

(วิรัชนี้แกล้งตัดพ้อ)

ได้ฟังความตามประสาเขามาเกี่ยว
น้องไม่งามตามเขาเขาเล่าที่
เมียของพี่เสียงว่ามีตั้งสองสาว

ทุกคำเขี้ยวหวานจิตของอิตถิ
พี่จะอยู่ที่นี้ไปทำไม
ถ้าน้องเข้าไปเป็นสามเกิดความใหญ่

(แสงสินชัยตอบเอาใจ)

เมียของพี่ล้วนแต่มีซึ่งน้ำใจ
อิสลามเขาไม่ห้ามมีสามสี่

ไม่เป็นไรดอกเจ้าอย่างเศร้าทรวง
รักสามมีซาบซึ่งไม่หึงหวง

(วิรัชนี้เล่นตัว)

พี่ไทยพุทธแก้ตัวหาจุดมาหลอกหลวง

น้องไม่ลวงเชื่อคำพี่อย่ามาทำซีกอ

แสงสืนชัยชำนาญมารยาหญิง
เข้ามาใกล้สวมสอดมากอดคอ
นางเบี่ยงบิดปิดป้องไปตามที่
หนุ่มกับสาวมิพักเล่าทำนรู้ทาง

กูรู้จริงว่านางรักหนักหนาหนอ
พะเน้าพะนอจับน้องทั้งสองปราง
พระภูมียู่ใกล้มิได้ห่าง
หนังขอค้างขึ้นชื่อใหม่ฝากใจแฟน

ฉาก : วัดฤๅษีโฆษกะ

บทสนทนา

(นางดำคลอดลูกแล้วชาย ชื่อแสงมรกต)

ฤๅษี เจ้าต้องพาลูกไปเมือง
ดำดง ไม่ไป ให้ลูกโตขึ้นลูกค่อยไปหาพ่อแม่

ที่สำนักโฆษกะพระฤๅษี	ตั้งแต่ที่ดำดงมาอาศัย
ถนอมครรภ์ของนางอย่างตั้งใจ	ทั้งพร้อมไปด้วยศึกษารวมของพระสัมมา
จนคลอดบุตรเป็นบุรุษเพศที่สูงศักดิ์	บุคลักษณะเลิศบุรุษสุดจักหา
จึงให้นามตามวงศ์พงศปิศา	ให้ชื่อว่าแสงมรกตพระกุมาร
พระฤๅษีชี้แจงให้แจ้งเหตุ	ให้นำลูกไปประเทศเขตสถาน
เพื่อความเจริญก้าวหน้าพระกุมาร	พระอาจารย์แนะนำเป็นสำคัญ
ดำดงน้อยสรว้อยเศร้าเข้ามากราบ	น้ำเนตรอาบพัตราอุราหวัน
ลูกจะไม่ไปพบองค์วงศ์เทวัญ	ให้พระองค์นั้นเสื่อมเสียบารมี

บทสนทนา

ฤๅษี น่าจะพาลูกไป เพราะชบร่างชบตัวแล้วและเด็กก็ได้ 3 เดือนกว่า เตี้ยวจะให้ย้าย
 เมืองกับอ้ายหม้อไปส่ง

ดำดง ไม่ไป ให้ลูกโตขึ้นเรียนวิชากับฤๅษีให้ชำนาญ แล้วค่อยไปสืบเชื้อวงศ์เอาเอง

ขณะสนทนากับสานุศิษย์
มันเป็นพวกยักษ์มาจากใด
ยักษ์ฟ้าแลบเข้ามาใกล้พระฤาษี
เล่าความตามเรื่องจากเมืองมาร
เป็นคนที่มึนธรรมคอยกำกับ
ถ้าจะพักอยู่ศาลาตาคอนดี

พระสมมติเหลียวยักษ์ซึกสงสัย
ที่ตั้งใจเข้ามาวัดอาจารย์
นั่งชูลีกราบลงน่านางสาร
พระอาจารย์ฟังดูก็รู้ดี
ตายอมรับว่าเลิศประเสริฐศรี
ต่อพรั่งค้อยจากวัดวาของอาจารย์

คนจะงามงามน้ำใจไซ้ไบหน้า
คนจะแก่ความรู้ไซ้ช้อยนาน

คนสวยสวยจรรยาไซ้ตาหวาน
คนจะรวยรวยศีลทานไซ้บ้านโต

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ ได้ยินเรื่องนางดำดง เราเกิดความสงสัย นางควรไป เราจะพาไปส่งจะอยู่
เบื้องหลัง (ยักษ์ชี้แจง เกลี่ยกล่อมจนนางยอมไป)

ฟ้าแลบว่าข้าพเจ้าเข้ามารู้
เกิดเป็นคนไม่ช่วยคนจะช่วยใคร
เตรียมตัวเถิดน้องดำดงจงเตรียมใจ
จะสมหวังหรือไม่เราไ้รู้
ยักษ์สุภาพกราบลาพระฤาษี
ถ้าเขาไม่ยอมเอาทำเมาเป็น
ถ้าอ้ายแลบคนนี้เข้ามาเกี่ยวข้อง
เรื่องคนอื่นแล้วชอบเลือกไม่เลือกใคร

จะนั่งอยู่นั้นไม่ได้เพราะไม่ใช่วิสัย
ถ้าอยู่ไปแล้วไร้ค่าเราอย่าอยู่
เราจะไปใจสบายเจ้าอย่าได้อวด
เคยเป็นคู่กันมาเราอย่ากลัว
วันนี้ผมจะพาลูกศิษย์ตาไปหาหัว
เรื่องนี้ชั่วรัตตาคอยฟังต้องดังไกล
เรื่องมันต้องหมดปัญหาอย่าสงสัย
เป็นนิสัยติดตัวเข้ามาเนิ่นนาน

เมื่อศิษย์หาลาไปไกลสำนัก
ภาวนาพรส่งบรรจงใจ
แล้วพักอยู่สำนักพระนักษิณี
ฟ้าแลบน่านางป่ารับพาดน

โยคีหักอารมณ์สมวิสัย
ให้ศิษย์ไปได้ดีมีมงคล
บำเพ็ญกิจภาวนามหากุศล
ถึงมณฑลตอนเวลาใกล้สายัณห์

เมื่อมาถึงหน้าเมืองเวลานี้
หมดความกล้าหน้าตาจะตกใน

ดำดงมีแต่อกสั้นสุดหัวนั้นไหว
เมื่อเหลียวไปมองบุตรสุดอาวรณ์

ใช้ลูกแม่คราวนี้แหละจะได้รู้
ถ้าเขารับลูกไว้แม่ก็ไม่อาทร

ว่าพ่อของหนูเป็นอย่างไรใจทรงศร
ถ้าเขาตัดรอนแม่จะพาลูกยกกลับไป

จาก : หน้าเมืองเทพพนม

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ ไม่ต้องกลัวเราจะอยู่เบื้องหลัง ถ้าเขาไม่ยอม เราจะแสดงเอง แต่ถ้าเรื่องลงเอย
ด้วยดีเราจะไปทำงานต่อ

ขณะนั้นนายอินแก้วเข้ามา นายอินแก้วและนางคำดวงรู้จักกัน

นายอินแก้ว ให้รออยู่ที่นี่ก่อน เดี่ยวจะเข้าไปทูลรายงาน

นายอินแก้วคนสำคัญรู้อะไร
กับนางคำดวงรักประจักษ์มา
จนเดี๋ยวนี้นางป่าพาลูกตาม
ไหนพระนางเจ้าศรีสุตาแม่จะว่าอย่างไร

ตอนกษัตริย์ไปพักอยู่เชิงภูผา
แต่ราชาให้ปิดข่าวไม่เล่าใคร
จะเกิดความยุ่งยากมากแค่ไหน
ตัดสินใจไปกราบเท้าเจ้าบุรินทร์

จาก : ตำหนัก ท้าวแสงสุริยา – พระนางศรีสุตา

จักรพงษ์องค์กษัตริย์พิพัฒน์ผล
ชุ่มชื่นรื่นรมย์สมฤดี
วันวิลาศน้อยหน่าผู้สูงศักดิ์
แต่ตอนนี้นักชายนั่นหายไป
นายอินแก้วมาเคารพอภิวาท
แล้วทูลความว่าเงาะป่ามานคร
เพราะที่นี่ไม่ใช่ที่ชายของ
ขึ้นชื่อผลไม่ต้องไปชายที่อื่น

พร้อมหน้ามลศรีสุตามเหสี
ที่ได้มีสะใภ้งามความพอใจ
ธิดายักษ์จากเขตประเทศใหญ่
เจ้าฟ้าแลบลักพายังอาวรณ์
ลงแทบบาทสององค์พระทองศร
พระภูธรบอกไปว่าไปชายที่อื่น
ห้ามจับจองพื้นที่อย่าได้มีการขัดขึ้น
นี่เรายืนคำขาดถ้ากลางสาดให้เอามา

บทสนทนา

แสงสุริยา (อ้อมแอ้มยกไม้ยกมือห้าม)

ศรีสุดา มีอะไรนายอินแก้ว บอกฉันมานะ
 นายอินแก้ว (กราบพูลไปตามความจริง)

พระนางเจ้ารู้ความตามประวัติ ว่าจอมกษัตริย์ไปมีคู่ได้คู่สม
 จนมีท้องแล้วหนีหนีไม่เซยชม ตัดอารมณ์ปิดขำวมายาวนาน
 จะตามไปดูเสียให้รู้ความเป็นจริง ถ้าเฉยนิ่งนางปากก็เฝ้าสงสาร
 ออกจากปรางค์เนาวรัตน์ชัชวาล ออกมาหน้าสิงคารโดยทันที

ฉาก : หน้าเมืองเทพนม

เวลาที่ดำรงนั้นร้อนจิต สุดจะคิดกังวลหม่นหมองศรี
 ถ้าพระนางเจ้าถึงมาเวลานี้ มเหสีชี้หิ้งข้างตั้งต้น
 พระราชาชี้หน้าว่านี่หรือคือนางป่า มาอ้างอ้างว่าเป็นเมียให้เสียขวัญ
 พาลูกมาด้วยมาช่วยกัน ที่มิ่งนั้นมากล่าวหาหน้าไม่อาย
 เทวดาหรือจะคว่าเอานางเงาะ มันไม่เหมาะจะเป็นเมียเรื่องเสียหาย
 ทำมักใหญ่ใฝ่สูงเป็นยุงลาย นำลูกชายมาอวดอ้างเป็นอย่างไร

แสงสุริยา (ชู) นี่เจ้ากล้ากล่าวหาเรา

ดำรงน้อยนิ่งนั่งฟังพระเสาวนีย์ น้ำเนตรรีไหลลงน่าสงสาร
 เหมือนอย่างจิตที่คิดไว้นางก็รับรู้การณ์ เยวมาลย์เธอโศกาน้ำตานอง

บทสนทนา

ดำรง พระอาญามีพันเกล้า ขอโทษเพคะที่ทำให้เคืองพระทัย หม่อมฉันตั้งใจจะฝากลูก
 แต่เมื่อเป็นการขัดพระอาชญา ก็จะลากลับ และขอสัญญาว่าต่อไปนี้ทั้งแม่ทั้งลูก
 จะไม่แสดงตนหรือเกี่ยวข้องกับอีก

แสงสุริยา (สงสาร กอดดำรงแล้วพาเข้าเมืองทั้งแม่ทั้งลูก)

ยักษ์ฟ้าแลบหัวเราะ พุดกับขวัญเมืองและสะหม้อแล้วจากไป

เธอเยื้องย่างออกจากปรางค์มิเล่าใคร

มุ่งตรงไปที่หน้าพระธานี

ฉาก : เมืองเทพนม

เข้ามาใกล้นั่งลงไหว้แต่คุณพี่
น้องขอโทษโปรดเมตตาอย่าตัดรอน
สาวตรีชี้ว่าอีน้าด่าน
แย่งตัวเขาเอาชมจนสมใจ
หลงตี้นหาตาแตกจนแหลกลั่น
นำเอาสากเข้าสักอันยันให้ตาย

สาวตรีเมียงหลวงดวงสมร
แต่เท่าก่อนน้องจะเล่าให้เข้าใจ
อย่าป่วยการพูดจาแก้งปราศรัย
ช่างกระไรใจหญิงไม่ทิ้งอาย
อยู่หลายคืนคงสะใจในจุดหมาย
เพราะมึงไม่รู้เขตเขตกิจการ

วันวิลาศบอกว่าอย่าด่าน้อง
น้องจะไปเสียให้ไกลจากสิงคาร

เรื่องเคื่องข้องขอให้พี่นี่สงสาร
หรือต้องการจะเข่นฆ่าน้องไม่ว่าอะไร

ก็พอดีแสงสืนชัยผู้สูงศักดิ์
เห็นวันวิลาศสาวตรีเขามีเรื่องอะไร
เรื่องทั้งหมดจงโทษพี่ผู้ผิด
น้องทั้งสามงามเด่นเป็นสำคัญ

นำเมียรักวิรัชนี้มาถึงที่กรุงใหญ่
รีบเข้าไปเจรจาอย่าฆ่ากัน
เพราะรักสนิทเมียสามความไฝฝืน
ดีเหมือนกันพี่รักมากจากหัวใจ

บทสนทนา

สาวตรี (ไม่ยอมฟัง จะฆ่าให้ตายทั้งสองคน) พวกแกต้องตายให้หมด
แสงสืนชัย เอาเลย คนตายคือ เมียพี่ เอาเลยฆ่ากันเลย

ยักษ์ฟ้าแลบถึงมาเวลานี้
จึงเข้ามาเจรจาในภาวะที่สำคัญ
เรายักษ์กำพว้าแม่มาแต่น้อย
ต้องเร่รอนจรจัดเที่ยวพลัดพรัง
เกิดรอยร้าวแตกฉานประสานไม่ติด
โปรดประหารเสียให้พ้นคนเช่นนี้

รู้เหตุที่เขาจะฆ่ากันอาสัญ
เรื่องทั้งนั้นเรารู้ก่อนขอชี้แจง
พอก็คอยแต่เกลียดหน่ายไม่หลักแหล่ง
ไปทุกแห่งก็หวังทำแต่กรรมดี
อันความผิดเป็นของข้า نابดลี
ขอเพียงที่สามน้องหญิงอย่าชิงชัง

บทสนทนา

ยักษ์ฟ้าแลบ (เล่าเรื่องของวันวิลาศและวิรัชนี้ให้สาวตรีฟัง) แสงสันทัดเป็นคนดี พอจะเป็นที่พึ่งของนางทั้งสองได้ และคิดว่าเมียหลายคน ถ้าเมียดีผัวดี สักก็คนก็ไม่มีปัญหา ส่วนเรื่องของพ่อเราที่นางไปผูกคอตายเหมือนวัวควาย ถึงอย่างไรเขาก็คือพ่อ แต่จะไม่โกรธ เพราะตัวเองทำผิดให้นางโกรธ ขอให้ฆ่าเราเสีย แต่ก่อนตายขอให้ทุกคนสามัคคีกัน

ผลสุดท้าย ตกลงกันได้ดี พวกเข้เข้าเมือง

ห้องฟ้าแจ่มแสงสว่างกระจ่างศรี	หมอกเมฆีพ่นผ่านประมาณหมาย
เสียงไก่แก้วขานขันสนั่นราย	มวดดอกไม้ส่งกลิ่นระรินรวย
หิ้งบุปผาการะเกดพิกุลแก้ว	ก็พราวแพรววิเศษมีสงส์สรวย
เทพมณีนีก็ดีด้วย	เหมือนเทพช่วยประสานสุขให้ทุกคน
อันปัญหาหาคือที่ก่อเกิด	จุดกำเนิดต้องสังเกตหาเหตุผล
ใช้ปัญญาหาวิธีที่แยบยล	แล้วทุกทุกคนจะสุขสรรค์นิรันดร

- อวสาน -

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นางสาวคนางค์ บุญทิพย์
วันเดือนปีเกิด	29 เมษายน 2522
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาและวรรณคดี ไทย วิชาโทอเมริกันศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อปี 2543 และศึกษาต่อใน หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวาริชวิทยาและ สื่อสารการแสดง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย